

Стратегія сталого розвитку України - 2030

Human Rights
Productivity
Rule Of Law
Renewable Resources
Scientific Research
E-Government
Inclusive Education
Development
Information And Cultural Space
Health Care
Economic Activity
Security
International Cooperation
Ukraine
Development
2030
Infrastructure
Regional Development
Justice
De-occupation
Performance
Efficiency
Sectoral Development
Investment
Strategy
Protection Of Rights
Governance
Balanced Production
Ecology
Energy Saving
Law And Order
National Interests
Energy Efficiency
Modernization
Equal Opportunities

«Стратегія сталого розвитку України-2030»

Інформаційно-аналітичний бюлетень

Головний редактор збірника

С. В. Полтавець, т. в. о. директора Фонду Президентів України,
канд. політ. наук, старш. наук. співроб.

Відповідальні за випуск

М. Б. Кушнарьова, наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу
Фонду Президентів України, канд. філософ. наук,
Л. М. Степченко, молод. наук. співроб. інформаційно-аналітичного
відділу Фонду Президентів України

Інформаційні та аналітичні матеріали підготували

Л. Г. Дем'яненко, канд. філол. наук, старш. наук. співроб.,
О. М. Бойко, мол. наук. співроб., Л. І. Кукоба, мол. наук. співроб.,
Л. М. Степченко, мол. наук. співроб.

Заснований у 2020 р.

Виходить двічі на місяць

Адреса редакції:

НБУВ, пр-т Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 525-54-70

E-mail: fpu@nbuv.org.ua

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2020

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ФОНД ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ
СЛУЖБА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Передрук за погодженням

«Стратегія сталого розвитку України-2030»

Випуск 15

(огляд матеріалів ЗМІ за 29 жовтня–18 листопада 2020 р.)

Зміст

Головні новини	4
Аналітичний коментар із онлайн-ЗМІ.....	6
Передача сільськогосподарських земель у комунальну власність ОТГ: що зміниться?6	
Огляд зарубіжних ЗМІ.....	13
Реалізація ініціатив у межах «Стратегії сталого розвитку-2030».....	17
Офіційна інформація.....	17
Загальна концепція реформування та її реалізація	18
Податкова реформа	19
Митна реформа	19
Земельна реформа	20
Дерегуляція та розвиток підприємництва	21
Реформа енергетики, програми енергоефективності та енергонезалежності	23
Програма розвитку українського експорту.....	24
Реформа системи національної безпеки та оборони	25
Антикорупційна реформа	26
Децентралізація та реформа державного управління.....	28
Судова реформа	29
«Велике будівництво»	30
Реформа освіти та науки.....	30
Реформа охорони здоров'я.....	32
Пенсійна реформа	35
Ініціативи регіональних владних структур та громадських організацій	37
Новини із соціальних мереж.....	39
Експертний погляд.....	41
Тимчасово окуповані території, учасники бойових дій та тимчасово переміщені особи....	80
Офіційна інформація.....	80
Підтримка внутрішньо переміщених осіб та жителів Сходу України	85
Проекти з відновлення регіону	89
Ініціативи регіональних владних структур та громадських організацій	92
Новини із соціальних мереж.....	99
Експертний погляд.....	102
Прогнози.....	111
Інфографіка	112

Головні новини

Протягом тижнів з 29 жовтня до 18 листопада 2020 р. сталися такі найголовніші події:

[Верховна Рада підтримала проект Держбюджету на 2021 рік у першому читанні.](#)

За відповідне рішення проголосували 275 народних депутатів.

[У проекті Держбюджету-2021 передбачена рекордна кількість коштів на соціальні виплати.](#)

На медичну систему планується виділити 156 млрд грн, що на 27,5 млрд грн більше, ніж у 2020 р. На освіту піде 174 млрд грн. Це на 34 млрд більше, ніж у 2020 р.

[У Верховній Раді створили робочу групу, яка повинна розробити законопроекти для відновлення електронного декларування та діяльності Конституційного Суду.](#)

Група повинна напрацювати проекти законів до 1 грудня.

[Кабмін схвалив внесення змін до Митного тарифу для сприяння розвитку легкої промисловості України.](#)

Законопроект передбачає перегляд (уніфікацію) ставок ввізного мита на товари легкої промисловості для прискорення митного оформлення таких товарів та сприяння розвитку легкої промисловості.

[Уряд затвердив постанову про передачу земель ОТГ.](#)

Це рішення – важливий крок у реалізації земельної реформи.

[Прем'єр-міністр Денис Шмигаль оголосив, що уряд готовий підтримати підприємців під час карантину вихідного дня.](#)

Повною мірою відновляться та розширяться: компенсація частини зарплат робітників у зв'язку з простоєм; можливість застосування механізму визнання «карантину вихідного дня» форс-мажорною обставиною; продовження реалізації програми доступних кредитів «5–7–9».

[Уряд затвердив перелік пріоритетних для держави інвестиційних проектів на період до 2023 року.](#)

До переліку увійшло близько 100 проектів, зокрема, у сферах охорони здоров'я, енергетики, транспорту, культурної та туристичної інфраструктури, спортивної інфраструктури, наукової та освітньої інфраструктури, переробної промисловості тощо.

Уряд затвердив порядки та умови надання у 2020 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію окремих пріоритетних проектів розвитку громад та територій.

Відразу декілька областей отримали фінансову підтримку на розвиток необхідних проектів, зокрема, медичної інфраструктури.

Верховна Рада України у другому читанні та в цілому підтримала законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування та районних державних адміністрацій».

Прийняття цього законопроекту дасть можливість місцевій владі повноправно управляти фінансами, землею, ресурсами, вирішувати нагальні питання життєдіяльності громад.

Кабінет Міністрів підготував проект бюджету, у якому збільшено фінансування науки на 1,8 млрд грн (+18,2 %) порівняно із 2020 роком.

У кошторисі на наступний рік загальний обсяг видатків на наукову і науково-технічну діяльність сягатиме майже 12 млрд грн. Із них – 9,2 млрд спрямовано на загальний фонд, а 2,8 млрд – у спеціальний.

Уряд запровадив карантин вихідного дня до 30 листопада 2020 року.

Також протиепідемічні обмеження, які стосувалися помаранчевої зони карантину, тепер будуть діяти для всіх регіонів країни.

Кабінет Міністрів схвалив проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо накопичувальної професійної пенсійної системи.

Для працівників, які зараз працюють у шкідливих та важких умовах, не будуть змінені фактично ні правила, ні умови призначення пільгової дострокової пенсії. Відшкодування пільгових пенсій буде замінено на фінансування таких пенсій через сплату підвищеної ставки Єдиного внеску.

Аналітичний коментар із онлайн-ЗМІ

Любов Степченко,
мол. наук. співроб. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ

Передача сільськогосподарських земель у комунальну власність ОТГ: що зміниться?

Свого часу питання про запуск ринку землі сільськогосподарського призначення викликало величезний резонанс серед політиків, аграріїв, експертів ринку. Дискусії точилися не лише серед селян, а й мешканців міст, які ніколи не працювали на землі. Одні погоджувалися, інші були категорично проти запровадження ринку. Однак це питання потроху просувається. Як відомо, 28 квітня 2020 р. Президент підписав закон про обіг ринку землі. Другий крок земельної реформи – передача з 26 жовтня всіх земель із балансу Держгеокадастру в комунальну власність ОТГ.

На Національному земельному форумі «Земля – народу», який відбувся в с. Качанівка на Чернігівщині, Президент України Володимир Зеленський підписав Указ № 449/2020 «Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин». Документ передбачає передачу земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності.

Як наголосив Президент, цей крок завершить реформу з децентралізації. «Ключовий момент, без якого децентралізація не може бути в Україні завершена – це передача земель безпосередньо громадам. Сьогодні цей важливий крок буде зроблено. Сьогодні я підписую указ про заходи щодо передачі земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності», – сказав він. Президент підкреслив, що 26 жовтня всі новостворені громади отримають землі в комунальну власність та зможуть використовувати кошти від землекористування для розвитку та добробуту своїх громад. За словами глави держави, загалом місцеве самоврядування отримає у власність понад 2 млн га землі (Zemlyaivolya.net).

«Ми повертаємо землі людям. З центру – на місця. Це логічно й справедливо. Важливо, що закон забороняє продаж земель комунальної власності. І це гарантія, що наступні покоління українців залишатимуться господарями своєї землі», – розповів Володимир Зеленський ([Слово і Діло](#)).

Присутній на земельному форумі «Земля – народу» міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства Ігор Петрашко зазначив: «Мінекономіки вітає історичне рішення щодо прийняття земельної реформи та реалізацію відповідних супровідних кроків. Сьогоднішній захід є

символічним стартом передачі земель громадам, які незабаром отримають у комунальну власність понад 2 млн га земель, із них майже 1 млн га – вільних земель. Упевнений, що саме громади, люди на місцях найкраще знають, як ефективно використовувати земельний ресурс, наповнювати місцеві бюджети, розвивати регіон, створювати нові стандарти життя» ([Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України](#)).

Він також додав, що в межах земельної реформи для українських фермерів будуть запроваджені пільгові умови для доступу до ринку землі. Фермери можуть викупити земельні ділянки, надані їм у постійне користування або довічне успадковане володіння, а також переоформлені в оренду (розстрочка платежу до 10 років, вартість на рівні нормативної грошової оцінки таких земельних ділянок, без проведення земельних торгів).

«Крім того, з метою систематизації та узагальнення інформації про володіння, користування й розпорядження земельними ділянками Мінекономіки працює над створенням системи моніторингу земельних відносин», – зазначив Ігор Петрашко. Ця система показуватиме прозору інформацію щодо стану в галузі земельних відносин для всіх українців ([Новий день](#)).

Водночас, за його словами, Мінекономіки очікує ухвалення важливих земельних законопроектів № 2194 і № 2195, які мають запровадити дерегуляцію у сфері земельних відносин, мінімізувати контакт громадянина з чиновником, запровадити цифрову трансформацію Держгеокадастру та електронні аукціони. Як зазначив І. Петрашко, уряд продовжує системну підтримку аграрної галузі, концентруючи її на найбільш важливих галузях ([Економічна правда](#)).

З ним також погоджується экс-міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, колишній заступник глави Ради НБУ Тимофій Милованов. Він вважає, що передачу державних сільгоспземель у комунальну власність громад необхідно підкріпити законом.

«Землю передали указом Президента. А бажано ще підтвердити законом. Тому що указ можна скасувати і тому що формально указ не передає землю, а “указує” активізувати роботу з передачі. Скасувати указ може цей Президент або наступний. А закон скасувати набагато складніше. І законом можна чітко прописати, що передається, кому і коли. Тому тепер потрібно ухвалити законопроект № 2194, який є в Раді», – переконаний экс-міністр ([Сільські вісті](#)).

Т. Милованов зазначив, що загалом підтримує рішення про передачу земель, проте звернув увагу на те, що в указі не закріплена оприлюднена публічно В. Зеленським цифра в 2 млн га земель, які планується передати ОТГ. «Звідки цифра 2 млн га? В указі її немає. А в публічних заявах є. Це оцінка обсягу землі, яку передадуть у комунальну власність. Але чому 2 млн, а не, скажімо, 7 млн чи 10 млн га? Публічно говорили, що держава володіє між 7 та 10 млн га. Я такі цифри озвучував, коли був міністром. Такі дані

мені давали аналітичні служби. Виявилось, що тієї землі давно немає. Що її давно безоплатно (читай: за хабарі) роздали приватним особам (читай: розікрали). І залишилося менше, ніж 3 млн га. Усього в Україні 33 млн га сільгоспземлі. Тобто, на сьогодні в держави менше, ніж 10 %», – зауважив экс-міністр економіки (Gazeta.ua).

Експерт із земельних питань, член ради Асоціації «Земельний союз України» С. Біленко вважає, що указ є нагальним, оскільки законопроект № 2194 (який передбачає передачу всіх державних земель за межами населених пунктів, окрім тих, які потрібні державі для здійснення своїх функцій, у комунальну власність територіальних громад) може розглядатися довго. Для того, переконаний експерт, щоб громади могли якомога швидше скористатися своїм правом, Президент дав доручення Держгеокадастру передати землі сільськогосподарського призначення, які перебувають у розпорядженні цього органу.

«Це – основа для місцевого самоврядування. Законопроект 2194 необхідно ухвалювати, тому що громадам потрібні не тільки землі сільськогосподарського призначення, а й землі для комерційного використання, для промисловості. Вони дають набагато більше коштів місцевому бюджету», – зауважив експерт ([Слово і Діло](#)).

На думку політолога І. Рейтеровича, це є великим плюсом для розвитку громад: «Безумовно, та земля, яка була і є в держвласності, використовується найчастіше неефективно. І нонсенс, що місцеві громади не могли нею розпоряджатися. Так що указ Президента, який, за його словами, торкнеться понад 2 млн га землі, підвищить ефективність функціонування ОТГ. Дасть новий імпульс до їх розвитку» ([Кіцмань Сіті](#)).

Голова Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру Роман Лещенко вважає, що передача державних сільгоспземель народу – це встановлення історичної справедливості для українців. «На наше глибоке переконання, земельна реформа в Україні – це той основний елемент реформування української держави, з якого починається все. Українська земля повинна мати свого господаря, має бути чітке розуміння, хто її обробляє, хто контролює, хто забезпечує життєдіяльність на місцях», – зазначив Р. Лещенко (AgroPolit.com).

Очільник Держгеокадастру розказав про чотиримісячну роботу свого відомства, яка дала можливість сформулювати і узгодити земельні ресурси країни. За його словами, Президент та уряд поставили чітке завдання: дати відповідь на питання, скільки всього державної землі в Україні. Як зазначає Р. Лещенко, Україна переживає складні часи, адже земельний ресурс було розкрадено, а дані про землі сфабриковано. І лише зараз, підкреслив голова Держгеокадастру, стало відомо, скільки залишилося землі в державі.

Голова земельного відомства зауважив, що 5 млн га державної землі, за його даними, за роки незалежності було виведено в приватну власність через схеми з безоплатною приватизацією. За його словами, весь цей час

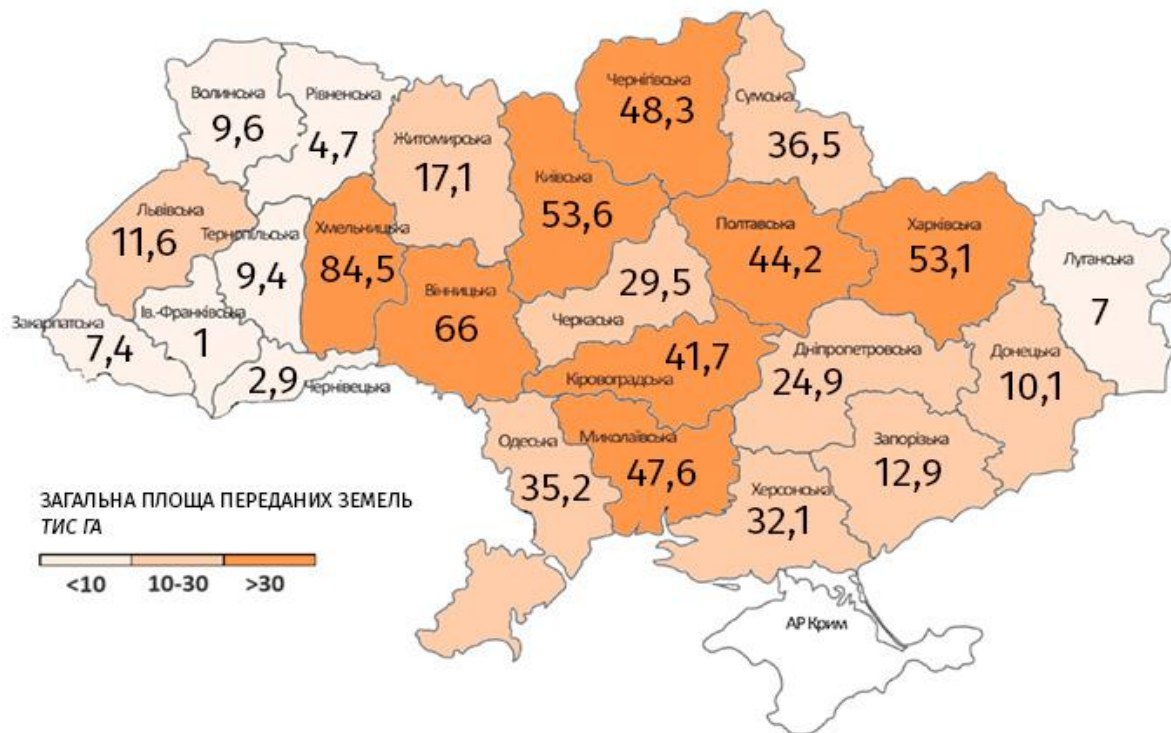

влада обманювала громадян, надаючи неправдиві дані про баланс державної землі. Очільники Держгеокадастру всі ці роки запевняли, що держава володіє 10,4 млн га земель, однак це виявилось фікцією.

За словами Р. Лещенка, із середини 2013 р. до 2020 р. з державної в приватну власність через механізм безоплатної приватизації було виведено понад 700 тис. га землі. Тобто йдеться про територію однієї невеликої європейської країни. «Коли вам казали, що в країні 10 млн га земель державної власності, то це була брехня. Країна фактично розграбована. Залишилося надзвичайно мало – близько 2 млн га ми передаємо в об'єднані територіальні громади, і лишається вільних 0,75 млн га», – зауважив голова Держгеокадастру ([Економічна правда](#)).

Скільки земель безоплатно держава передала з 2013 до 1 червня 2020 року

Загалом було передано майже **700 тисяч га землі** за останні 7 років

([Економічна правда](#))

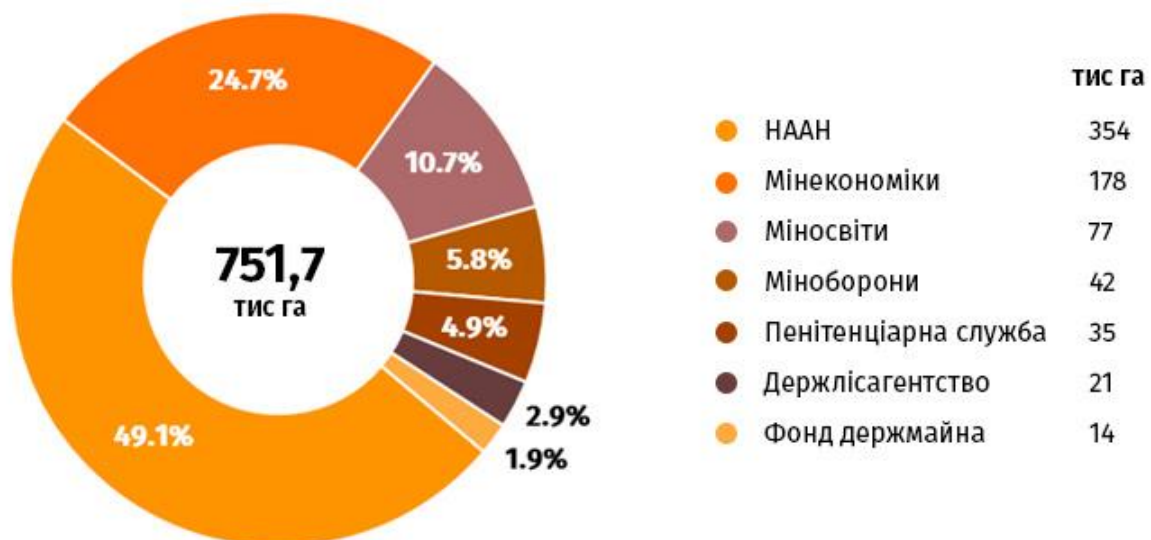
Отже, після передачі земель ОТГ у держави залишається всього 750 тис. га на акті постійного користування (землі Академії наук, Міноборони, Пенітенціарної служби тощо), щодо яких сьогодні здійснюється інвентаризація та присвоюються кадастрові номери з метою недопущення виведення у приватну власність.

За даними Держгеокадастру, розподіл земель сільськогосподарського призначення між держвідомствами такий: Національна академія аграрних

наук – 354 тис. га, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – 178 тис. га, Міністерство освіти і науки – 77 тис. га, Міністерство оборони – 42 тис. га, Державна пенітенціарна служба України (Міністерство юстиції) – 35 тис. га, Держлісагентство – 21 тис. га, Фонд державного майна – 14 тис. га і Держводагентство – 2,5 тис. га ([Agronews](#)).

«Сьогодні вся ця земля перебуває фактично в тіньовому обробітку (вирощуються зернові) за схемою договорів про спільну діяльність. З неї фактично не сплачуються податки. Є дві позиції, як бути надалі з цими землями. Перша – законопроект голови аграрного комітету М. Сольського – приватизувати за формулою: 40 % – трудовому колективу, 20 % – учасникам АТО, 40 % – на аукціон. Друга – провести інвентаризацію, передати їх на баланс новоствореного Національного агентства управління земельних ресурсів чи Держгеокадастру без права відчуження цих земель (крім здачі в оренду на публічних, прозорих аукціонах). Кошти від здачі в оренду направляти в бюджет – це мільярди гривень», – зазначив Р. Лещенко ([AgroPolit.com](#)).

Землі сільськогосподарського призначення на акті постійного користування ДП, установ, організацій

([Економічна правда](#))

Передача землі, на переконання Р. Лещенка, розпочнеться вже 26 жовтня після місцевих виборів «новосформованій владі на базі громад, які обере український народ» ([AgroPolit.com](#)).

Однак не всі експерти з ринку землі впевнені, що все готово для повноцінної передачі держземель громадам. Так, на переконання І. Фурсенка,

першого заступника керівника Всеукраїнської асоціації громад, для передачі землі від держави до громад потрібно ще, щонайменше, три ухвалені закони.

«В указі написано кілька ключових речей: перше – Прем'єр-міністру підготувати, а друге – Верховній Раді ухвалити законопроект. Це № 2194, який забезпечить дерегуляцію у сфері земельних відносин та деконцентрацію. Другий закон, який ще не діє – про завершення просторового планування (№ 554-IX, який ухвалили у квітні 2020 р., але починає діяти з 1 січня 2021 р.). Третій – № 2195 «Про земельні аукціони» (ухвалений у першому читанні)», – каже І. Фурсенко (AgroPolit.com).

Голова спілки «Центр розвитку земельних правовідносин в Україні» Леонід Корейба наголошує на необхідності проведення якісної інвентаризації земель та ухвалення для цього відповідних законів: «Інвентаризація земель – це перший вид робіт початкового етапу земельної реформи. Процес інвентаризації має бути безперервним і потоковим із постійним оновленням інформації... Цей процес, на жаль, не є налаштованим ані законодавчо, ані технічно. Навіть якщо поставлене серверне обладнання відповідатиме технічним вимогам та запрацює як слід, то перша його мета – це має бути не відображення одноразової інформації, отриманої внаслідок розробки технічної документації, а її постійне оновлення. Цього сучасне законодавство не передбачає» (AgroPolit.com).

Своє критичне ставлення до підписаного указу про передачу держземель ОТГ висловив аграрний юрист Анатолій Косован. Він вважає, що в документі немає конкретики, в ньому не вказані терміни виконання, та й сам він має лише декларативний характер. «Конкретний зміст вказаних пунктів не має значення, так як у них немає ніякої конкретики щодо того, які кроки мають бути зроблені на його виконання, і не передбачені ніякі нові права органів місцевого самоврядування на отримання у власність державних земель. Більше того, в Указі № 449/2020 відсутні й терміни його виконання. Таким чином, сам Указ Президента № 449/2020 від 15 жовтня 2020 р., попри широкий його розголос, не встановлює ніякого нового регулювання та не дає нових прав місцевому самоврядуванню на отримання земель. Його положення, що мають виключно декларативний характер, неможливо сприймати інакше, як публічну заяву про позицію Президента з питання передачі державних земель до комунальної власності. При цьому подальша передача державних земель до комунальної власності буде відбуватися виключно на підставі нормативних актів, які були прийняті ще у 2018 році, а не на підставі названого вище указу Президента», – заявив А. Косован (AgroPolit.com).

Керуючий партнер Юридичної компанії Winner, адвокат Ігор Ясько застерігає, що «ми на порозі великого дерибану». На думку юриста, наслідки цього указу українці побачать уже після місцевих виборів. Адже, на переконання І. Яська, ця земля – це великий стимул для різних кланів дорватися до влади. Як пояснює адвокат, на передвиборчу кампанію було

потрачено багато коштів, які якимось чином треба повертати. І ця земля передається в громади у вигляді бонусу (адже вартість землі зросла в декілька разів, буде зростати й далі) для того, щоб люди змогли повернути свої «фінансові вливання у виборчу кампанію». Отже, на думку адвоката І. Яська, не такий уже й вигідний цей указ для аграріїв, бо «викликає більше запитань, ніж відповідей» ([Українське радіо](#)).

З точки зору наведення порядку, підписання закону про передачу сільгоспземель – крок правильний, вважає І. Ясько. Адже раніше цю землю місцеві господарники використовували і не сплачували податків. Як буде після передачі 2 млн га землі ОТГ, чи будуть ці землі обкладатися податками – буде видно. На думку юриста, «якщо збільшаться податкові надходження від використання цих земельних ділянок, гроші надходитимуть у місцеві бюджети і від цього території стануть жити краще – значить, цей крок був економічно виправданий». Якщо ж усе залишиться без змін – це означатиме, що просто відбулася передача землі у вигляді «ласого шматка», щоб на місцях почати її роздавати ([Українське радіо](#)).

Отже, не можна не поділяти думку голови Чернігівської обласної ради Ігоря Вдовенка, який зауважив, що «оцінки експертів щодо запровадження ринку землі в Україні полярно різняться: від можливості відновлення «історичної справедливості» до неминучості «остаточного дерибану» головного скарбу та капіталу українських людей» ([Чернігівська обласна рада](#)). Однак аграрії погоджуються, що іншого шляху, як віддати землю громадам, немає. Це рух уперед, і вороття назад, скоріше за все, уже не буде. Тож треба, як закликають юристи, вивчати, розвиватися, аналізувати.

Огляд зарубіжних ЗМІ

([Atlantic Council](#))

Новини про перемогу на виборах Джо Байдена зустріли з обережним оптимізмом багато українців, які розглядали це як можливість повернення до тієї однозначної підтримки США, яка сприяла консолідації міжнародної опозиції проти вторгнення Росії до Криму та Сходу України у 2014 р. Особисті зв'язки Д. Байдена з Україною також викликали певний рівень довіри. Як віце-президент США в адміністрації Б. Обама, Д. Байден контролював політику України та шість разів відвідував країну. Жоден попередній президент США не був так добре знайомий з українськими справами.

Не всі в Україні поділяли цей ентузіазм. Скептики вказували на неспроможність адміністрації Б. Обама запобігти захопленню Росією Криму та подальше небажання надавати Україні летальну зброю. На противагу цьому адміністрація Д. Трампа направляла в Україну протитанкові ракети Javelin разом з іншою військовою допомогою.

(...) Незалежно від змін у Білому домі, основи відносин між США та Україною міцні. Підтримка України з боку обох партій США була постійною з часу здобуття країною незалежності в 1991 р. Це продовжувалося, незважаючи на турбулентність останніх років.

Тим не менше, перемога на виборах Джо Байдена відкриває шлях до нового етапу стратегічного партнерства між двома країнами (...).

Брайан Боннер, головний редактор Kyiv Post: «Обрання Байдена – чудова новина для України. Трамп просто не зважав би на Україну ще чотири роки, граючи з Путіним. Я думаю, команда Обама – Байден зрозуміла, що вони занадто м'яко ставилися до Росії під час президентства Обама. Байден більше не допустить цієї помилки. Натомість Україна отримає більше підтримки у своїй битві проти Кремля. Я також очікую, що адміністрація Байдена націлиться на тих, хто перешкоджає справжній боротьбі з корупцією в Україні. Я передбачаю, що Байден стане першим президентом США, який відвідав Україну з часів Джорджа Буша-старшого у 2008 році. Щоб посправжньому зрівнятися з Трампом, Байден повинен якомога швидше запросити Президента України Володимира Зеленського до Білого дому. Він також повинен наполегливо запросити нового посла США у Києві».

Майкл Боцюрків, аналітик Global Affairs: «Джо Байден, як віце-президент США, був головним керівником адміністрації Обама в Україні. Хто може забути його запальний виступ 2015 року в українському парламенті із закликом депутатів боротися з корупцією? Як президент, Байден тепер буде переглядати свої старі матеріали справи в Україні. Він виявить, що ситуація багато в чому навіть складніша, ніж була п'ять років тому, завдяки очевидній контрреволюції, очолюваній проросійськими силами

та олігархами, яка зараз триває в Києві. Ми можемо розраховувати на те, що Байден підтримуватиме дуже низький рівень толерантності до таких хитрощів, як нещодавні спроби Конституційного Суду України демонтувати антикорупційні органи. Тим часом залишається близько двох місяців президентства Трампа. Це дає президентові Росії Володимиру Путіну можливість для ескалації конфлікту на Сході України, або щоб якимось іншим чином змінити ситуацію на свою користь. Після початку президентства Байдена двопартійна підтримка України в Білому домі та Сенаті США, ймовірно, залишатиметься сильною. Однак не слід очікувати, що США раптом знову стануть головним копом у світі. Нещодавні президентські вибори у США були нічим іншим, як масовою відмовою від трампізму та ізоляціонізму. З огляду на це, адміністрація Байдена, швидше за все, намагатиметься ретельно встановити свої червоні лінії зовнішньої політики».

[\(Emerging Europe\)](#)

В Україні частка цифрових безготівкових операцій – у загальному обсязі операцій з використанням платіжних карток – зросла з 25 % у 2014 р. до майже 50 % наприкінці 2019 р., за даними Національного банку України. Цього року через пандемію Covid-19 у багатьох країнах європейського регіону, що розвиваються (країни, які нещодавно стали членами ЄС або прагнуть до нього вступити. – Ред.), використання готівки активно скоротилося. Інтернет-банкінг також зростає, і зараз близько 60 % населення України отримали доступ до фінансових продуктів та послуг через систему цифрової ідентифікації, повідомляє Міністерство цифрової трансформації України.

Однак якість цифрових фінансових послуг в Україні потребує подальшого вдосконалення.

Для того, щоб здійснити такі вдосконалення, Міжнародна фінансова корпорація (IFC), член Групи Світового банку, на цьому тижні оголосила, що співпрацюватиме з Національним банком України над розробкою національної стратегії фінансової інклюзії, спрямованої на покращення доступу до цифрових фінансових послуг, створення робочих місць та стимулювання економічного зростання країни.

Для забезпечення прогресу країни в цій галузі Програма IFC Ukraine Financial Inclusion for Growth – у партнерстві з Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань (SECO) та Урядовим фондом уряду Великобританії – підтримає Національний банк України у створенні національної дорожньої карти фінансової інклюзії, розширення відповідального доступу та використання фінансових послуг.

«Наша мета – забезпечити громадянам України максимальний доступ до фінансових послуг та продуктів. Ми не маємо права нікого залишати поза цим. Наші спільні зусилля вплинуть на країну, в якій ми будемо жити в майбутньому: чи буде вона комфортною, фінансово інклюзивною та

сучасною, або такою, де більшість населення перебуває поза фінансовою системою країни», – говорить Кирило Шевченко, голова Національного банку України.

Просуваючись далі, Національна стратегія фінансової інклюзії забезпечить розвиток віддалених каналів фінансових послуг, включаючи платежі, цифрові фінансові послуги, точки доступу тощо. Це також допоможе розширити спектр фінансових послуг та захистити права споживачів. Цей процес охоплюватиме обговорення з Міністерством фінансів та Міністерством цифрової трансформації, місцевими фінансовими установами, постачальниками платежів та іншими учасниками фінансового ринку з метою підтримки розробки та розробки плану дій щодо Національної стратегії фінансової інклюзії.

(...) Крім розробки Національної стратегії фінансової інклюзії, партнерство IFC з Національним банком України також сприятиме створенню конкурентних ринкових умов для постачальників фінансових послуг та вдосконаленню системи кредитної звітності в країні. Це має сприяти зменшенню транзакційних витрат для клієнтів, тим самим підтримуючи зростання бізнесу в цифрових фінансових послугах.

[\(Bloomberg\)](#)

Президент Володимир Зеленський заявив, що хоче розпустити Конституційний Суд України після його ухвал, які затримують прогрес у боротьбі з корупцією та ставлять під загрозу мільярди доларів міжнародної допомоги.

В. Зеленський подав до парламенту законопроект про звільнення суддів Конституційного Суду та попросив законодавців відновити антикорупційне законодавство, яке було ухвалено цього тижня. Не було зрозуміло, чи може суд бути розпущений, як запропонував В. Зеленський.

Президент назвав рішення суду «нікчемними» і звинуватив суддів у конфлікті інтересів. Парламент скликається наступного тижня, хоча не має встановленої дати для обговорення законопроекту В. Зеленського.

Голова суду звинуватив Президента в спробі «конституційного перевороту».

Україна намагається отримати схвалення на наступний транш позики Міжнародного валютного фонду на суму 5 млрд дол., як тільки щоденна кількість інфікованих Covid-19 досягла рекордних показників. Відступ від зусиль щодо боротьби з корупцією може також поставити під загрозу безвізовий режим України з Європейським Союзом.

«Постанова суду не може бути скасована, і є чіткі процедури та причини відставки судді», – сказав Петро Стецюк, колишній суддя Конституційного Суду, який нині є юристом Центру економічних та політичних досліджень імені Разумкова в Києві. «Законопроект Зеленського не відповідає цьому процесу».

Постанови Конституційного Суду «загрожують національній безпеці», заявив В. Зеленський у четвер. «У нас не буде грошей, ми не матимемо підтримки. У нас буде величезна діра в бюджеті». Він доручив правоохоронним органам перевірити «всі деталі» ухвали суду.

Дії суду ставлять під сумнів зобов'язання, які Україна взяла щодо своїх міжнародних партнерів, включаючи ЄС, повідомила Європейська комісія електронною поштою та закликала уряд якнайшвидше відновити ефективне функціонування антикорупційної системи, назвавши законодавство «одним із ключових еталонів та зобов'язань», прийнятим Україною в рамках процесу лібералізації візового режиму.

Протестувальники зібралися в п'ятницю біля Конституційного Суду, підпаливши шини та кинувши фаєри, вимагаючи від суддів подати у відставку.

Реалізація ініціатив у межах «Стратегії сталого розвитку-2030»

Офіційна інформація

Верховна Рада підтримала проект Держбюджету на 2021 рік у першому читанні ([Урядовий портал](#)).

5 листопада Верховна Рада України підтримала проект Державного бюджету на 2021 р. у першому читанні. За відповідне рішення проголосували 275 народних депутатів.

При підготовці документа до першого читання народними депутатами, фракціями, групами та комітетами Верховної Ради було надано 2451 пропозицію до проекту Держбюджету-2021, поданого урядом до парламенту 14 вересня.

Міністр фінансів України Сергій Марченко:

Запропонований Мінфіном проект бюджету на 2021 р. є цілком збалансованим і реальним до виконання.

Це не просто фінансовий кошторис. Це інструмент розвитку і зростання країни. У бюджеті 2021 р. передбачено видатки для фінансування пріоритетних потреб держави. Кошти платників податків будуть використані ефективно, дадуть результат, принесуть користь людям і економіці. Ми зможемо впоратися з коронакризою, забезпечити фінансову стабільність, відновити економіку та підвищити добробут громадян.

У проекті Держбюджету-2021 передбачена рекордна кількість коштів на соціальні виплати ([Урядовий портал](#)).

Під час чергового засідання Кабінету Міністрів України 4 листопада Прем'єр-міністр озвучив ключові пріоритети проекту Державного бюджету на 2021 р.

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль:

На медичну систему плануємо виділити 156 млрд грн, що на 27,5 млрд грн більше, ніж у 2020 р. На освіту передбачено 174 млрд грн. Це на 34 млрд більше, ніж у 2020 р.

У проекті бюджету передбачені кошти й на зростання мінімальної зарплати з 1 січня до 6 тис. грн і з 1 липня – до 6,5 тис. грн.

У проекті бюджету планується 12 млрд грн на підтримку бізнесу через програми кредитування, а також рекордний рівень коштів на соціальні виплати – 324 млрд грн.

У понеділок бюджетний комітет підтримав поданий нами кошторис. І ми закликаємо парламентарів цього тижня схвалити документ у першому

читанні. Далі ми всі разом доопрацюємо ті окремі питання та зауваження, які висловлювалися.

У Верховній Раді створили робочу групу, яка повинна розробити законопроекти для відновлення електронного декларування та діяльності Конституційного Суду ([Слово і Діло](#)).

Робоча група була створена за розпорядженням заступника голови Ради Олени Кондратюк, яка нині є в. о. глави парламенту.

Група повинна напрацювати проекти законів до 1 грудня.

Заступник глави Комітету з питань правової політики Ольга Совгіря:

Створена робоча група з представників депутатських фракцій (груп), яка до 1 грудня 2020 р. має розробити узгоджені законопроекти з питань, що стосуються електронної декларування та організації діяльності Конституційного Суду.

Загальна концепція реформування та її реалізація

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль: Прозорі правила ринку й усунення регуляторних бар'єрів є важливими для залучення інвестицій в Україну ([Урядовий портал](#)).

Найперспективнішими сферами для інвестицій в Україні є агропромисловий комплекс, енергетика, інфраструктура, а також ті сфери, де Україна має конкурентні переваги, зокрема, ІТ.

(...) Стратегічне партнерство з Європейським Союзом залишається основою безпеки та розвитку України.

Це особливо актуально в умовах пандемії, коли Україна потребує нових потужних стимулів для економічного відновлення. Такими стимулами має стати поступове розширення доступу до внутрішнього ринку ЄС у сферах, де Україна вже досягла значного прогресу, а також зняття інших обмежень, які існують для нашої торгівлі.

Під час 22-го Саміту Україна – ЄС українська делегація представила та передала стороні ЄС своє бачення оновлення Угоди про асоціацію та закликала почати консультації щодо оновлення окремих параметрів Угоди, насамперед у сферах торговельного і секторального співробітництва.

(...) Попри пандемію, Україна рішуче налаштована на продовження системних реформ, що має стати основою для виходу з кризи та подальшого зростання економіки.

Лібералізація ринку земель сільськогосподарського призначення, медична реформа, розвиток електронного урядування і цифровізація державних послуг, забезпечення прозорих і справедливих правил ведення підприємницької діяльності – ось деякі з головних напрямів реформ, над якими ми сьогодні працюємо.

Наша держава є одним із провідних світових виробників та експортерів сільськогосподарської продукції з великим та невичерпним потенціалом. Вважаю, що країни Центральної та Східної Європи можуть бути джерелом інвестицій, ноу-хау та найкращих практик в Україні.

Створення сприятливих умов для розвитку та ведення бізнесу в Україні є незмінним пріоритетом уряду. Чіткі та прозорі правила гри на ринку, справедлива та передбачувана поведінка регуляторів, усунення регуляторних бар'єрів є надзвичайно важливими для повноцінного розвитку підприємництва в Україні та залучення інвестицій.

Податкова реформа

Сума, яку наступного року Національний банк мусить переказати до держбюджету, збільшено з 33 до 45 млрд грн. ([Укрінформ](#)).

Голова Національного банку Кирило Шевченко:

Нас, м'яко кажучи, трохи здивувало збільшення цієї цифри з 33 до 45 млрд. Але я хочу сказати, що для Національного банку ключовою є та сума, яка виникне після того, як міжнародні аудитори підтвердять звітність Нацбанку.

Він зауважив, що позиція Нацбанку в цьому питанні залишається незмінною: згідно із законом, ми можемо перерахувати в бюджет виключно ту суму, яка вийде в результаті підтвердження нашими аудиторами. Попередньо ця сума була заявлена 22,6 млрд грн.

Як повідомляв Укрінформ, Національний банк перерахував 42,7 млрд грн прибутку до державного бюджету у 2020 р., що на 2 млрд грн більше, ніж передбачено законом про Держбюджет на 2020 р.

Митна реформа

Кабмін схвалив внесення змін до Митного тарифу для сприяння розвитку легкої промисловості України ([Урядовий портал](#)).

Уряд схвалив розроблений Міністерством фінансів спільно з Держмитслужбою та профільною асоціацією «Укрлегпром» проект закону «Про внесення змін до розділу XI Митного тарифу України щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості».

Законопроект передбачає перегляд (уніфікацію) ставок ввізного мита на товари легкої промисловості для прискорення митного оформлення таких товарів та сприяння розвитку легкої промисловості.

За інформацією Укрлегпрому, перегляд (уніфікація) ставок ввізного мита сприятиме зростанню обсягів ввезення на митну територію України текстильної сировини і матеріалів для переробки.

У разі прийняття законопроекту Верховною Радою, такі зміни у Митному тарифі сприятимуть спрощенню ведення вітчизняним бізнесом

зовнішньо-економічної діяльності, а в найближчій перспективі – можливість прискорення розвитку легкої промисловості в Україні, що забезпечить потреби внутрішнього та зовнішнього споживача якісними, актуальними на світовому ринку, товарами.

Земельна реформа

Уряд удосконалив законодавство щодо контролю за концентрацією земель сільськогосподарського призначення у власності ([Урядовий портал](#)).

Кабінет Міністрів удосконалив законодавство щодо контролю за концентрацією земель сільськогосподарського призначення у власності. Відповідне рішення прийнято на засіданні уряду 11 листопада 2020 р.

Постановою передбачається внесення змін у:

– додаток до Порядку інформаційної взаємодії між Державним земельним кадастром, іншими кадастрами та інформаційними системами, що забезпечить інформаційну взаємодію програмного забезпечення Державного земельного кадастру із Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань;

– положення про Держгеокадастр. Так, відомство зможе подавати до суду позов про конфіскацію земельної ділянки с/г призначення в разі порушення особою вимог щодо граничної площі таких земель, що можуть перебувати у власності однієї особи, а також у випадках, коли, відповідно до закону, власник земельної ділянки зобов'язаний відчужити її протягом певного строку, але земельна ділянка не була відчужена.

Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України Ігор Петрашко:

Реалізація постанови дасть змогу здійснювати контроль граничної площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що перебувають у власності. Також це дасть можливість здійснювати запобіжні заходи для попередження зловживань із земельними ділянками с/г призначення та можливості встановлення монопольного становища.

Уряд затвердив постанову про передачу земель ОТГ ([Урядовий портал](#)).

16 листопада 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову № 1113, яка запускає механізм повноцінної передачі земель сільськогосподарського призначення всім без винятку об'єднаним територіальним громадам нашої держави.

Голова Держгеокадастру Роман Лещенко:

Це рішення – важливий крок у реалізації земельної реформи Президента України Володимира Зеленського в частині земельної децентралізації та передачі понад 2 млн га сільськогосподарських земель

органам місцевого самоврядування. Відповідний указ глава Держави підписав місяць тому, 15 жовтня.

Ця постанова уряду є наступним етапом для реалізації процесу передачі земель на місця, до якого Держгеокадастр проводив підготовку протягом останнього часу.

Дерегуляція та розвиток підприємництва

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль: Уряд готовий підтримати підприємців під час карантину вихідного дня ([Урядовий портал](#)).

Економіка України не витримає повного локдауну, тому уряд та Міністерство охорони здоров'я разом з епідеміологами, аналітиками, представниками бізнесу розробили збалансований варіант додаткових карантинних обмежень.

МОЗ ініціювало зміни до постанови № 641, які передбачають запровадження в Україні так званого карантину вихідного дня.

Розумію, що нові обмеження неприємні та болісні для багатьох представників бізнес-спільноти, що зайняті в ресторанній, розважальній та культурній сферах. Уряд готовий підставити плече, аби підтримати наших підприємців під час посиленого карантину вихідного дня.

Повною мірою відновляться та розширяться наступні програми підтримки:

- компенсація частини зарплат робітників у зв'язку з простоем;
- програма портфельних гарантій, яка має запрацювати найближчим часом (до 80 % кредиту буде покриватися державою);
- можливість застосування механізму визнання «карантину вихідного дня» форс-мажорною обставиною, що ми зараз обговорюємо з Торговельно-промисловою палатою;
- продовження реалізації програми доступних кредитів «5–7–9», яка дає змогу отримати кредитні канікули для бізнесу. Ідеться про рефінансування існуючих позик фактично під 0 %.

За програмою «5–7–9» бізнесу вже профінансовано майже на 12,7 млрд грн ([Урядовий портал](#)).

З початку дії програми «Доступні кредити «5–7–9» банки-партнери видали 5 373 позик на загальну суму в 12,7 млрд грн. З них 9,1 млрд грн були видані як рефінансування попередньо отриманих кредитів, 2,4 млрд підприємці отримали на капітальні інвестиції та 1,1 млрд грн – антикризових кредитів під 3 %.

За останній тиждень банки-учасники програми підписали 259 договорів на суму 519 млн грн. Традиційно, більше половини від загальної суми, а саме 61 % укладених за тиждень угод, становлять угоди з рефінансування попередньо виданих кредитів.

Найактивнішими учасниками програми залишаються підприємці з галузі сільського господарства (57 %), торгівлі та виробництва (16 %), а також промислової переробки (15 %). За регіональною класифікацією лідерами є Львівська, Харківська та Одеська області (...).

Мінфін залучив перший транш за спільним з Європейським інвестиційним банком проектом для підтримки агропідприємств (Міністерство фінансів України).

Міністерство фінансів розпочало реалізацію кредитної програми для малих та середніх підприємств аграрного сектора в рамках спільного з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) проекту «Основний кредит для аграрної галузі – Україна».

Проект спрямований на розширення доступу агропідприємств до доступного фінансування через банківське кредитування, зокрема, на комплексну підтримку ланцюгів створення доданої вартості в аграрній галузі, а саме: переробка зернових та олійно-жирових культур, а також рибне господарство та аквакультура.

Проект реалізується через низку комерційних банків, відібраних та погоджених спільно з ЄІБ, що дає можливість спрямувати кредитні кошти на привабливих умовах для аграріїв. На сьогодні реалізація проекту перебуває в активній фазі та узгоджені перші кредитні угоди банків-учасників.

Міністр фінансів Олександр Кава:

Розвиток малого та середнього бізнесу в аграрному секторі має велике значення для підвищення конкурентоспроможності економіки України та її стійкого зростання, а також для нарощування експорту агропродукції українських виробників, впровадження найкращих доступних європейських технологій та методів управління. Міністерство фінансів України активно працює над підвищенням ефективності державної підтримки фермерів, і кошти Європейського інвестиційного банку допоможуть створити необхідне джерело їхньої сталої підтримки через банківське кредитування.

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль: Уряд підтримує приватизацію державних підприємств та продовжує тримати курс на скорочення участі держави в економіці. Це одна з 30-ти ініціатив векторів розвитку, які ми представили разом з аудитом. Реформа приватизації – це максимальна передача управління державними підприємствами, щоб вони працювали в ринковій економіці без впливу держави.

Як повідомили представники Фонду держмайна, від малої приватизації цього року до держбюджету надійшло 1,9 млрд грн. До кінця 2020 р. ця сума збільшиться до 2,3 млрд грн.

У ФДМУ зауважили, що змінили підхід до процесу приватизації, що збільшило кількість учасників наполовину. Завдяки ефективній роботі сайту (<https://privatization.gov.ua/>) учасники аукціонів можуть узяти участь у придбанні не лише підприємств, але й іншого державного майна.

Крім того, представники Фонду доповіли про фінансовий стан підприємств, які перебувають в управлінні фонду та про проблемні питання, які виникають у процесі приватизації.

Прем'єр-міністр доручив Міністерству фінансів спільно з Державною податковою службою відпрацювати з Фондом держмайна реструктуризацію податкових боргів підприємств, що дасть змогу підвищити ефективність приватизації.

Уряд затвердив перелік пріоритетних для держави інвестиційних проектів ([Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України](#)).

Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Ігор Петрашко:

18 листопада на черговому засіданні уряд затвердив перелік пріоритетних для держави інвестиційних проектів на період до 2023 р. До переліку увійшло близько 100 проектів, зокрема, у сферах охорони здоров'я, енергетики, транспорту, культурної та туристичної інфраструктури, спортивної інфраструктури, наукової та освітньої інфраструктури, переробної промисловості, поводження з відходами, природоохоронної сфери, надання послуг поштового зв'язку.

Формування уніфікованого Переліку дасть змогу ефективно використовувати ресурси держави та бізнесу з метою досягнення найкращого результату – зростання економіки, залучення інвестицій, наповнення бюджетів, створення робочих місць.

Так, було отримано близько 600 пропозицій щодо включення до цього переліку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також державних підприємств. Після проведення їхнього скринінгу з урахуванням масштабності, впливу на соціально-економічний розвиток країни/регіону, мультиплікаційного ефекту від реалізації, ступеню розробки/впровадження до Переліку увійшло близько 100 інвестиційних проектів.

Реформа енергетики, програми енергоефективності та енергонезалежності

Кабінет Міністрів України 18 листопада 2020 року затвердив перелік пріоритетних для держави інвестиційних енергетичних проектів на період до 2023 року ([Укрінформ](#)).

До переліку увійшли 13 енергетичних проектів, серед яких: завершення будівництва Ташлицької ГАЕС; будівництво третьої черги Дністровської ГАЕС у складі трьох гідроагрегатів; будівництво Каховської ГЕС-2; будівництво Канівської ГАЕС; будівництво енергоблоків № 3, 4 Хмельницької АЕС та інші проекти.

Зазначається, що ці проєкти можуть бути реалізовані із залученням міжнародних інвесторів, за рахунок кредитних коштів, міжнародної технічної допомоги, на умовах державно-приватного партнерства.

«Укренерго» зможе залучити на вигідних умовах кредити для збалансування ринку електроенергії ([Міністерство енергетики України](#)).

НЕК «Укренерго» отримало державні гарантії для залучення кредитних коштів державних банків, ЄБРР та інших міжнародних фінансових організацій на пільгових умовах. Відповідний закон сьогодні прийняли народні депутати.

Це допоможе підвищити рівень розрахунків на ринку електроенергії, зокрема, й забезпечити виконання Меморандуму з інвесторами в «зелену» енергетику.

Залучення кредитних коштів – це один з нетарифних інструментів урегулювання ситуації на ринку електричної енергії, який дає змогу уникнути різкого одномоментного зростання тарифу на передачу електроенергії.

Програма розвитку українського експорту

Україна відновила рекорд експорту баштанних за сезон у 2020 році, продавши на зовнішні ринки майже 36 тис. тонн кавуна і дині ([Укрінформ](#)).

Попередній рекорд експорту, встановлений у 2018 р., був перевищений відразу на 87 %, а минулорічний показник експорту – в 2,3 рази. Традиційно, основний обсяг експорту припадав на кавун, водночас як експорт дині становив усього близько 2 тис. т. Однак і обсяг експорту дині також був рекордним.

Економіст інвестиційного департаменту Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) Андрій Ярмак:

Різке зростання експорту кавуна і дині з України у 2020 р. стало можливим завдяки сприятливому збігу обставин на ринку для українських постачальників. Високі ціни на кавун і диню в ЄС, збільшення обсягів виробництва баштанних в Україні та зниження обсягів виробництва кавуна і дині в Росії дали змогу українським експортерам наростити поставки.

Відзначимо зростання географії експорту української дині у 2020 р. Уперше серед великих покупців з'явилася Румунія. Більше того, Румунія також наростила обсяги закупівлі кавуна в Україні у 2020 р.

З огляду на зростання експортних поставок кавунів у 2020 р., Україна, за підсумками року, може знову повернутися в топ-25 світового рейтингу, звідки вона випала кілька років тому.

Реформа системи національної безпеки та оборони

За підсумками 10 місяців 2020 року, підприємства Укроборонпрому виготовили озброєння та військової техніки, а також надали послуг з їх ремонту та обслуговування на 14 % більше, а за окремими напрямками – до 80 % більше, ніж за аналогічний період минулого року ([Укрінформ](#)).

При цьому обсяг виготовленої продукції (послуг) підприємств бронетанкової галузі сягнув 4,9 млрд грн, або 180 % порівняно з аналогічним періодом 2019 р. (2,7 млрд грн).

Обсяг виробництва суднобудівних та судноремонтних підприємств концерну становить 3,7 млрд грн, або 177 % проти аналогічного минулорічного показника (2,0 млрд грн).

Обсяг виготовленої продукції та наданих послуг на підприємствах радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування становив 2,1 млрд грн, або 102 %.

Незважаючи те, що авіа- та суднобудівні підприємства, а також виробництва високоточної зброї та боеприпасів наростили обсяги у жовтні, за підсумками 10 місяців 2020 р., загальний обсяг виготовлення ОВТ та ремонтів становив 93% (9,2 млрд грн проти 9,8 млрд грн у 2019 р.) та 97 % (5,1 млрд грн проти 5,3 млрд грн торік).

До 2022 року 42 державних підприємства Міноборони буде реорганізовано, п'ять – передано на приватизацію до Фонду держмайна України. Ще 44 держпідприємства Міноборони будуть ліквідовані ([Укрінформ](#)).

«Наразі Міністерством оборони України видано наказ, розроблений Комітетом реформ, що регламентує аспекти реформування держпідприємств оборонного відомства. Затверджено Перспективний перелік суб'єктів держвласності, що задіяні у виконанні найважливіших функцій у рамках реформування сектора оборони. Також у відомстві офіційно формалізовано перспективну схему функціонального управління об'єктами держвласності, що належать до сфери управління Міноборони. Планується, що до 2022 р. у сфері управління Міноборони залишиться 42 держпідприємства, з яких 40 – у функціональному управлінні Головного управління майна та ресурсів, а два – Головного управління розвідки Міністерства оборони України», – ідеться в повідомленні.

Як зазначається, Міноборони врахувало зауваження та результати аналізу ефективності роботи підпорядкованих держпідприємств, а також вивчило іноземний досвід управління підприємствами воєнної сфери. Крім того, було взято до уваги прогноз майбутнього безпекового середовища, щоб забезпечити функціонування та розвиток тих державних підприємств, що відповідатимуть як сучасним потребам, так і викликам майбутнього.

У пресслужбі наголосили, що підприємства, які плануються до реорганізації, важливі для оборонного відомства, адже спроможні якісно та

ефективно працювати на потреби Збройних сил. Тому завдання керівництва Міноборони – вчасно завантажувати держпідприємства замовленнями в інтересах ЗСУ та забезпечувати їхнє належне фінансування. Ті ж держпідприємства, діяльність яких безпосередньо не пов'язана з майбутніми потребами сектора оборони, будуть передані на приватизацію до Фонду держмайна.

Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина: Інтеграція в НАТО означає кращі умови для жінок-військовослужбовців в Україні ([Урядовий портал](#)).

Про це йшлося під час наради з нагоди 20-ї річниці Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

У лавах українських Збройних сил понад 16 тис. жінок, у тому числі – жінок-офіцерів, що ще 10 років тому здавалося неможливим. Зважаючи на дедалі більшу участь жінок у секторі безпеки і оборони України, ми маємо забезпечити їм належні умови для військової служби. Це спеціальне екіпірування та елементи бронезахисту відповідно до світових стандартів і вимог, організація дитячих куточків або ж кімнат грудного вигодовування в місцях проходження служби.

Новий Національний план дій до 2025 р. з виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» є документом нового покоління, оскільки в його основу покладений принцип «Управління, орієнтоване на результат». Цей план сформований на основі досвіду інших країн з фокусом на рівноправній участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень для запобігання конфліктам, вирішення конфліктів, постконфліктного відновлення, участі в міжнародних операціях з підтримання миру, безпеки тощо.

Реформа сектора безпеки і оборони є важливим елементом інтеграції України до НАТО разом із забезпеченням доступу жінок до професії та військових звань. Саме тому новостворена Комісія щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків докладе зусиль для розробки ефективних рішень з дотримання принципів Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

Антикорупційна реформа

Президент Володимир Зеленський запевнив, що визнання неконституційними окремих положень Закону «Про Національне антикорупційне бюро України» наразі не створює жодних загроз для легітимності і незалежності НАБУ та його директора ([Укрінформ](#)).

Про це він заявив під час відеозустрічі з послами країн G7 та Європейського Союзу за участю керівника Офісу Президента Андрія Єрмака та директора НАБУ Артема Ситника, повідомляє Укрінформ з посиланням на пресслужбу глави держави.

Президент України Володимир Зеленський:

Рішення Конституційного Суду не скасовує факт утворення та функціонування НАБУ, не обмежує роботу детективів НАБУ та не ставить під сумнів статус НАБУ як правоохоронного органу. Ми гарантуємо, що після 16 грудня директор НАБУ залишатиметься на посаді.

У свою чергу А. Ситник зазначив, що повністю погоджується з позицією глави держави та ОП щодо відсутності чинників, які критично впливають на роботу органу. За його словами, рішення КС нині не впливає на спроможність НАБУ виконувати обов'язки незалежно та ефективно.

Розслідування справи «Роттердам+» відновлено за рішенням Вищого антикорупційного суду ([Укрінформ](#)).

«Розслідування справи “Роттердам+” відновлено за рішенням ВАКС. Інформація про її нібито закриття не відповідає дійсності. Заявник відкликав скаргу через відсутній предмет спору», – повідомили в НАБУ.

Раніше прокурор САП ухвалив рішення про закриття справи «Роттердам+», оскільки експертиза Служби безпеки встановила відсутність збитків.

8 серпня 2019 р. НАБУ оголосило ексголови НКРЕКП Дмитру Вовку та ще п'ятьом особам, причетним до запровадження так званої формули «Роттердам+», підозру у вчиненні дій, у результаті яких споживачам електроенергії завдано 18,87 млрд грн збитків.

Комітет з питань антикорупційної політики рекомендує Верховній Раді прийняти за основу в першому читанні нову редакцію законопроекту щодо вдосконалення діяльності Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) ([Укрінформ](#)).

Метою законопроекту є створення передумов для підвищення прозорості системи розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, реалізації таких активів, підвищення інституційної спроможності та ефективності роботи АРМА, збільшення надходжень до державного бюджету від реалізації активів, які перебувають в управлінні Нацагентства, а також усунення суперечностей між чинними актами в частині розшуку, управління та реалізації активів, одержаних від злочинів.

Серед ключових змін, внесених до проекту: заборона АРМА реалізовувати (продавати) заарештовані активи до винесення ухвали суду, крім майна, що швидко псується, швидко втрачає свою цінність, або якщо сам власник майна звернувся до АРМА з проханням його продати; додано норму, згідно з якою не лише прокурор і суд можуть передати рішення суду АРМА для виконання, а й зацікавлена особа; АРМА не надається процесуальний статус, однак прокурори повинні консультиватися з

агентством, подавати запити щодо того, чи може воно розпоряджатися майном.

Представник АРМА, у свою чергу, зауважив, що цей законопроект не вирішує проблем, з якими стикається цей орган, а створює нові проблеми для АРМА і власників активів. «Ми категорично проти цієї редакції», – сказав він.

Голова комітету Анастасія Радіна сказала, що вважає за необхідне консультиватися із зацікавленими органами:

«Ми можемо не погоджуватися, але не почути ті органи, які будуть застосовувати це законодавство, здається, це не дуже комплексний підхід.

Децентралізація та реформа державного управління

Затверджено порядки надання у 2020 році субвенції місцевим бюджетам на реалізацію окремих пріоритетних проектів розвитку ([Міністерство розвитку громад та територій України](#)).

Уряд затвердив порядки та умови надання у 2020 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію окремих пріоритетних проектів розвитку громад та територій. Відповідний проект постанови Кабінету Міністрів України, розроблений Мінрегіоном, було прийнято 4 листопада.

Міністр розвитку громад та територій України Олексій Чернишов:

Відразу декілька областей отримали фінансову підтримку на розвиток необхідних проектів, зокрема, медичної інфраструктури. На тлі погіршення епідеміологічної ситуації в країні ми маємо також підтримувати й інші медичні напрями. Зокрема, зростає кількість онкохворих, медична інфраструктура потребує термінового оновлення. Так, уже в цьому році субвенцію з державного бюджету отримає обласний бюджет Харківської області на будівництво комплексу комунального некомерційного підприємства «Обласний центр онкології». На будівельні роботи буде виділено 100 млн грн.

Проект постанови затверджує порядки та умови надання у 2020 р. субвенції з державного бюджету бюджетам:

- Харківської області – на будівництво комплексу комунального некомерційного підприємства «Обласний центр онкології»;
- Житомирської області – на реконструкцію бункера для встановлення лінійного прискорювача в КНП «Житомирський обласний онкологічний диспансер» Житомирської обласної ради;
- Черкаської області – на будівництво Будинку культури на 700 місць у м. Канів по вул. Енергетиків під Шевченківський культурний центр;
- Закарпатської області – на будівництво центру перинатології, акушерства та гінекології в м. Ужгород;
- Черкаської області – на будівництво дошкільного навчального закладу;

- Київської області – на будівництво дитячого садка-школи I ступеня на 180 учнів, село Бобриця, Києво-Святошинського району;
- міста Київ на реалізацію проекту з термомодернізації гімназії № 290;
- Закарпатської області – на соціально-економічний розвиток регіону.

Верховна Рада прийняла закон, який забезпечить роботу органів місцевого самоврядування в умовах нового адмінтерустрою ([Урядовий портал](#)).

17 листопада Верховна Рада України у другому читанні та в цілому підтримала законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування та районних державних адміністрацій» (реєстр. № 3651-д).

За це рішення проголосував 301 народний депутат України.

Міністр розвитку громад та територій України Олексій Чернишов:

Після того, як в Україні було сформовано нову адміністративно-територіальну основу для діяльності органів влади та проведено місцеві вибори, постало питання термінового забезпечення дієздатності органів місцевого самоврядування та райдержадміністрації в нових громадах і районах.

Прийняття цього законопроекту дасть змогу місцевій владі повноправно керувати фінансами, землею, ресурсами, вирішувати нагальні питання життєдіяльності громад.

Законопроект урегулює порядок функціонування органів місцевого самоврядування територіальних громад, районних рад, а також районних державних адміністрацій на новій територіальній основі, а також питання правонаступництва нових районних рад, сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих органів у частині прийнятих раніше рішень, бюджетів, фінансових та майнових зобов'язань, комунального і державного майна.

Судова реформа

Міжнародні партнери України готові допомогти Верховній Раді з підготовкою законопроекту щодо судової реформи ([Укрінформ](#)).

Голова Комітету Верховної Ради з питань правової політики Андрій Костін:

Я вже отримав підтримку від міжнародних проектів і партнерів у тому, що вони готові допомогти в підготовці цього законопроекту. Ми, безумовно, будемо співпрацювати, і ця підтримка є для нас дуже важливою.

Він підкреслив, що «є пропозиції, які полягають у тому, щоб ще більш широко запрошувати міжнародних експертів для формування органів суддівського врядування». Разом з тим, за словами політика, певні парламентські фракції «принципово виступають проти будь-якого елемента в судовій владі».

Тому, на переконання А. Костіна, завдання Верховної Ради нині полягає в пошуку компромісу, «який не перейде ті принципові лінії, які окреслив Президент у законопроекті № 3711 і все-таки досягти своєї мети». Відтак, цей документ було направлено до Комісії Ради Європи за демократію через право (Венеційська комісія).

«Велике будівництво»

Міністр розвитку громад та територій України Олексій Чернишов:
Об'єкти «Великого будівництва» по всій країні готові на 89 % ([Міністерство розвитку громад та територій України](#)).

Пройшла селекторна нарада з головами обласних державних адміністрацій щодо виконання програми Президента «Велике будівництво» в частині 100/100/100.

За даними моніторингової групи Мінрегіону, яка постійно відслідковує стан реалізації програми «Велике будівництво», на 4 листопада середній відсоток будівельної готовності об'єктів по Україні становить 89 %. Школи, які входять до програми, готові на 93 %, дитсадки – на 88 %, спортивна інфраструктура – на 86 % та інші об'єкти – на 86 %.

На нараді приділили особливу увагу питанню якості централізованих систем постачання кисню, що встановлюються в лікарнях, та заслухали пропозиції керівників ОДА щодо спрощення процедури закупівлі послуг та обладнання на місцях. Зважаючи на актуальність питання розвитку медичної інфраструктури в умовах пандемії, надважливим завданням сьогодні є забезпечення в лікарнях якісної та ефективної роботи централізованих кисневих систем.

Реформа освіти та науки

МОН та Google Україна ініціюють безкоштовне навчання для вчителів з використання цифрових інструментів для дистанційного навчання ([Урядовий портал](#)).

Google Україна за активної підтримки МОН організує безоплатне навчання для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за курсом «Ефективні рішення Google for Education для хмарної взаємодії». Навчання триватиме з 12 до 22 листопада 2020 р.

Заступник міністра освіти і науки України Артур Селецький:

Надання нашим учителям можливостей опанувати навички з організації дистанційного навчання з використанням сучасних цифрових інструментів є сьогодні одним із наших ключових пріоритетів. І ми дуже вдячні представникам ІТ-спільноти за активну співпрацю в цьому напрямі.

Програма курсу розрахована на 15 годин.

За умови успішного проходження навчання (виконання 80 % усіх запропонованих завдань та 80 % правильних відповідей на запитання підсумкового тесту) учасники отримають електронний сертифікат про проходження курсу, який може бути зарахований як підвищення кваліфікації.

Кабінет Міністрів підготував проект бюджету, у якому збільшено фінансування науки на 1,8 млрд грн (+18,2 %) порівняно із 2020 роком ([Міністерство фінансів України](#)).

Заступник міністра фінансів Роман Єрмоличев:

У кошторисі на наступний рік загальний обсяг видатків на наукову і науково-технічну діяльність сягатиме майже 12 млрд грн. Із них 9,2 млрд спрямовано на загальний фонд, а 2,8 млрд – у спеціальний.

Під час визначення обсягів фінансування сфери насамперед намагалися зміцнити інструменти технологічного розвитку держави.

Серед бюджетних маркерів відзначають зростання грантової підтримки наукових і науково-технічних проектів через Національний фонд досліджень та запровадження грантового принципу фінансування досліджень галузевими науковими установами. Близько 73 % усього фінансування припадає на Національну академію наук та національні галузеві академії наук.

Він зазначив, що принциповим є питання фінансування українських антарктичних досліджень.

Для вивчення навколишнього середовища Антарктичного регіону, забезпечення умов проживання і діяльності нашої експедиції на станції «Академік Вернадський» у бюджеті-2021 враховано 128,5 млн грн. Науковим установам Національної академії наук, зокрема, і лабораторіям молодих учених Академії, враховано видатки у розмірі 479,2 млн грн. Сподіваюся, парламентарії остаточно затвердять ці та інші наукові видатки бюджету-2021.

Нацфонд досліджень отримав можливість профінансувати проекти попередніх років – рішення уряду ([Урядовий портал](#)).

18 листопада 2020 р. уряд затвердив проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 528 і від 4 грудня 2019 р. № 1007». Мета – створення можливості для фінансування Національним фондом досліджень України (НФДУ) проектів, обраних переможцями спільних конкурсів, що проводилися Державним фондом фундаментальних досліджень (ДФФД) разом з іноземними науковими товариствами.

У 2017–2018 рр. ДФФД разом з іноземними науковими товариствами було проведено конкурси спільних наукових проектів та обрано переможців. Умовами конкурсів передбачалося, що фінансування української частини проектів розпочнеться у 2018–2019 рр. Однак унаслідок реорганізації ДФФД, яка розпочалася на початку 2019 р., договори про виконання науково-

дослідних робіт із переможцями спільних конкурсів не були укладені та кошти переможцям не були перераховані.

Через це НФДУ не мав можливості профінансувати українські організації відповідно до чинного законодавства. А наукові установи та заклади вищої освіти, які було визнано переможцями спільних конкурсів, не мали можливості розпочати роботу з виконання проектів через відсутність рішення про їхнє фінансування. Водночас іноземні партнери, зі свого боку, активно реалізують свої частини наукових проектів.

Т. в. о. міністра освіти і науки України Сергій Шкарлет:

Тепер українські вчені, які разом з іноземними колегами беруть участь у спільних наукових проектах з проведення фундаментальних досліджень, незважаючи на реорганізацію Державного фонду фундаментальних досліджень, мають можливість отримати фінансування для виконання проектів, які раніше були визнані переможцями конкурсів, оголошених фондом.

Реформа охорони здоров'я

Уряд запровадив карантин вихідного дня ([Урядовий портал](#)).

Уряд запровадив карантин вихідного дня до 30 листопада 2020 р. Також протиепідемічні обмеження, які стосувалися помаранчевої зони карантину, тепер будуть діяти для всіх регіонів країни.

Міністр охорони здоров'я Максим Степанов: Уряд погодив встановлення карантину «вихідного дня» та перехід до загальнодержавного «помаранчевого» рівня епіднебезпеки ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

На засіданні Кабінет Міністрів України погодив рішення щодо запровадження карантину «вихідного дня», який діятиме з 14 листопада до 30 листопада 2020 р., а також підтримав перехід до загальнодержавного карантину з обмеженнями, які відповідають «помаранчевому» рівню епідеміологічної небезпеки. Введення повного локдауну в країні неможливе, адже, за розрахунками Міністерства економіки та Міністерства фінансів, цього не витримає українська економіка.

Сьогодні уряд прийняв низку рішень, що виносилися на розгляд Міністерством охорони здоров'я України. Перше рішення щодо карантинних обмежень, які будуть запроваджуватись на території країни: ми відходимо від адаптивного карантину, тому у будні дні на території всієї країни запроваджуються ті обмеження, які були притаманні «помаранчевому» рівню епідеміологічної небезпеки. Адже зростання рівня захворюваності на COVID-19 відбувається по всій Україні.

Для покращення епідемічної ситуації в країні та запобігання колапсу медичної системи впроваджується карантин «вихідного дня», який діятиме з 00:00 суботи до 00:00 понеділка.

У період карантину для надання адресної допомоги людям, які її потребують, працюють «гарячі лінії» в усіх регіонах України ([Урядовий портал](#)).

Телефонні «гарячі лінії» для надання адресної допомоги вразливим верствам населення в період карантину запроваджено місцевими органами влади в усіх регіонах України.

Завдяки цьому соціальному онлайн-сервісу структурні підрозділи з питань соціального захисту населення зможуть оперативно визначати потреби для надання допомоги та соціальних послуг людям, які її потребують.

Перш за все, це одинокі та самотньо проживаючі громадяни похилого віку, люди з інвалідністю, сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, які виховують дітей з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї тощо.

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль: Уряд виділяє додаткові 895 млн грн на забезпечення ліжок киснем ([Урядовий портал](#)).

Уряд зосереджений на тому, щоб українська медична система могла впоратися з напливом хворих, і кожен українець отримав необхідну йому медичну допомогу.

Уряд постійно на контакті з очільниками ОДА та керівниками департаментів охорони здоров'я. Сьогодні також була відповідна селекторна нарада. Чітко всім підкреслено: відсутність результату щодо забезпечення лікарень усім необхідним, коли уряд дає фінансові ресурси – це неприпустимо.

Крім того, Кабінет Міністрів підтримав рішення про виділення додаткових коштів у розмірі 86 млн грн для покращення матеріально-технічного стану закладів охорони здоров'я.

Зокрема, передбачається виділити додаткові кошти на «ОХМАТДИТ» на придбання рентгенівської трубки до апарату комп'ютерного томографа, придбання джерел іонізуючого випромінювання для апаратів променевої терапії для Національного інституту раку.

Також на 12 млн грн буде розширено фінансування за програмою «лікування українців за кордоном».

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль назвав джерела фінансування потреб медицини для боротьби з COVID-19 ([Урядовий портал](#)).

Кошти на боротьбу з COVID-19 виділяються з трьох джерел фінансування: безпосередньо з Фонду боротьби з COVID-19 та його наслідками, з Національної служби здоров'я України, а також з місцевих бюджетів, які так само допомагають з протиепідемічними заходами.

У квітні уряд збільшив бюджет Національної служби здоров'я України на 16 млрд грн для фінансування заходів із протидії захворювання в лікарнях.

Станом на 5 листопада НСЗУ профінансувала «коронавірусний пакет» для лікарень на 7,3 млрд грн.

Зокрема, у сфері охорони здоров'я – це 16,3 млрд грн. Безпосередньо профільному міністерству виділено 14,4 млрд грн.

З них 6,5 млрд грн були спрямовані для підвищення надбавок і доплат до заробітної плати медикам, які борються з COVID-19, 4,7 млрд грн – для закупівлі обладнання в приймальні відділення опорних закладів охорони здоров'я, 2,7 млрд грн – на заходи із запобігання спалахів епідемій, 1,7 млрд грн – на будівництво, реконструкцію та ремонт приймальних відділень та ще 0,6 млрд грн – на забезпечення подачею кисню ліжкового фонду закладів охорони здоров'я.

Тобто ми використовуємо різні джерела фінансування для того, аби оперативно фінансувати потреби лікарень, лабораторій та збільшувати виплати нашим медикам.

Інформація про витрачені кошти є відкритою та прозорою, і всі цифри можна знайти на сайті Міністерства фінансів у дашбордах, які постійно оновлюються.

МОЗ України та ВООЗ підписали дворічну Угоду про співпрацю ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

Міністерство охорони здоров'я України та Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) сьогодні, 5 листопада, підписали дворічну Угоду про співробітництво. Угода дасть змогу продовжити співробітництво із ВООЗ, розширити доступ населення до якісних послуг охорони здоров'я, розробити та впровадити стратегії та реформи фінансування охорони здоров'я для досягнення прогресу в напрямі універсального охоплення послугами охорони здоров'я, покращити доступ до основних лікарських засобів, вакцин, діагностики та обладнання для первинної медичної допомоги, посилити потенціал готовності держави до надзвичайних ситуацій.

Очільник МОЗ Максим Степанов:

Угода про співпрацю забезпечує чітку «дорожню карту» нашої подальшої співпраці. Фінансування, передбачене Угодою, є важливим внеском у наші спільні зусилля, тому що разом із постійною технічною підтримкою Всесвітньої організації здоров'я, особливо на регіональному рівні, це значно зміцнить наш потенціал для впровадження змін.

Наша чітка ціль – забезпечити гідні умови надання медичних послуг для українців. Реформа медицини є нашим пріоритетом, зокрема, йдеться про модернізацію медицини, зменшення корупції в цій сфері та забезпечення повноцінного захисту.

Міністр також висловив особливу вдячність за включення України до списку пріоритетних країн у Спеціальній ініціативі ВООЗ із психічного здоров'я на 2019–2023 рр.

Директор Європейського регіонального бюро ВООЗ Ханс К्लюге:

Ми високо оцінюємо нашу співпрацю на рівні первинної ланки охорони здоров'я. Разом зі Світовим банком ми ознайомилися з ходом реформ у медичній галузі. Ми готові надати підтримку в підготовці Національної стратегії охорони здоров'я, яка матиме довгострокове бачення розвитку галузі охорони здоров'я до 2030 р.

Крім того, ВООЗ і надалі надаватиме підтримку Україні в боротьбі з коронавірусною хворобою.

За програмою «Доступні ліки» майже 487 тисяч пацієнтів з діабетом II типу отримали необхідні ліки ([Урядовий портал](#)).

На сьогодні до програми «Доступні ліки» включено 48 лікарських засобів для лікування діабету II типу. З них 17 можна отримати безоплатно, решту – 31 лікарський засіб – з доплатою.

З початку поточного року лікарі виписали понад 2 млн е-рецептів на ліки від діабету II типу за програмою реімбурсації «Доступні ліки». 1,9 млн з цих рецептів вже погашено. Майже 487 тис. пацієнтів з діабетом II типу отримали необхідні їм ліки в аптечних закладах у рамках програми реімбурсації.

До пакета безоплатних послуг на рівні первинної меддопомоги, спрямованих на профілактику, діагностику та лікування діабету, включено вимірювання рівня цукру в крові, регулярне вимірювання артеріального тиску, оцінку загального серцево-судинного ризику за шкалою SCORE, вимірювання індексу маси тіла, аналіз на загальний холестерин, консультація щодо здорового способу життя, направлення на інші аналізи та дослідження у вузьких спеціалістів та призначення ліків з програми «Доступні ліки».

Пацієнти з діабетом I типу потребують інсулінотерапії. Програму забезпечення інсулінами на сьогодні адмініструє Міністерство охорони здоров'я.

За забезпечення препаратами інсуліну пацієнтів з цукровим діабетом відповідає місцева влада. Щоб отримати препарати інсуліну, пацієнту необхідно прийти на прийом до свого лікаря-ендокринолога, у якого він перебуває на обліку. Ендокринолог відмічає пацієнта в реєстрі пацієнтів, що потребують інсулінотерапії, і виписує рецепт, а також можна звернутись з рецептом до аптеки та отримати інсулін безоплатно або з доплатою, залежно від категорії хворих на діабет, яким призначається певний вид і форма випуску препарату інсуліну.

Пенсійна реформа

Уряд спростив процедуру відкриття поточних рахунків одержувачам пенсій, грошової допомоги ([Міністерство соціальної політики України](#)).

Уряд затвердив Постанову «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». Вона спростила процедуру відкриття поточних рахунків одержувачам пенсій, грошової допомоги, що сприятиме поширенню безготівкових розрахунків серед одержувачів.

У зв'язку з поширенням COVID-19, що є особливо небезпечним для людей похилого віку, прийнята постанова зменшити кількість відвідувань установ при призначенні пенсії, грошової допомоги. Зокрема, дасть змогу призначати пенсію, грошову допомогу одержувачам чи перевести їхню виплату на поточний рахунок, відкритий у банку, за одне відвідування Пенсійного фонду/органу соціального захисту населення, що зменшить контакти з іншими особами в період карантину. Рішення уряду надає можливість відкриття поточних рахунків одержувачам пенсії, грошової допомоги без попереднього звернення до банківської установи. Для відкриття такого рахунку особі потрібно буде лише звернутись до органу Пенсійного фонду України/органу соціального захисту населення.

Пенсійний фонд/орган соціального захисту населення на підставі отриманих заяв від одержувачів формує список таких одержувачів та передає його разом з необхідними документами для відкриття рахунку до відповідних уповноважених банків. Банк відкриває на підставі отриманих даних поточні рахунки одержувачам і надає Пенсійному фонду/органу соціального захисту населення реквізити таких рахунків.

Також встановлено єдині вимоги до банків, через які проводитиметься виплата пенсій, грошової допомоги та виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Міністр соціальної політики України Марина Лазебна заявила, що понад 1,6 млн пенсіонерів отримали підвищення пенсій з вересня ([Урядовий портал](#)).

Уряд послідовно підвищує пенсії. У цьому році ми успішно провели декілька етапів підвищення пенсій для різних категорій пенсіонерів.

3 вересня підвищення отримали пенсіонери, старші за 65 років, які мають 30 (жінки) та 35 (чоловіки) років страхового стажу. Завдяки тому, що у вересні зросла мінімальна заробітна плата до 5 тис. грн, відповідно зросла гарантована державою мінімальна пенсійна виплата таким людям, яка становить 40 % від мінімальної зарплати. Тобто, вони отримують не менше 2 тис. грн.

Із січня 2021 р. ми плануємо ще одне підвищення для цієї категорії пенсіонерів. Вони отримуватимуть не менше 2400 грн, оскільки мінімальна заробітна плата, відповідно до проекту Державного бюджету на 2021 р., зросте до 6 тис. грн.

Загалом на наступний рік ми запланували п'ять етапів підвищення пенсій, які відобразили в календарі, який можна подивитися на сайті міністерства. Також до кінця поточного року ми проведемо ще одне підвищення відповідно до зростання прожиткового мінімуму, яке буде

спрямовано, в першу чергу, на тих, у кого розмір пенсії залежить від прожиткового мінімуму.

У результаті комплексної програми підвищення пенсій протягом 2020 р. середня пенсія зросла до 3400 грн.

Кабінет Міністрів схвалив проєкт закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо накопичувальної професійної пенсійної системи ([Укрінформ](#)).

Міністр соціальної політики Марина Лазебна:

Що ми пропонуємо в законопроєкті. Перше: для працівників, які зараз працюють у шкідливих та важких умовах, не будуть змінені фактично ні правила, ні умови призначення такої пільгової дострокової пенсії. Ми змінюємо лише механізми. Тобто, відшкодування пільгових пенсій буде замінено на фінансування таких пенсій через сплату підвищеної ставки Єдиного внеску.

Вона зауважила, що за рахунок цих коштів покриватимуться видатки для виплати поточних пільгових пенсій і будуть запроваджені механізми дострокової накопичувальної пенсії для майбутніх пенсіонерів.

За словами М. Лазебної, заборгованість підприємств щодо відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату дострокової пенсії зросла з 1 млрд грн у 2008 р. до 15 млрд грн станом на жовтень 2020 р.

Ініціативи регіональних владних структур та громадських організацій

6500 кущів канадської чорниці висадили у П'ядицькій громаді (Івано-Франківська обл.) ([Український кризовий медіа центр](#)).

Проєкт реалізує П'ядицька об'єднана територіальна громада (КП «Добробут Захід») за підтримки програми USAID DOBRE та Івано-Франківської обласної ради спільно з Агенцією розвитку ОТГ Прикарпаття.

Ягоду вирощують у рамках проєкту «П'ядицькі культури» для забезпечення соціально-економічного розвитку громади. Разом із працівниками господарства та волонтерами вже заклали частину плантації на відведених 16 га у селі Мала Кам'янка. Загальна вартість проєкту – 3 млн грн.

Голова П'ядицької громади Петро Гайдейчук:

Програма USAID DOBRE надала технічну допомогу на суму 1,5 млн, ще 300 тис. ми виграли в рамках X обласного конкурсу проєктів та програм розвитку місцевого самоврядування Івано-Франківської обласної ради. Решту коштів на умовах спільного фінансування виділили з місцевого бюджету.

Також в ОТГ створили штучну водойму та підвели до неї мережі для насосного обладнання, щоб у майбутньому забезпечувати полив рослин.

Систему капельного зрошення закуповує програма USAID DOBRE. Також громада отримає мінітрактор для обслуговування господарства.

Для мешканців ОТГ проводять навчальні семінари, аби вони долучалися до проекту та ставали місцевими інвесторами. Так планують заповнити решту площі з відведених під проєкт 16 га.

Перший урожай ягоди планують зібрати вже через три роки.

Софіївська громада Дніпропетровської області розпочала малу приватизацію ([Український кризовий медіа центр](#)).

Першим об'єктом приватизації Софіївська громада обрала нежитлову будівлю магазину загальною площею 231,5 кв. м. Відповідно до звіту суб'єкта оціночної діяльності ТБ «Українська міжрегіональна», ринкова вартість об'єкта становила 67 тис. грн.

У липні 2020 р. відбувся електронний аукціон, де визначився переможець аукціону з пропозицією в сумі 102 тис. грн. Відтак, громада залучила набагато більшу суму від приватизації, ніж очікувала.

Голова бюджетної комісії попереднього скликання Софіївської селищної ради Алевтина Іващенко:

Будівля магазину, яка перебувала в занедбаному стані, поступово руйнувалася, адже коштів на її охорону та збереження в бюджеті не було, отримала ефективного власника, який має намір відремонтувати будівлю і відновити роботу універсального магазину. Це, беззаперечно, стане доброю соціальною та економічною складовою розвитку громади. По-перше, мешканці с. Любимівка матимуть змогу купувати необхідні продукти та побутові речі безпосередньо у своєму селі. По-друге, створення робочих місць, а по-третє, бюджет громади отримуватиме надходження податків від роботи магазину.

У новому відділенні Львівської лікарні швидкої допомоги облаштували 130 ліжок із доступом до кисню для лікування хворих з коронавірусом ([Укрінформ](#)).

Частину цього відділення, на 50 ліжок, відкрили чотири дні тому. Тож тепер загальна кількість місць становить 180, а загалом їх планується створити 350. Тоді лікарня швидкої медичної допомоги Львова зможе прийняти 650 хворих на коронавірус.

Додаткові ліжкомісця розгортають і в інших медзакладах міста. Зокрема, у першій міській лікарні – ще 80 ліжок, а у восьмій міській лікарні – ще 60 ліжок (частину з них – у приміщенні центру «Мікрохірургія ока»). З 2 листопада 5-та міська лікарня Львова також приймає хворих з коронавірусною інфекцією або з підозрою на неї. Водночас хворих на пневмонію прийматимуть у приміщенні 4-ї лікарні – там є 40 ліжок.

Депутати Кривого Рогу прийняли рішення про податкові канікули з місцевих податків для малого та середнього бізнесу, постраждалого від карантинних обмежень ([Укрінформ](#)).

Член виконкому Костянтин Павлов:

Місто надасть допомогу малому та середньому бізнесу, в якому задіяно майже 40 тис. криворіжців. Пакет підтримки містить у собі: повну відміну плати за землю, єдиного податку та податку на нерухомість, припинення перевірок міською інспекцією з питань праці.

Це стосується таких потерпілих від карантину сфер, як торгівля непродовольчими товарами, побутові послуги, громадське харчування, культура, спорт і низка інших категорій.

Також було прийнято рішення перерозподілити кошти міського бюджету на п'ять лікарень, які виявилися на межі закриття внаслідок припинення їхнього фінансування Національною службою здоров'я України.

Новини із соціальних мереж

([Денис Шмигаль](#))

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль:

Україна зацікавлена в розширенні подальшої співпраці з Європейським інвестиційним банком. Сьогодні зустрівся з головою представництва ЄІБ в Україні Жан-Еріком де Загоном, де обговорили спільні проекти у сфері транспорту та міської інфраструктури, реалізацію ініціативи Green Deal та діджиталізацію в Україні.

Розраховуємо спільно напрацювати пакет інвестиційних пропозицій, щоб підписати їх на початку грудня під час офіційного візиту урядової делегації до Брюсселя й Люксембурга.

Між урядом та ЄІБ склалися продуктивні робочі стосунки, я був радий почути від пана де Загона про повну підтримку України з боку банку. Інвестиційні ресурси ЄІБ є одним із пріоритетних джерел фінансування проектів розвитку в Україні.

([Денис Шмигаль](#))

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль:

На позачерговому засіданні уряд ухвалив рішення, яке дасть можливість розблокувати роботу системи електронного декларування.

Одразу після засідання РНБО Кабінет Міністрів на доручення Президента провів позачергове засідання, на якому розглянув єдине питання: організація роботи НАЗК в контексті рішення Конституційного Суду.

Кожен українець зможе знову зайти й побачити декларації чиновників та політиків. У тому числі тих політиків, які намагаються знищити антикорупційну реформу. Це лише один із кроків у питанні повноцінної роботи антикорупційних органів.

([Денис Шмигаль](#))

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль:

Середня зарплата в Україні у вересні зросла до максимуму від початку року і становила майже 12 тис. грн. У порівнянні із серпнем розмір середньої зарплати збільшився на 5 %. Основною причиною зростання зарплат стало підвищення МЗП, а також відновлення ділової активності на ринку зайнятості...

Виробництво будівельної продукції у вересні проти серпня зросло на 18,3%, а проти вересня 2019 р. зростання становило 12,5 %. Ключовою причиною такого зростання було значне збільшення обсягу будівництва «інженерних споруд» (тобто будівництва доріг у межах програми Президента «Велике будівництво»)..

У вересні 2020 р. державний борг України зменшився на 2,3 млрд дол. порівняно із серпнем поточного року (до 83 млрд дол.)...

До новин держкомпаній: за дев'ять місяців 2020 р. «Укрспирт» отримав на 63 % більше прибутку, ніж за аналогічний період 2019 р. Кількість сплачених податків зросла на 100 млн грн. Це результат реформи державних підприємств, які тепер працюють на бюджет держави, а не на окремих ділків.

([Денис Шмигаль](#))

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль:

...На засіданні уряд затвердив порядок надання субвенції регіонам для реалізації пріоритетних проєктів розвитку в соціальній сфері. Насамперед у медичній та освітній:

100 млн грн буде виділено обласному бюджету Харківської області на будівництво нового комплексу «Обласного центру онкології»; 300 млн грн на будівництво нового центру перинатології, акушерства та гінекології в м. Ужгород; 4 млн грн на реконструкцію приміщення для встановлення лінійного прискорювача в Житомирському обласному онкодиспансері; 90 млн грн на будівництво нових дитячих садочків у Черкаській та Київській областях...

([Денис Шмигаль](#))

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль:

Верховна Рада підтримала в першому читанні проєкт Державного бюджету на 2021 р. «За» проголосували 275 парламентарів...

У ньому закладено 12 млрд грн державних гарантій для розвитку бізнесу, зокрема 10 млрд грн портфельних гарантій та ще 2 млрд грн на відшкодування відсотків за програмою «5–7–9». Передбачене збільшення на 30% зарплат медиків та вчителів, а також закладене зростання мінімальної заробітної плати.

Що також дуже важливо: ухвалення бюджету в першому читанні відкриває перед Україною можливість продовжити діалог із нашими фінансовими міжнародними партнерами.

([Олена Зленська](#))

Дружина Президента України Олена Зеленська:

Днями я взяла участь в онлайн-нараді з командою проекту з оновлення системи шкільного харчування. Маю кілька позитивних новин: 1. Оновлений санітарний регламент погоджено!...Крім того, у новому документі чітко визначено, що можна і що заборонено продавати у шкільних буфетах, надані нові можливості для організації харчування у школах...Регламент пройшов усі етапи погодження. Нарешті останній етап – державна реєстрація в Міністерстві юстиції! 2. Розроблено й затверджено Методичні рекомендації щодо особливостей здійснення закупівель у сфері організації харчування в закладах освіти. Роботу здійснили фахівці Мінекономіки, Міносвіти, Держпродспоживслужби, Антимонопольного комітету, а також представники інших зацікавлених сторін...3. Завершується громадське обговорення оновлених норм та порядку харчування дітей у закладах освіти. Маємо врахувати особливості різних вікових груп дітей і підлітків, зробити шкільні меню різноманітними та збалансованими відповідно до потреб учнів.

([Борислав Береза](#))

Народний депутат України Борислав Береза:

Меня искренне порадовала новость о том, что Украина присоединилась к программе NASA «Артемида». Теперь мы вместе с другими странами будем исследовать Луну и Марс. Для государства это возможность реализовать собственные проекты вместе с ведущими космическими агентствами мира и поучаствовать в чужих, которые самостоятельно реализовать бы мы не смогли... Ранее это соглашение уже подписали с агентствами Австралии, Великобритании, Канады, Италии, Японии, Объединенных Арабских Эмиратов и Люксембурга.

([Олексій Петров](#))

Голова Закарпатської ОДА Олексій Петров:

Вільна економічна зона на Закарпатті – є перспектива!ВЕЗ на початку 2000-х дала поштовх для розвитку регіону. Переконали, що вільна економічна зона на початку 2020-х стане стимулом для його процвітання. Саме про запровадження ВЕЗ найбільше говорили підприємці краю під час зустрічі з Президентом Володимиром Зеленським в форматі «Z100». І сьогодні цей проект активно обговорюють у столиці і готуються до його запуску.

Експертний погляд

([Слово і Діло](#))

28 жовтня Національне агентство з питань запобігання корупції закрило реєстр електронних декларацій на виконання рішення Конституційного Суду.

Юрист Сергій Миткалик:

З того аналізу, що ми зробили, ніхто не буде змушувати видаляти цей реєстр. Закрили лише доступ до публічної частини інформації. Тобто ніхто не зможе бачити декларації чиновників, але обов'язок декларування лишився. Депутати, які були обрані, або інші особи, що заступають на посаду, повинні подавати інформацію про доходи, але вона буде в закритому режимі.

Конституційний Суд своїм рішенням перетворив електронний реєстр декларацій на звичайну базу даних.

Нині немає механізмів перевірки декларацій НАЗК, можливості перевіряти через інші реєстри. Наприклад, закрили доступ до єдиного реєстру досудових розслідувань, тому в НАЗК забрали механізми перевірки для притягнення до відповідальності.

Після рішення Конституційного Суду перевірити достовірність даних у електронних деклараціях неможливо.

Рішення Конституційного Суду скасувало дуже багато можливостей. Тобто у НАЗК відібрали повноваження щодо перевірки декларацій, також через банківську систему, перевірку через ЄРДР. Усе це на сьогодні скасовано. Банально, навіть ті реєстри, які має НАЗК, зараз не можна перевірити на достовірність даних. Більше того, якщо вони будуть перевіряти, їх можна притягти до відповідальності.

[\(Слово і Діло\)](#)

Президент Володимир Зеленський скликав термінове закрите засідання Ради національної безпеки і оборони, «щоб обговорити нові можливі загрози безпеці країни», пов'язані з рішенням Конституційного Суду стосовно антикорупційного законодавства.

Експерт Центру політико-правових реформ Микола Хавронюк:

Можливо, на засіданні РНБО будуть вирішувати питання щодо Конституційного Суду України, який ухвалює рішення вигідні, як виявляється не Україні і не українцям. І з цим щось треба робити, принаймні, думати над тим, як змінити склад КСУ, щоби він відображав інтереси людей.

Для зміни складу КСУ до нього делегують по шість представників від Верховної Ради, Президента України та з'їзду суддів України. Однак нині штат Конституційного Суду практично заповнений, тому не можна делегувати когось нового, доки не відкликнуть того, кого делегували раніше.

Непростий і варіант – відкликати власне тих суддів, які мали конфлікт інтересів.

Це складний процес. Не думаю, що їх можна легко відкликати. Держава має діяти відповідно до Конституції, яка виписує, що суддів Конституційного Суду можна відсторонити від посади лише в разі, коли порушено Конституцію.

Тобто спочатку треба довести, що судді порушили Основний Закон, і тільки тоді розпочинати процедуру відкликання. Складність полягає в тому,

що ані РНБО, ані будь-який інший державний орган не може оскаржити чи припинити рішення КСУ, або розпустити суд.

Є особа, яка може ліквідувати Конституційний Суд – Президент своїм указом, але таким чином він має взяти на себе таку відповідальність, через яку може отримати імпічмент.

Такий варіант суперечить Конституції, законам України, але якщо Конституційний Суд стає настільки небезпечним через свої рішення, то з цим треба щось робити.

(Слово і Діло)

Експерт Центру політико-правових реформ Микола Хавронюк:

Уже готується проект закону, який Президент України пообіцяв внести до Верховної Ради. Якщо з цього закону вилучити всі згадки про суддів, то можна повернути назад ті положення, які КСУ визнав неконституційними, і під іншими номерами пунктів частини статей знову відобразити в законі про запобігання корупції.

Якщо цей законопроект Президент внесе як невідкладний, то народні депутати можуть розглянути його навіть у режимі двох читань протягом одного дня.

Що стосується суддів, то моніторинг рівня їхніх статків, перевірка суддівських декларацій, вирішення конфлікту інтересів щодо суддів та інші питання можуть бути винесені до окремого закону, або визначені пізніше в окремому розділі закону про запобігання корупції.

(...) Усі мають незалежність. А чому суддівська має бути особливою? Судді посилаються на низку європейських стандартів, відповідно до яких треба піклуватися про суддівську незалежність в інтересах усього суспільства. Але те ж стосується будь-яких державних службовців і посадовців. Тому, я думаю, було б достатньо в законі відобразити, що спосіб життя суддів НАЗК моніторить за участю членів Ради суддів України.

Питання конфлікту інтересів діяльності суддів наразі вирішується Радою суддів України, але в законі можна це більш чітко пояснити.

(Слово і Діло)

КСУ 27 жовтня на закритому засіданні визнав неконституційною кримінальну відповідальність за недостовірне декларування. У НАБУ заявили, що через це доведеться закрити понад сотню проваджень. У НАЗК повідомили, що реєстр електронних декларацій уже закритий.

Політолог Олексій Якубін:

Мені здається, що рано чи пізно таке рішення КСУ мало б бути. Зважаючи на те, як у 2015 та 2016 роках створювалися антикорупційні органи, у нас не завжди враховувалися норми Конституції. Ці органи створювалися поспіхом, нашвидкуруч, і, власне кажучи, багато що не відповідало нормам правового поля. Я не виключаю, що це пов'язано і з непрофесійністю та поспіхом у тому числі.

Ми пам'ятаємо, у якому швидкому темпі ці закони приймалися. На весь цей процес виділялися іноземні гранти, тому треба було встигнути дуже швидко, звісно, від цього постраждала якість. Тому зараз ми отримуємо «ягідки» від усіх цих обставин.

Конституційний Суд лише показує, що це законодавство порушує якусь норму. Тепер можна сперечатися – чи це щось із мотиваційною частиною, наскільки вона є аргументованою, чи щось інше. Але сам факт того, що КСУ намагається розставити крапки над «і» й повернути цю реформу в конституційне русло, тут нічого поганого, насправді, немає. Просто тепер Верховній Раді, а тут запускається механізм, коли в парламенту є три місяці, щоб це виправити, треба привести антикорупційне законодавство відповідно до законів України, тобто все якісно прописати.

Політолог Володимир Золотарьов:

Я не думаю, що реакція буде дуже гострою, хоча це важко спрогнозувати. Я не думаю, що реакція буде серйозною, бо ми не побачили насправді жодних результатів від роботи антикорупційних органів. Так, це були умови ЄС і про те, що в Україні високий рівень корупції – також відомо. Тому, звісно, із цим треба боротися, але ж не декларативними методами.

Треба розуміти, що західні партнери також зацікавлені, щоб Україні давати гроші – це бюджети, це політика, вплив. Реакція, звісно, буде, але я не думаю, що щось станеться. Безвіз є частиною більш широких домовленостей, тому я не впевнений, що його можна скасувати так просто.

Політолог Михайло Дяденко:

Я б сказав, що реакція наших партнерів ґрунтуватиметься на тому, що таке рішення поставить під загрозу домовленості, досягнуті між Україною та ЄС у частині зобов'язань України боротися з корупцією. На жаль, українська влада не пояснює та не обґрунтовує позицію щодо того, що наші певні зобов'язання, дійсно, не відповідають Конституції України, і як би ми не намагалися ухвалити нові закони, вони не лягають у конституційне русло, й тому виникає така дилема. Потрібен реальний діалог.

[\(Слово і Діло\)](#)

Конституційний Суд 27 жовтня визнав неконституційною кримінальну відповідальність за недостовірне декларування.

Політичний експерт Петро Охотін:

Рішення Конституційного Суду все ж є серйозним ударом, і це може вплинути на нашу взаємодію із західними партнерами. Нові шляхи, які були знайдені, – рішення Кабінету Міністрів, може цю ситуацію пом'якшити, але не вирішити. Бо реакція, з одного боку, негативна, але з іншого – рішення Конституційного Суду остаточне.

Те, що ми зараз чуємо з боку представників ЄС – це, радше, попередження, бо рішення на європейському рівні ухвалюються комплексно.

Водночас, у європейських структурах є механізми впливу на конкретних осіб, надто в таких питаннях, як боротьба з корупцією.

[\(Слово і Діло\)](#)

Конституційний Суд України позбавив НАЗК доступу до державних реєстрів, які необхідні для проведення спеціальної перевірки декларацій кандидатів на керівні посади в органи влади. Як заявили у відомстві, без цієї перевірки жоден керівник державного органу не може бути офіційно призначений.

Експерт з політики та місцевого розвитку Олександр Солонтай:

На мою думку, попри таке рішення, обрання та вступ на посади нового керівництва місцевих рад відбудеться у звичайному робочому режимі.

Під час призначення на посаду треба брати до уваги передусім виборність посади, яка не може бути скасована спеціальною перевіркою.

Обрані на прямих виборах стануть головами громад, а обрані в залі депутати – секретарями, головами та заступниками. Блокування спецперевірки може стати стримувальним фактором тільки щодо належного оформлення вступу на посаду, отримання повноважень службовця органів місцевого самоврядування, і тільки для тих осіб, які раніше були за межами системи. Але головне все ж таки інше – ідеться про виборність, і жодна спецперевірка не може зупиняти вибір людей або депутатського корпусу.

[\(Слово і Діло\)](#)

Україна через проведення незаконної агітації на Закарпатті під час місцевих виборів заборонила в'їзд двом високопосадовцям з Угорщини. У ЄС це назвали питанням двосторонніх відносин між країнами.

Політолог Олександр Палій:

Неконструктивність позиції Угорщини – очевидна і для ЄС, і США. Я думаю, що тут важливий чинник сильного зовнішнього тиску на Угорщину в цій ситуації. Попри те, що в ЄС заявили, що не будуть тиснути на Будапешт, я думаю, що неформальними каналами партнери дадуть зрозуміти свою позицію щодо лінії їхньої поведінки.

Україні нема чого турбуватися, особливих наслідків цей конфлікт не матиме. Угорщина – невелика країна, до того ж, у них і так проблеми із ЄС. Я думаю, якщо вони будуть тут тиснути, то ці проблеми посиляться.

У принципі, Угорщина в такий спосіб здійснює свою зовнішню політику. Можу припустити, що вона цим дуже допомагає росіянам. Раніше, коли Угорщина підписувала з Росією угоди про будівництво атомної електростанції, тоді розпочався оцей вплив, який ми бачимо час від часу.

[\(Слово і Діло\)](#)

За оцінками НБУ, доходи українців у другому кварталі цього року знизилися в реальному і номінальному вимірі, і, головне, через скорочення зарплат. У коментарі «Слово і діло»

Економічний експерт Олексій Дорошенко:

Я оцінюю цей рік у контексті доходів, економічного, соціальному рівня як повернення до 90-х років. На жаль, ми ідемо туди, звідки Україна починала 30 років тому. Багато хто «почепив замок» на свій бізнес і шансів, що ситуація покращиться у найближчі місяці – обмаль. Це пов'язано з тим, що попит дуже низький, експортні ринки закриті, кредитування економіки наближається до нуля, і у зв'язку із цим ситуація катастрофічна.

Шансів урятувати економіку дуже мало, тому що грошей через НБУ практично не проходить. Саме через це й змінили голову НБУ, бо саме від нього залежить кредитування, зниження кредитної ставки рефінансування. Ставка рефінансування знизилась, але грошей як не було, так і немає. Тому, на жаль, доходи громадян справді дуже впали.

Бізнес постраждав по-різному, але малий – найбільше. У всіх сферах без винятку були втрати, й без кредитування нічого зробити не можна. У нас замість того, щоби гроші скерувати на програми кредитування бізнесу, пустили їх на дороги. Це теж чудово, але Президент під час звернення до Верховної Ради говорив, що слід вкладати кошти у програми, які будуть давати мультиплікатор. Тобто, вкладаєш гривню – отримуєш три. Будівництво доріг до цього не призводить: тут вкладаєш гривню – отримуєш на виході пів гривні.

[\(Слово і Діло\)](#)

Глава держави Володимир Зеленський вважає рішення КСУ щодо декларування публічним виявом змови частини старих еліт і олігархів. Раніше Президент подав до Верховної Ради законопроект, яким пропонує звільнити весь склад Конституційного Суду.

Експерт у галузі конституційного права Богдан Бондаренко:

Якщо вони не зупиняться і будуть продовжувати проштовхувати цей законопроект, замість того, щоб вирішувати питання адекватним шляхом, то ми опинимося в конституційній кризі. Поки що є невеликі шанси вийти з цієї ситуації законним шляхом. Якщо цей законопроект почнуть розглядати – конституційна криза невідворотна.

Для загального розуміння: Президент не має таких повноважень, щоб ліквідувати Конституційний Суд. Якщо він це зробить – прогнозувати будь-які наслідки стане просто неможливо. Ситуація стане некерованою.

Треба займатися іншим: вносити законопроект, який стосується відновлення цих положень, які були скасовані, з урахуванням позицій Конституційного Суду. Треба вирішувати питання щодо статті, яка була скасована, стосовно незаконності декларування: або її переписувати, або ставити адміністративну відповідальність. Ці самі положення треба відновити, зареєструвавши новий законопроект. Конституційний Суд не заперечує, щоб ці положення були внесені знову, але з урахування позиції КС. Це нескладно і це треба зробити. Замість цього вони почали воювати, й це – ненормально.

(Слово і Діло)

Глава держави Володимир Зеленський порівняв роботу КСУ з ураганом, а також наголосив, що за рішенням КС стоїть змова частини старих еліт і олігархів. Крім того, раніше в Офісі Президента заявляли, що конституційна криза також спровокована втручанням іззовні.

Політолог Олег Лісний:

Я погоджуюся з тим, що це змова і старих, і нових еліт. Я думаю, що Президент правильно визначив цей момент. Якщо подивитися на склад КС, то там є судді, яких призначали за різних часів, є судді, яких призначав ще Янукович. Тому таке припущення заслуговує на увагу. Інший момент – не зрозуміло, чому ВР досі не призначила своїх представників. Але сьогодні в цій ситуації простих рішень уже не буде. Тому що КС в такий спосіб спричинив кризу.

Якщо далі будуть резонансні і незрозумілі рішення, це може підірвати країну зсередини. Я б ще додав, що відчувається не лише змова, а й вплив інших країн, як уже заявляли в Офісі Президента. Тому що перевести країну в режим хаосу – це шлях, щоб зруйнувати Україну.

Якщо припустити, що це дійсно кремлівський сценарій, то це дуже вписується в наміри спричинити тут, в Україні, повний хаос. Але треба пам'ятати: ще тоді, коли це законодавство ухвалювалося, юристи попереджали про правові неточності, які були в цих законах і що колись хтось цим скористається.

(Слово і Діло)

Глава держави Володимир Зеленський доручив Кабміну розробити проєкт судової реформи для її реалізації в Україні.

Юрист Роман Куйбіда:

Я думаю, що таке рішення на часі вже понад рік, зважаючи на те, що Президент не може визначитися з тим, хто має розробляти судову реформу. То створив комісію з питань судової реформи, то потім доручив розробляти стратегію Саакашвілі, потім знову у виступі перед парламентом згадав про комісію, тепер уже уряд. Раніше в мене складалося враження, що Президент свідомо зволікав із цими питаннями, але схоже на те, що рішення КС багато що для нього проявило. Що буде результатом – я не знаю, але справді зміни в судовій системі назріли давно. Це питання також і національної безпеки.

Я думаю, що ключове – це перезавантаження органів суддівського самоврядування, які, власне, відповідають за всі кадрові проблеми, що існують у судовій системі. Торік припинилися повноваження Вищої кваліфікаційної комісії, але, фактично, до цього часу вона не працює, а щодо Вищої ради правосуддя – немає жодних рішень. Очевидно, що уряд тут мав би проявити ініціативу.

Також Президент має вирішити проблему з Окружним адміністративним судом міста Київ. Тільки він може ініціювати утворення,

реорганізацію чи ліквідацію судів відповідно до Конституції. Він має внести такий закон у парламент.

(Слово і Діло)

Відсутність траншів МВФ може уповільнити відновлення економіки й істотно погіршити інфляційні і девальваційні очікування в Україні, вважають у НБУ. На тлі конституційної кризи співпраця з міжнародними партнерами може бути поставлена на паузу доти, доки проблема довкола рішення КС не буде вирішена.

Економічний експерт Володимир Сіденко:

Звичайно, Захід може використати цю ситуацію, щоб відтермінувати надання чергового траншу. Інша справа – ми сьогодні бачимо деякі розбіжності в позиціях міжнародних інституцій довкола цієї ситуації.

Я думаю, що співпраця з МВФ не буде зірвана, але якогось прогресу зараз також не буде. Я думаю, що вони займуть позицію очікування. Найімовірніше, другий транш підвисне до моменту, коли конституційна криза не буде вирішена, але проблема в тому, що перспектив цього поки що не видно.

Ми повинні уникати зараз різких суджень щодо цього, бо поки криза остаточно не буде подолана, жодних рішень щодо України ухвалюватися не буде. Я думаю, що це дуже непроста проблема і її, безумовно, треба вирішувати.

(Слово і Діло)

Глава держави Володимир Зеленський, з огляду на рішення КСУ щодо декларування, подав до Верховної Ради законопроект, яким пропонує звільнити весь склад Конституційного Суду.

Суддя Конституційного Суду Ігор Сліденко:

(...) Кризу створив не Конституційний Суд. Кризу створили недолугі норми, які створюють конфлікти. Рано чи пізно щось подібне сталося б, як не з Конституційним Судом, то з Верховним або будь-яким іншим. Ідеться ж не про законодавство, а про розвал Конституційного Суду.

Вчора О. Совгіря, представниця Верховної Ради в КСУ заявила, що вони розпускають Конституційний Суд, а новий сформуєть, у кращому разі, до середини 2021 р. Тобто, держава понад пів року функціонуватиме без Конституційного Суду. Ви знаєте, скільки законів можна ухвалити за цей час, наслідки від яких потім десятиліттями усувати? Усі непокоїлися щодо статусу ОРДЛО, який треба зафіксувати в Конституції. Його можуть зафіксувати не тільки в Конституції, але і в законі. Уявіть, що буде, якщо ця Верховна Рада ухвалить такий закон? А вона ухвалить. На це там вистачить голосів.

І не буде органу, який це скасує. А нинішній Конституційний Суд, я даю гарантію, ніколи у світі не піде на таке самогубство. І так далі. Я вже не кажу про соціальну політику.

Учора підвищили ціни на газ на 35 %. Для провінції – це смерть, тому що там більшість опалює будинки газом. Для того, щоб зігріти невелику хату в селі, потрібно близько 3–4 тис. грн. Хто їх і де знайде? Таких пенсій ніде в селі немає. І субсидії забрали. Так не говорять про газ. Це нікому не потрібно. Я вже не говорю про ситуацію з вірусом, про те, що гривня падає. Що, гривня падає від того, що Конституційний Суд ухвалив рішення? Чи вона до цього не падала?

(...) Я більш ніж переконаний, що ситуацію використали. Я на Страшному суді запрягнувся, що не виконував нічию волю, коли писав це рішення. Я писав його так, як вважав за потрібне, як підказувала мені моя совість. Нічого іншого зробити з цими нормами, аніж скасувати, не можна. Це вам скаже будь-який фахівець з конституційного права.

Так, можна критикувати рішення, але сама проблема нікуди не зникає. Це – перший курс будь-якого юрфаку, аксіома, що виконавча влада не може контролювати судову. І так скрізь: у Німеччині, Франції, Естонії тощо. Тому не потрібно з хворої голови на здорову перекладати ці речі. Тобто не КСУ випишував ці недосконалі норми. Просто ситуацією скористалися, і зараз усе йде в руслі спецоперації.

З точки зору права давати цей термін (на виправлення законодавства. – Ред.) – це нісенітниця. Не може будь-яка норма, яка визнана неконституційною, ще якийсь час регулювати відносини. Це нонсенс. Так, Конституційний Суд таке робив, і робив свавільно – ні закон, ні регламент не передбачає такої можливості. Але Верховна Рада жодного разу не скористалася цим терміном. Якби Конституційний Суд і цього разу дав термін, ви думаєте, щось би змінилося?

Однак, якби Конституційний Суд узагалі не виніс такого рішення, то вже було б чотири протоколи, складені проти суддів, самі знаєте в який спосіб. Просто штучно взяли і сконструювали конфлікт.

Готувалися протоколи і на інших суддів. Той же Головатий, який проголосував проти (скасування ст. 366-1 та деяких повноважень НАЗК. – Ред.), не задекларував майже 4 млн грн. І на нього вже мали скласти протокол. І ще в суддів були б проблеми. А потім Зеленський вийшов би, апелюючи до вулиці, і спитав, чи потрібен Україні суд корупціонерів?

(...) Єдине, що може врятувати ситуацію – це чітке слідування закону. Є рішення Конституційного Суду. Навіть якщо воно комусь не подобається, внесіть зміни в закон про НАЗК, у ст. 366-1 ККУ, прийміть її знову. Розберіться з фракцією Президента, чи має вона більшість? Наскільки мені відомо, минулий парламент розганяли через те, що не було більшості, і йому не довіряли. У цьому парламенті є більшість і йому довіряють? Може, запустимо по-новому?

(...) Воно (антикорупційне законодавство. – Ред.) було написане на рівні реферату для того, щоб показати, що нібито є НАЗК, САП, НАБУ, ДБР, але при цьому не працювало. В Україні не саджають до в'язниці не через те,

що хтось не хоче. За великим рахунком, правда в тому, що цього не дозволяє недолуге законодавство.

Декларування обов'язково повинно бути. Причому, декларуватися повинні всі, хто отримує дохід, хоча б для того, щоб бачити, оподатковується він чи ні. Це стандартні практики, яким уже понад ста років.

(...) Статтю (кримінальна відповідальність за брехню в декларації. – Ред.) треба повертати у Кримінальний кодекс, тільки прибрати в ній слова, які вказують на неумисне недекларування. Інакше вона не працює. Людина буде стверджувати, що забула продекларуватися, і як це спростувати в суді?

По-перше, потрібна широкомасштабна судова реформа, якої ще не було. І доки її не буде, доки у нас є Окружний адміністративний суд і так далі, ладу не буде. А контроль над суддями, очевидно, повинен бути навіть трохи сильніший, ніж зараз. Але цей контроль повинен враховувати незалежність судової влади. І це можна зробити через Вищу раду правосуддя.

[\(Слово і Діло\)](#)

В уряді обговорюють можливість запровадження карантину «вихідного дня», якщо кількість заражень COVID-19 зростатиме.

Політичний експерт Сергій Биков:

Я вважаю, це половинчасті заходи та рішення. Якщо запроваджувати умовний карантин «вихідного дня», уряд поки що не пояснив, як це відбуватиметься. Якщо це буде повне закриття всього на вихідні, це не матиме жодного сенсу, бо протягом суботи-неділі люди і далі поширюватимуть інфекцію. Треба обмежити ті сфери, які не є надважливими для виживання економіки, і сконцентруватися на розробленні українських ПРЛ-тестів, а не просто обмежувати активність.

Можна обмежити діяльність розважальних закладів та місць скупчення людей у закритому просторі. Якщо на якийсь період обмежити їхню роботу, держава особливо від цього не втратить, але знову ж таки, треба забезпечити державною підтримкою цих підприємців.

[\(Слово і Діло\)](#)

У партії влади наголошують, що вийти з конституційної кризи можна в політично-правовий спосіб. Водночас, чітких заяв з боку Заходу не надійшло.

Політолог Олексій Якубін:

Я думаю, що на Заході хочуть, щоб питання з декларуванням вирішилося. Але я не бачу безпосередньо з боку європейських політиків готовності підтримувати, скажімо так, рішення, які би суперечили Конституції України. Бо Захід не братиме за це на себе відповідальності. В такому разі йому почнуть закидати претензії й інші країни, тому вони не братимуть відповідальності за неконституційні рішення, навіть, якщо в цьому є політичний сенс.

Захід чекає від України якогось більш компромісного рішення. Воно має врахувати і позицію Конституційного Суду, яка є, але в їхніх інтересах, щоб антикорупційна система продовжувала функціонувати, в тому числі через те, що західні країни в це вклали багато коштів.

[\(Слово і Діло\)](#)

Уряд розглядає можливість запровадження карантину «вихідного дня» в разі погіршення ситуації.

Економічний експерт Борис Кушнірук:

Увесь малий бізнес, який зав'язаний на сфері послуг, на торгівлі, постраждає від посилення карантину. Найбільше ті, хто працює неофіційно — не зможуть вести діяльність, якщо все зупиниться. Якщо не ходитиме громадський транспорт, це суттєво вдарить по бізнесу у приміській зоні.

Я вважаю, що запроваджувати обмеження – це не неефективно. Це не зупиняє пандемію, а тільки знищує економіку. Треба збільшувати обсяги тестування людей. Що стосується фінансової допомоги – на це, загалом, у бюджеті коштів немає. Навіть, якщо людям запропонують компенсацію на рівні якоїсь мінімальної зарплати — це нічого не дасть.

Це (карантин «вихідного дня». – Ред.) приклад несерйозності, бо епідемія в нас – не по вихідних, а удар на себе знову візьме сфера послуг, яка складається переважно з малих підприємців. Причому, у них не буде змоги надавати ці послуги. Її програми кредитування тут не допоможуть, бо якщо зупиняється діяльність, то немає що кредитувати. Для бізнесу треба споживання. Це забезпечує дохід, тому просто кредитування — це не вихід.

[\(Слово і Діло\)](#)

У МОЗ заявили, що, якщо кількість інфікованих буде більшою від 20 тис. інфікованих на добу, введуть в дію протокол медичного сортування, за якого медична допомога надаватиметься вибірково. Пріоритет — хворим з більшими шансами на виживання.

Голова Благодійного фонду «100 % життя» Дмитро Шерембей:

У нас і зараз фактично вибіркова медична допомога: швидка відмовляється їхати на виклики. Це вже вибіркова меддопомога, тому чекати 20 тисяч інфікованих на добу нам не доведеться. Звичайно ж, 20 тис. на добу – це велике лихо, тому що ми не зможемо забезпечити хворих необхідною допомогою, і жодні мобільні шпиталі цієї проблеми не вирішать.

Приймати рішення про надання медичної допомоги в такому разі буде сімейний лікар. Це така модель, коли медичну допомогу, на жаль, доведеться надавати не всім, а тільки тим, хто в дуже тяжкому стані. Усе на розсуд лікаря. Ми будемо залежати від терапевта.

Але передусім потрібно намагатися запобігти такій кількості інфікованих, а в нас продовжують ходити в школи, в університети, наче не було нічого. Не помічають, що діти є двигуном цієї епідемії, тому що переносять коронавірус переважно безсимптомно.

(Слово і Діло)

У Верховній Раді на розгляді перебуває законопроект про реформу СБУ, ініційований Президентом України. Зараз документ узгоджує Комітет з питань безпеки та оборони.

Правозахисниця Олександра Романцова:

Насамперед, треба сказати, що реформа СБУ потрібна, бо на цей час ця структура не відповідає ані міжнародним нормам, ані в цілому зобов'язанням України відповідно до цих стандартів. Нині СБУ в нас такий собі «монстр-кентавр», бо має нетипові функції.

Тепер сам законопроект: він має на меті впорядкувати всі моменти. Коли його представили, ми виявили в ньому декілька структурних проблем. По-перше, лишаються функції, які у світовій практиці або взагалі не притаманні спецслужбам, або містять механізм контролю за виконанням цих функцій.

Робоча група не врахувала низку зауважень, які надалі можуть стати причиною порушень стандартів прав людини.

Людина фактично не може захистити себе під час політичних переслідувань, які можуть чинитись руками СБУ. Уявимо собі, що регіональний підрозділ вирішив використати ці функції задля власних інтересів. СБУ має доступ до будь-якої інформації і тут – жодного контролю. Якщо це здійснюється в рамках захисту національної безпеки – тут має бути механізм контролю, який міг би унеможливити незаконні переслідування. За СБУ також залишається функція досудового слідства та можливість затримання людини. Причому затримання можна проводити не називаючись, фактично неможливо розрізнити – чи це викрадення, чи затримання. Ну і, виходячи з цього, ми не можемо запобігти катуванню, що суперечить людській гідності, бо людина не має навіть повноцінної можливості викликати адвоката.

(Слово і Діло)

Кабінет Міністрів найближчим часом проголосує за запровадження на території України карантину «вихідного дня», як стверджують у МОЗ.

Політолог Сергій Биков:

Я сумніваюся, що карантин «вихідного дня» матиме ефект і щось там послабить. Я прихильник більш жорстких заходів, щоб дійсно люди не виходили на вулицю і не контактували. Карантин «вихідного дня» цього не вирішує повною мірою. Наприклад, у низці європейських країн запровадили комендантську годину, у Словаччині взагалі провели національне тестування. Люди, які добровільно не пройшли цей тест, не можуть відходити від свого будинку на велику відстань. Тобто, ефективні жорсткі рішення, які не зупинили би економіку, існують.

Не впевнений, що якийсь реальний результат від цього буде. Людей дисциплінують штрафи та невідворотність покарання. Штрафи за неносіння

масок – це правильний крок, адже люди мають чітко розуміти межу відповідальності.

Повний локдаун теж не потрібен, але запроваджувати якісь більш жорсткі заходи, щоб зменшити активність та підвищити відповідальність – важливо. Зараз необхідно максимально популяризувати віддалену роботу, щоб люди могли працювати, і дуже добре, що Верховна Рада ухвалила відповідний закон.

[\(Слово і Діло\)](#)

Верховна Рада в середу, 4 листопада, відправила на повторне перше читання законопроект про відтермінування обов'язкового використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО або «касових апаратів»).

Економіст В'ячеслав Биковець:

Проблема не в касових апаратах, а в тому адмініструванні, яке треба буде здійснювати фізичній особі-підприємцю. Досить часто – це одна людина, яка веде торговельну діяльність сама, без найманих працівників. Тобто, вирішує питання закупівлі товару, питання, пов'язані зі звітністю, із веденням бухгалтерського обліку тощо. І ще треба буде поставити касовий апарат. Це треба налагодити систему звітування, виконати низку норм. Проблема в тому, що одна людина цього не подужає. Ще має бути бухгалтер, який цим займатиметься.

Це неприйнятно саме для підприємців на спрощеній групі. Якщо підприємець на загальній системі оподаткування, то він має кошти, щоб утримувати бухгалтера й вести звітність, і це для нього не є проблемою, а для підприємців-спрощенців – це велика проблема.

Незважаючи на ту ситуацію, яка склалася в малому підприємстві, на величезні збитки малий бізнес не отримає жодної допомоги, на відміну від того, як це відбувається в інших країнах. Навпаки – влада нав'язує запровадження реєстраторів розрахункових операцій, що, на мою думку, зрештою, уб'є велику кількість суб'єктів господарювань. На жаль, до таких думок не дослухаються і не зважають на жодні опитування, на протести, демонстрації. Якби людям це не боліло, то вони б не ходили на акції і нічого б не вимагали. Це вже межа.

[\(Слово і Діло\)](#)

Конституційний Суд не зміг провести засідання 10 листопада через відсутність кворуму. Таким чином, його робота фактично заблокована з ініціативи самих суддів.

Доктор юридичних наук Михайло Жернаков:

Я оцінюю це позитивно, оскільки судді Конституційного Суду, вочевидь – єдині, хто може в цій ситуації заблокувати роботу суду, який контролюється проросійськими силами та олігархами і працює проти інтересів України. Дуже дивно, чого Верховна Рада не може вже третій тиждень ухвалити з цього приводу бодай якесь рішення.

Добре, що хоча б ті судді, які, умовно, голосували проти цього рішення (щодо електронного декларування. – Ред.) блокують роботу. Однак це не може бути рішенням у принципі. Це лише крок у бік реформування Конституційного Суду, щоб туди потрапляли нормальні судді. Крім того, на період ситуації, доки ми повноцінно не відновимо електронного декларування. Тому, в принципі, блокування КСУ – це не вихід.

Я вважаю, якби судді пішли у відставку, як вимагають народні депутати, це було б найменш болючим варіантом, але вони, як видно, робити цього не збираються. Тому єдиний спосіб – це змінити процедуру добору і набрати суддів за новою процедурою.

(Слово і Діло)

У жовтні українську реєстрацію отримали 38,8 тис. уживаних легкових автомобілів, ввезених із-за кордону. Це майже в 1,5 раза більше, ніж рік тому і є рекордним показником від початку 2020 р.

Політолог Олексій Якубін:

Думаю, зіграло свою роль те, що у Європі просувається «зелений» порядок денний і максимально ідея, щоб перейти на гібридні або на електроавто, тому європейці готові позбуватися своїх машин, і, відповідно, їх кудись продають. Наша країна є одним із можливих місць, куди ці автівки збувають.

Вплинула, звичайно, ситуація з коронавірусом. Карантин, особливо той, який у нас був навесні, призвів до того, що був зупинений громадський транспорт. Чимало людей почувалися зв'язаними, тому це теж стимулювало попит на автівки. Це називається відкладене споживання. Люди, які зараз купують машини – у них і раніше були на це ресурси, але вони відклали покупку, а ситуація з ковідом їх до цього підштовхнула. Крім того, власний транспорт видається більш безпечним.

Я думаю, що карантинні заходи частково стимулювали купівлю уживаних автомобілів. Я думаю, якби не карантин та коронавірус, багато хто витрачав би гроші на якісь інші речі.

(Слово і Діло)

Уряд запровадив карантин «вихідного дня», який триватиме, щонайменше, три тижні. У Кабміні пояснили, що підприємці зможуть розраховувати на допомогу з боку держави.

Економіст Олексій Дорошенко:

Програма «5–7–9» складалася з боржників. Банк просто пропонував, щоб кредити, які були до цього, відтерміновувалися. «Живих» грошей у цій програмі практично немає. Тому, звісно, говорити, що українська економіка отримає кошти й врятується на час карантину, ми не можемо. Не закривати економіку – це єдине, що можна зробити, а також передбачити реальні кредити для бізнесу.

Ця допомога не працювала весь цей час, тому я скептично ставлюся до озвучених речей, які повторюються з березня. Жодна програма за цей час не працювала, тому я не бачу підстав розраховувати, що під кінець року щось буде зроблене, тим паче, що дефіцит бюджету дедалі більше відчувається.

Фінансова подушка давала змогу працювати до півроку. Після півроку карантину бізнес почав закриватися. Ситуація нагадує жахливий стан кінця дев'яностих. Виплати по окремих ФОПах дійсно були, але ця допомога настільки незначна, що проблеми не вирішує і від банкрутства не рятує. У такому разі варто говорити про комплексну підтримку.

[\(Слово і Діло\)](#)

11 листопада уряд оголосив про запровадження карантину «вихідного дня», однак у регіонах із цього приводу вже почалися суперечки. Зокрема, мер Львова Андрій Садовий заявив, що міська влада не погодиться на такі умови.

Юрист Богдан Бондаренко:

Це політична заява, особливо, якщо врахувати, від кого ми її почули, а там буде другий тур. Моя позиція, що це – конфлікт між регіонами та центром за своєю природою, і він таким лишається, а будь-які додаткові обмеження його поглиблюють.

Адаптивний карантин у цьому сенсі – це була нагода передихнути, але вірус, звісно, на це не зважає. З точки зору права, оскарження рішень Кабінету Міністрів не були оформлені в судах. В рамках адміністративної юрисдикції не було позиції, яка могла б допомогти органам місцевого самоврядування. Тобто, у правовому полі нічого не змінилося з моменту минулого карантину.

Я не можу сказати, що це був приклад Львова. І раніше регіони зверталися до суду з цих питань. З такої точки зору, мені здається, можливо, в тих містах, де вже керівники міст обрані, навряд чи можна очікувати якихось рухів, якихось оскаржень. А вже потім, коли новобрана влада розбереться, – можливо.

[\(Слово і Діло\)](#)

Міністерство освіти України розглядає можливість початку шкільного навчання з п'яти років.

Експерт з питань освіти Микола Скиба:

Поспішати з цим точно не варто. До того ж, є відчутна різниця і зараз, коли одна дитина пішла у школу у шість років, а інша — у сім. Якщо ми говоримо про п'ять – такі ініціативи, звісно, можуть бути, але треба виконати низку умов. Така практика, до речі, є в Британії. Але це не є навчання, як воно існує у розумінні більшості педагогів та батьків. Це, швидше, підготовка до засвоєння нових знань у подальшому. Це – плавна адаптація. Тому це окрема концепція.

Зі стартом «Нової української школи» в нас означились контури, але треба завершити пілот, повний цикл. Є нові програми, їх дві, й уже є різні досвіди апробування. Наступного року завершиться пілотування четвертих класів, і ми побачимо повний цикл. І тут може виникнути кілька моментів. Можливо, варто продовжити навчання в початковій школі до п'ятого класу, щоб до середньої – дитина потрапляла у більш свідомому віці.

Для того, щоб порушувати такі питання, треба переконатися, що культура початкової школи нова, й там не загубиться дослідницька поведінка дітей та буде приділятися увага потребам малечі.

[\(Слово і Діло\)](#)

Уряд 11 листопада запровадив по всій країні карантин «вихідного дня». Цим рішенням невдоволені представники великого бізнесу. Так, один із магазинів-гігантів оголосив, що графік роботи змінюватися не буде.

Політолог Тарас Загородній:

Учорашні заяви в соціальних мережах компанії «Епіцентр» – це знуцання, звісно. Вони показали, що великий бізнес не збирається підкорятися уряду. Це означає, що малий бізнес також не буде дотримуватися нових правил.

Загалом, і сам карантин доволі сумнівний, і ця ідея дуже дивна. Тобто зараз, до суботи, всі ресторани переповнені, а на вихідних – різко припиняють усі працювати. Це з якою метою? Це абсолютно нефахове рішення. Весь цей час нічого не робилося, щоб забезпечити умови, щоб переконати людей користуватися масками, а тепер таким чином вони реагують.

Але повинне бути вольове рішення, бо якщо є постанова уряду – то всі виконують цю постанову, хай там як.

Юрист Микола Хавронюк:

Уряд має діяти в таких випадках жорстко. Має бути передбачена санкція, визначена законом. Великий бізнес деколи дозволяє фантастичні закиди уряду, але я вважаю, що вони не праві, тому що тим самим подають поганий приклад. Певен, що Національна поліція має адекватно на це реагувати і штрафувати тих керівників закладів, які порушують встановлені режимні правила.

Якщо вони не погоджуються, вони можуть це оскаржити, але рішення в таких випадках має приймати суд.

[\(Слово і Діло\)](#)

Прем'єр-міністр Денис Шмигаль під час онлайн-наради з мерами міст пояснив сенс карантину «вихідного дня» і пообіцяв компенсації бізнесу.

Політолог Віталій Бала:

Насправді – це не політичний конфлікт. Це певною мірою пов'язане із самим рішенням щодо карантину «вихідного дня», яке було неаргументоване і скидалося на якусь рефлекторну дію. Це перша причина. Інша – це другий

тур місцевих виборів, тому місцеві голови виступили досить жорстко проти цього.

У цій ситуації треба говорити про загальнонаціональний карантин, але, знову ж таки, треба добре пояснити причини, для чого його запроваджувати, щоб зменшити маніпуляції довкола цієї теми. Якщо реальний план громадянам озвучать зрозуміло – конфлікт буде вичерпаний. У такому разі все відбувається хаотично, тому не сприймається.

(Слово і Діло)

До 2022 р. Міністерство оборони реорганізує понад 40 своїх держпідприємств, а ще 44 – ліквідує. Це передбачає стратегія реформування відомства.

Військовий експерт Олег Жданов:

Це аудит рентабельних і не дуже підприємств, які нині потрібні і не дуже. Це організаційно-штабна реформа.

Це не вплине на саму систему «Укроборонпрому», тому що будь-яка державна монополія має величезну корупційну складову. Більшість країн світу, борючись із корупцією, спрощують державну монополію.

При цьому, якщо говорити про переведення підприємства на госпрозрахунок, про жодну монополію не може йтися. На ринку всі повинні бути в рівних умовах конкуренції, на рівних умовах – державні з приватними. В ідеалі – це, звичайно, як у Німеччині.

(Слово і Діло)

17 листопада в Києві під парламентом протестували підприємці. Вони вимагали скасувати карантин «вихідного дня», а також виступали проти нових умов фіскалізації.

Політолог Олег Саакян:

Враховуючи коронавірус, який ударив по підприємцях, не відтермінують нові рішення щодо фіскалізації, включаючи РРО та непідняття лімітів. Тому на сьогодні для ФОПів це питання не про рівень доходів, а про виживання.

Я думаю, що депутати стануть на бік ФОПів, бо й голова профільного комітету висловився на підтримку, я думаю, що і «Батьківщина» та інші фракції, тому голоси мають знайтися.

Щодо карантинних заходів, зрозуміло, що для бізнесу – це виклик. Інша річ, що в цих умовах немає достатньо компенсаторних механізмів, і бізнес не відчуває підтримки з боку держави, а фіскалізація – це взагалі удар під дих, і може призвести до закриття підприємств.

Якщо говорити про кризовий період, то виводити якісь процеси з тіні та ухвалювати зміни – усе це просто не на часі, бо важливо, щоб бізнес узагалі зберігся. Навіть і тіньовий – це самозайняті люди, які себе забезпечують. І якщо вони сьогодні закриваються, то ляжуть додатковим тягарем на державу. Вони не просто не приносять державі додаткового

доходу, а й вимагатимуть додаткових видатків. Тому криза – це не найкращий момент, щоб займатися виведенням з тіні бізнесу.

[\(Слово і Діло\)](#)

Пацієнти з коронавірусом, які лікуються амбулаторно, мають право вимагати безкоштовного надання всіх послуг та ліків. Це передбачає пакет допомоги для боротьби з пандемією, розповів Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль.

Політолог Дмитро Купира:

Гроші виділяються й, очевидно, щось до пацієнта доходить, але, водночас, є й багато маніпуляцій на рівні сімейних лікарів. Часто медики не направляють робити тест на коронавірус. Але в деяких містах такої проблеми немає. На рівні стаціонару Україна показує достатній рівень лікування й забезпечення медикаментами, на рівні тестування й діагностики є багато маніпуляцій. Але я думаю, що ситуація різниться залежно від регіону.

У мене є знайома, яка, відчувши симптоми, звернулася до сімейного лікаря, з яким раніше підписала декларацію. Історія завершилася тим, що лікар просто не дав направлення на тест на коронавірус. І щось мені здається, що людина навіть не потрапила у статистику. Це було в Києві. Інший приклад – моя мама, яка дуже тяжко хворіла і проходила терапію вдома, а потім її направили у лікарню. Можу сказати, що за той час, доки вона перебувала у медзакладі, вона нічого не витратила. Там було все, що потрібно, й усе забезпечувалося. Це було місто Луцьк. Тобто насправді ситуація дуже різна.

[\(Слово і Діло\)](#)

Верховна Рада відмовилася відтермінувати обов'язкове використання реєстраторів розрахункових операцій для фізичних осіб-підприємців.

Політолог Валентин Краснопоров:

Оскільки в нас не реформована податкова, і вона залишається органом фіскального тиску, то це створить лише проблеми й додатковий контроль для підприємців, особливо в період карантину. Це і собівартість, що позначиться на ціні, й малий бізнес стане менш конкурентоспроможним.

Фіскалізація без зміни системи в умовах карантину матиме тяжкі наслідки для бізнесу. За РРО треба платити. Уявіть собі, спрощена система – це життя з обороту. Є купа бізнесів, які працюють онлайн, надають певні послуги. Усі гроші видно на рахунках, навіщо ці чеки? У парламенті кажуть, що це начебто захистить споживачів. Держава хоче українців захистити цим чеком.

Це могло бути для певних видів діяльності, але не тотально. Якщо ми говоримо про людей у сфері надання послуг, то вони взагалі платити перестануть і підуть у тінь.

(Слово і Діло)

Проект бюджету України на 2021 р. не встигнуть розглянути і ухвалити до 1 грудня. Про це заявив очільник парламентського комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев.

Політолог Олексій Голобуцький:

Вони зайшли в глухий кут і не знають, що робити: не уявляють, звідки брати гроші і на що їх витратити передусім. Усі розуміють, що Шмигалью недовго лишилося, й це також впливає на затягування розгляду. У будь-якому разі це може мати негативні наслідки вже наступного року.

Цей Кабмін пропонує бюджет, який виконуватиме наступний склад. Плюс, зрозуміло, що ресурсна база дуже зменшилась. Тому суперечки в парламенті щодо голосування будуть посилюватися. Судячи з усіх показників, ситуація в наступному році буде не краща, ніж у цьому, а може – й гірша. Звичайно, це провокує дискусії та затримує розгляд. Насправді, дуже багато причин.

Є шанси, звісно, що розглянуть до кінця року, якщо це буде примусовим шляхом, але мені важко уявити. Це свідчитиме про те, що якась група отримала обіцянки та поступки, якщо ця дискусія раптово пройде дуже швидко.

(Укрінформ)

**Директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння
Валентин Бадрак:**

Ми сьогодні бачимо високі ризики зриву напрацювань оборонно-промислової і оборонної реформи взагалі і хочемо заявити, що потрібно вжити заходів, щоб ті напрацювання, які довели нас до старту реформи, не залишились напрацюваннями.

Серед базових проблем – неконструктивні відносини між Генеральним штабом і Головнокомандувачем ЗСУ, з одного боку, та суперечка між Укроборонпромом та Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості – з іншого.

На сьогодні створилась ситуація, коли закон про оборонні закупівлі не вступив у дію, а суспільство вже вимагає більш прозорості політики.

Керівники підприємств та представники Укроборонпрому і профільного парламентського комітету наразі не розуміють орієнтирів Генштабу ЗСУ та політики щодо закупівель озброєнь. А це не дозволяє підприємствам будувати свою стратегію щодо розвитку виробництва і технологій.

Крім того, ще одним проблемним питанням є збалансування імпорту озброєння та внутрішнього виробництва.

Для вирішення цих проблем можна створити майданчик, де буде вестись професійна дискусія і вирішуватимуться суперечки між учасниками процесу, а також сформувати кілька державних цільових програм, які дадуть змогу передбачати бюджет для армії на 3–5 років.

Таким майданчиком для діалогу щодо вирішення проблем оборонно-промислової реформи може стати РНБО.

[\(Слово і Діло\)](#)

Для перегляду програми МВФ Україна має досягти повного взаєморозуміння у кроках для подальшої співпраці, заявила директорка розпорядниці МВФ Крістіліна Георгієва після телефонної розмови з Президентом Володимиром Зеленським.

Економіст Ілля Несходовський:

Україна порушила свої зобов'язання: це питання і керівництва НБУ, і антикорупційних органів, і електронного декларування. Доки ці позиції, принаймні дві останні, не будуть виконуватися, про транш не може йтися. І навіть якщо ці два питання будуть вирішені – лишається багато інших обіцянок, яких українська влада не виконала.

Україна в рамках співпраці з МВФ виконала чотири із 10-ти зобов'язань. Ті чотири, які виконані – щодо реформування митниці та податкової, й ще два – стосовно банківської системи, там був ухвалений закон. Але ж залишається і решта, у цьому напрямі нічого не просувається.

Коли бюджет тільки представили – він уже був нереалістичний. І от зараз, за відсутності траншу з боку МВФ, бракуватиме додатково ще від 100 до 150 млрд грн. На сьогодні відсутні гроші на фінансування видатків. І цих коштів не вистачатиме наступного року.

[\(Слово і Діло\)](#)

Уряд схвалив законопроект із впровадження професійної накопичувальної системи. Наразі це стосуватиметься осіб молодше 35 років, які працюють в особливо важких та небезпечних умовах.

Економіст Олексій Дорошенко:

Накопичувальна пенсійна система активно просувалася десь до 2016 р., потім усі зрозуміли, що уряд не готовий змінювати систему із солідарної на накопичувальну. Тому я вважаю, що, найімовірніше, це були представлені напрацювання за 2014–2016 рр., коли це активно просувалося, бо зараз щось нове робити з нуля просто неможливо. Мабуть, це спочатку буде додаткова частка, яку можна буде відкласти, потім обов'язкова.

У людей будуть ті ж самі відрахування, які і були, але для частини грошей можна буде обрати приватний пенсійний фонд, у який це буде відраховуватися. Ми повинні прийти до того, що всі кошти, які людина буде витратити, вона буде витратити на приватний пенсійний фонд.

Державний пенсійний фонд повинен буде закінчити свою роботу, коли остання людина, яка відраховувала в нього кошти, отримає їх назад. Тобто необхідно, щоб ще він працював 40–50 років.

[\(Радіо Свобода\)](#)

19 листопада в Раді збирається перше засідання робочої групи щодо виходу з конституційної кризи. За менш ніж два тижні депутати мають напрацювати спільні рішення, які б дозволили українському парламенту знайти найбільш оптимальні законодавчі важелі для повернення скасованих Конституційним Судом антикорупційних норм українського антикорупційного законодавства та врегулювання подальшої діяльності самого КСУ.

Голова правління Фундації Dejure Михайло Жернаков:

Якщо ви туди (до складу робочої групи. – Ред.) включаєте людей, які створили цю проблему, яким чином ви взагалі сподіваєтесь на будь-яке її вирішення? Із ким ви хочете знайти спільну мову? З ворогами? Спільну мову треба знаходити з тими, хто зацікавлений у вирішенні питання, хто має хороші наміри, але пропонує різні шляхи. А так ця група у своїй більшості складається з людей, яким або до лампочки вирішення проблеми, або вони зацікавлені в її невирішенні.

Чому групу очолив голова правоохоронного комітету, а не хоча б голова Комітету з питань правової політики? Проблема не лише в тому, що Монастирський політично пов'язаний з Аваковим, але і в тому, що він фактично блокував усі реформи в інтересах міністра МВС. Тому я Монастирського теж відношу до людей, які призвели своїми діями до цієї конституційної кризи.

Судді когось нормального не призначають з імовірністю сто відсотків. Вони завжди призначають найбільш ганебних персонажів. Це просто означатиме, що до цих 11 суддів КСУ (ті, хто проголосував за скасування антикорупційних положень українського законодавства. – Ред.) зараз приєднається ще хтось дванадцятий, розблокує кворум у КСУ – і судді зможуть знову ухвалювати рішення.

Виконавча директорка громадської організації «Центр протидії корупції» (ЦПК) Дарія Каленюк:

«За майбутнє» і «ОПЗЖ» ініціювали вхід України в конституційну кризу, ініціювали демонтаж антикорупційної інфраструктури, а Власенко, який представляє «Батьківщину», не лише зацікавлений, щоб КСУ в такому вигляді продовжував діяти і скасував ще й земельну реформу, але й узагалі виступає проти криміналізації за брехню в деклараціях. Тому це буде як лебідь, рак і щука, які тягнутимуть вирішення проблеми в різних напрямках.

Немає часу гратися в робочі групи. Проєвропейським силам у парламенті потрібно ухвалити рішення і припинити гратися в політику. Вони вже чотири тижні не можуть розродитися розглядом навіть уже зареєстрованих законопроектів. Відсутність ремонту системи декларування і, зокрема, повернення кримінальної відповідальності за брехню в деклараціях буде на совісті депутатів.

Надзвичайно важливо якомога швидше повернути в українське законодавство скасовані Конституційним Судом антикорупційні норми (особливо кримінальну відповідальність за неправдиві відомості в

деклараціях), інакше наступного року українські можновладці, зокрема депутати, зможуть безкарно приховувати свої нечесно отримані статки.

Народний депутат Ярослав Юрчишин («Голос»):

Є наявний конфлікт інтересів, але навряд чи можна розраховувати за чинного складу парламенту на більш якісний склад робочої групи.

Особисто я на першому засіданні буду пропонувати розширити склад групи, але сумніваюся, що на це підуть представники більшості. Пропонував би ще долучити конституціоналістів (Шаповала), експертів із судової реформи (Романа Куйбіду, Михайла Жернакова, Галину Чижик), представників НАЗК. Це було б хорошою демонстрацією того, що парламент відкритий до того, щоб чути позицію зовнішніх експертів.

Усі необхідні законодавчі ініціативи вже є в парламенті. Насправді тут, швидше, питання брати і робити. У парламенті є величезна кількість варіантів. Я не зовсім розумію, чому ми не могли приймати за основу у вівторок базові варіанти і вже працювати з фактично готовими рішеннями.

Народний депутат («ОПЗЖ»), член робочої групи Антоніна Славицька:

Дійсно, я була одним із підписантів конституційного подання. Але вважаю, що якщо Конституційний Суд відкрив провадження за цим поданням, це щонайменше означає, що доводи в цьому поданні були обґрунтованими. Насправді депутатам варто було б подумати над тим, що вони ухвалюють закони, які часто суперечать Основному Закону, але на це часто не зважають, а потім дивуються рішенням Конституційного Суду. Зараз це все виглядає як спроба перекласти на когось відповідальність за неякісні закони, що суперечать Конституції, які ухвалив саме парламент.

Можу сказати, що існує кримінальне провадження (з приводу «плівок Вовка». – Ред.) , у ньому я маю процесуальний статус свідка і була запрошена «на бесіду» один раз за півтора року, та й то – перед розглядом відповідного подання в КСУ щодо Закону «Про діяльність НАБУ» з метою певного тиску на мене як на представника суб'єктів права на конституційне подання. І наразі мені невідомо про наявність обвинувальних вироків, які набули законної сили щодо будь-яких осіб, підозрюваних у цьому провадженні. Натомість мені відомо про принцип презумпції невинуватості, визначений ст. 62 Конституції, та про безліч процесуальних порушень у вищезгаданому провадженні, і про те, що юридичної перспективи воно не має.

Доцільно розробити особливий порядок здійснення заходів фінансового контролю щодо суддів загальної юрисдикції та суддів Конституційного Суду України – і вже за його наявності говорити про повернення окремих положень Закону «Про запобігання корупції».

Заступниця керівника робочої групи, народна депутатка («Слуга народу») Ольга Совгіря:

Ми не можемо заплющувати очі на те, що в парламенті є певні фракції. Ми не можемо створити групу і не включити до неї представників якихось

фракцій, бо це буде щонайменше якийсь політичний абсурд. Парламент – це завжди пошук діалогу. Якщо є ось такі депутатські фракції, як підписують певні подання, то за ними теж стоять сотні тисяч (а, можливо, і мільйони) виборців, які за них голосували. Ми не можемо заплющити очі і не зважати на це. Це – демократичний процес. І тут не можна вважати виключно свою позицію правильною, а всіх інших ігнорувати. Так не буває в парламенті жодної держави.

Народний депутат («Слуга народу»), голова робочої групи Денис Монастирський:

Політичні оцінки і їхні ризики як авторів подання, я думаю, що мають лишитись поза межами робочої групи. Я вважаю, що абсолютно ефективно можна буде працювати. Ми з більшістю з цих колег працювали і до цього. Думаю, що ми зможемо влаштувати конструктивну роботу, аби дійти спільної мови.

Думаю, що ми спершу почнемо з більш таких очевидних питань, як, наприклад, із кримінальної відповідальності чи взагалі відповідальності за неподачу декларацій, за подачу неправдивих відомостей у деклараціях. Тому що тут, у принципі, як на мене, буде найбільш просто знайти консенсус.

Насправді я переконаний, що кожен голова комітету і представник фракції, який братиме участь у роботі групи, вже залучив цих експертів, і вже є відгуки і позиції в письмовому вигляді. Наприклад, щодо змін у Кримінальний кодекс мені наразі відомо вже про шість варіантів, чотири з яких уже зареєстровані. Це якраз от позиція різних науковців, різних органів, з якими за цей час ми також працювали.

[\(Радіо Свобода\)](#)

Голова юридичного відділу організації «Трансперенсі Інтернешнл Україна» Катерина Риженко:

Про це рішення Конституційного Суду спершу багато говорили, але, зрештою, за іншими «зрадами» і кризами встигли забути. КСУ визнав усі речі, які (за законом) Президент України робить у контексті НАБУ, неконституційними, і дав Верховній Раді три місяці для виправлення законодавства. Парламент досі не розглянув цього ні в комітетах, ні в першому читанні. І якщо впродовж місяця в терміновому порядку не розгляне – ми опинимося в ситуації, коли старі норми вже не діють, а нові замість них не ухвалили. Виявиться, що статті закону, на підставі яких утворені НАБУ та його Рада громадського контролю, неконституційні. І далі буде законодавчий та юридичний хаос. І як саме розгортатимуться події – важко уявити.

Член правління організації «Центр протидії корупції» Олена Щербан:

Дійсно, частина норм закону про НАБУ втратить чинність (якщо Верховна Рада не виправить ситуації). Однак не можна сказати, що це одразу ж призведе до згубних юридичних наслідків. Артем Ситник залишається

директором і після 16 грудня – доти, доки питання зі змінами до законодавства не буде юридично врегульоване. Але проблема в тому, що коли треба буде оголошувати конкурс для набору нових детективів або звільняти співробітників, то відповідні дії директора НАБУ будуть під сумнівом, і ці речі згодом можуть бути оскаржені в суді. При цьому Артем Ситник ніяк не впливає на слідство, тож на перебігу вже наявних кримінальних проваджень це ніяк не відобразиться. Але парламент має лише два сесійні тижні на відповідні зміни до законодавства, і жоден із законопроектів про НАБУ не розглядався в комітетах. Коли положення втратять чинність, то не буде механізмів для того, щоб звільнити з посади або призначити директора НАБУ.

Подальший вихід із ситуації залежатиме від впливу міжнародних партнерів. Адже скасування обов'язкового електронного декларування (за іншим рішенням КСУ) вже вдарило по міжнародній співпраці України.

Народний депутат («Голос») Ярослав Юрчишин:

Немає жодної ініціативи, погодженої Офісом Президента, а відтак базової для більшості. Є законодавчі ініціативи від народних депутатів: від «Голосу» і навіть від частини «Слуг народу». Так, свій законопроект зареєструвала Анастасія Радіна, голова Комітету з антикорупційної політики. Ці законопроекти пропонують виправити ситуацію, змінивши законодавство про НАБУ і виконавши рішення КСУ. Незважаючи на те, що Володимир Зеленський обіцяв європейським партнерам, що всі перешкоди в роботі антикорупційних органів будуть подолані, жодної активності в цьому напрямі не ведеться.

[\(Радіо Свобода\)](#)

Представник Президента України в Конституційному Суді Федір Веніславський:

Я до такого рішення Конституційного Суду був абсолютно не готовий заздалегідь. (...) Про те, що таке рішення має бути, я почав розуміти вже ввечері 26 жовтня, коли на сайті Конституційного Суду з'явилося (абсолютно раптово і всупереч усім положенням закону про Конституційний Суд та регламенту) питання про розгляд закону, який у результаті Конституційний Суд скасував.

Рішення, звичайно що, ніхто не міг передбачити на той момент. Текст цього проекту в принципі ніхто знати не міг (ні з точки зору закону, ні з точки зору етики судді і дотримання присяги суддею), тому очікувати, що буде саме таке рішення, яке призведе до таких катастрофічних, антидержавних наслідків, у принципі, я готовий не був до цього і навіть спрогнозувати його не міг.

Але те, що це мали бути якісь такі дуже швидкі рішення і дії, я почав усвідомлювати, тому що це все так швидко відбувалось, несподівано і всупереч вимогам закону.

П'ятого серпня це конституційне подання з'явилося в Конституційному Суді. Восьмого вересня КСУ відкрив провадження і визначив форму слухань (що це будуть усні слухання), і перше засідання було призначене вже на 8 жовтня. Тобто насправді цей процес був дуже швидкий, і це дуже дивно, тому що Конституційний Суд не вирізняється швидкістю розгляду справ, а тут був очевидний намір швидко розглянути цю справу.

Але коли йдеться про такі важливі речі, які виходять на рівень конституційного регулювання, коли вони торкаються зобов'язань України перед ЄС, перед євроатлантичною інтеграцією, то очікувати, що КСУ може одним рішенням зламати і поставити жирний хрест на цінностях конституційного рівня, ми були не готові. (...)

(...) Я як фахівець у галузі конституційного права України ще з моменту ухвалення закону про Національне антикорупційне бюро чудово розумів, що порядок призначення директора НАБУ є конституційно сумнівним, тому що у Президента повноважень призначити таку посадову особу нема, а закон не може суперечити Конституції. І фактично ще коли був ухвалений цей закон, він уже заклав міну таку уповільненої дії, яка вибухнула абсолютно закономірно, абсолютно прогнозовано.

Як фахівець, який розумів ось ці неконституційні положення закону про НАБУ, я одразу, коли став народним депутатом (ще навіть до того, як став), на нарадах у Президента говорив, що можуть бути ось такі негативні наслідки і що Президент може втратити закріплене законом право в результаті рішення Конституційного Суду України.

(...) Найцікавішим у цьому випадку є висновок Конституційного Суду України. КСУ у своєму висновку щодо права Президента призначити директора НАБУ сказав, що, напевно, це має бути все-таки сфера виконавчої влади. Але в тому рішенні, про яке ми зараз говоримо, яке стало сумнозвісним (від 27 жовтня), Конституційний Суд сказав, що антикорупційні органи, які перебувають у системі виконавчої влади, не можуть втручатися у сферу судової влади. Тобто якщо це ставити в один ряд, то виникає вже ціла така певна закономірність дій Конституційного Суду України щодо руйнації або щодо унеможливлення нормального функціонування антикорупційної системи.

(...) До речі, дуже-дуже важливий акцент, на який потрібно звернути увагу (про це вже говорив неодноразово голова НАЗК): повна перевірка декларацій усіх суддів розпочалася на початку травня 2020 р. І говорити про те, що фактично якимось чином Офіс Президента разом із НАЗК спровокували ось цю кризу, це, знову ж таки, – абсолютна інсинуація, оскільки перевірка почалася за три місяці до того, як тільки надійшли ці конституційні подання (тобто їх ще в природі не було) про те, що неконституційними є певні положення Закону «Про запобігання корупції», і лише потім судді, зрозумівши, що в них є вже певні проблеми особистого характеру, і що вони діють в умовах певного конфлікту інтересів, вони вже прискорили, наскільки я розумію зараз, розгляд цього питання і ухвалили це

рішення, яке і абсолютно необґрунтоване, і з порушенням цілої низки конституційних положень.

(...) Текст, який ми називаємо проектом Дмитра Разумкова, має чітко виважену технічну мету: відновити ті норми, які були визнані КСУ такими, що не відповідають Конституції України і які втратили чинність, для того, щоб ми показали, що Україна йде шляхом боротьби з корупцією, що ми виконуємо свої зобов'язання за Угодою про асоціацію.

Наскільки він із точки зору комплексного вирішення проблеми правильний? Тактично він абсолютно правильний, тому що треба було дати посил. Цей посил дали. Але з точки зору тих питань, які стосуються вже виконання рішення Конституційного Суду України, то тут треба відповідати відверто, що цей законопроект не вирішує комплексно проблему щодо неконституційності тих норм, які КСУ визнав неконституційними.

Ба більше, оскільки в результативній частині КСУ визнав просто неконституційними норми Закону «Про запобігання корупції», які не кореспондуються з мотивувальною частиною, то будь-який закон, який Верховна Рада ухвалить...

Але цей законопроект (ще раз підкреслюю) був своєчасним так само, як і президентський законопроект.

Можна критикувати щодо, скажімо так, деякої не зовсім юридичної чистоти президентський законопроект, але Президент діяв рішуче і показав, що він – на стороні боротьби з корупцією, і що він абсолютно не поділяє рішення Конституційного Суду України, що не було ніяких тих домовленостей (про які ми говорили на початку нашої розмови), що нинішній склад Конституційного Суду України втратив фактично довіру і має бути оновлений.

А вже дискутувати з приводу того, наскільки він вписується в конституційне правове поле, звичайно, можна досить довго, але Україна має приклади вирішення політичних криз політико-правовими шляхами, до яких віднесено і цей законопроект.

Два законопроекти, з моєї точки зору як фахівця конституційного права, мають вади.

Законопроект Д. Разумкова має ваду ту, що він фактично ігнорує рішення Конституційного Суду України і відновлює ті норми, які Конституційний Суд визнав неконституційними.

Законопроект В. Зеленського вирішує проблему політико-правовим шляхом, демонструючи, що Конституційний Суд України втратив фактично зв'язок із реальністю і ухвалює антидержавницькі рішення, тому він не має права працювати в такому складі далі.

А які мають шанси на ухвалення? Я вам хочу сказати, що я думаю, що мають шанси на ухвалення і один, і інший законопроект.

(...) А щодо законопроекту Зеленського, то він одразу став об'єктом нападок з боку всіх політичних сил, хоча всі політичні сили поділяли занепокоєння і через рішення, і через недоброчесність складу

Конституційного Суду. Але вони, звичайно, почали критикувати. Це – природньо, тому що всі хочуть критикувати чинну владу.

Хоча, за інсайдерською інформацією, я вам хочу сказати, яка є в розпорядженні Офісу Президента, деякі політичні сили, які іменують себе зараз опозиційними, вони пропонували такий самий варіант розвитку подій.

Тобто якби Президент 29-го числа не зареєстрував у порядку законодавчої ініціативи цей законопроект, який показав, наскільки гострою є політична ситуація навколо Конституційного Суду, то такі законопроекти могли з'явитися і в інших політичних сил. Але перший крок зробив Зеленський, і тому вже нічого не залишалось, як критикувати.

(...) Я думаю, що якщо всі політичні партії (крім тих, які ініціювали фактично цю конституційну кризу через звернення до КСУ) усвідомлять, що Конституційний Суд має деструктивну роль у державі та суспільстві (тим більше Президент заявив, що після дострокового припинення повноважень усього складу суддів буде абсолютно прозорий конкурс із будь-якими експертами, які забезпечать максимальну доброчесність, професійність і порядність усіх кандидатів на посаду судді), то я думаю, що це може знайти в інших політичних силах підтримку, які декларують свою таку тверду спрямованість на боротьбу з корупцією в Україні.

(...) Ба більше, я вам хочу сказати про те, на що ніхто не звертає уваги. Якщо трішки абстрагуватися і подивитись всю попередню діяльність Конституційного Суду України з питань повноважень Президента, є дуже цікава ухвала КСУ від 8 травня 1997 р. (номер, якщо не помиляюсь, 8«З»). У цій ухвалі Конституційний Суд України сказав, що Президент має безпосереднє право втручатися в кризові ситуації і діяти відповідно до тих викликів, які виникають у державі і суспільстві для того, щоб забезпечити державний суверенітет, нацбезпеку, громадський порядок і права людини.

Це – абсолютно очевидна кризова ситуація. Абсолютно очевидно, що Конституційний Суд діяв усупереч інтересам держави і суспільства, чим фактично закреслив свою власну легітимність.

(...) Узагалі ось ця криза конституційного судочинства оголила цілу низку різноманітних проблем. Ось це сумнозвісне рішення від 27 листопада, яке було ухвалене, за нього багато суддів Конституційного Суду України голосували не тому, що вони розуміли наслідки такого рішення, а тому, що переслідували певні свої, можливо, навіть прагматичні (а, можливо, в дечому ідеалістичні) цілі.

Декому пообіцяли, що «якщо ви підтримаєте це рішення, то будуть підтримані ваші рішення». Наприклад, є судді, для яких конкретні рішення вважаються справами усього їхнього життя, які говорять: «Ось ми це питання вирішимо, і я буду вважати, що я свою життєву місію в Конституційному Суді вже виконав».

У цьому рішенні, яке голосували «за», є щонайменше два-три судді, яких переконали, що «якщо ви проголосуєте за це рішення, то ми підтримаємо ті рішення, які є справою всього вашого життя».

Інші судді банально злякалися, тому що почалися активні дії з боку НАЗК (у тому числі кримінальні провадження, протоколи).

Тому тут, знаєте, такий комплекс проблем був. Але, якби було 12 суддів, це рішення стало б неможливим, тому що чотири судді принципово заявили свою позицію, що це є неприпустимим, що порушуються фактично фундаментальні цінності Конституції.

Тому Ольга Совгіря і я напрацювали законопроект, де збільшуємо кількість голосів суддів, які необхідні для ухвалення рішення, з 10 до 12, і так само збільшуємо кількість голосів у сенатах. Тому що в Конституційному Суді є велика палата і два сенати, і дуже цікаво (мало про це хто знає), що сенати також перевіряють на відповідність Конституції закони, але за конституційними скаргами. І там закон може бути визнаний неконституційним, якщо за нього проголосує значно менша кількість суддів. Тому ми передбачаємо, що і в сенатах, і в великій палаті рішення вважається ухваленим, якщо за нього проголосує дві третіх.

[\(Радіо Свобода\)](#)

Представник Президента України в Конституційному Суді Федір Веніславський:

Я думаю, що зараз, до зняття напруги політичної, певної «психії» навколо КСУ, Конституційний Суд України взагалі має зупинитися і не розглядати жодних рішень (визнання конституційними чи неконституційними положень законів про ринок землі і про функціонування української мови. – Ред.). Немає на сьогодні таких рішень, які були б, скажімо так, украй необхідні для якихось термінових завдань, які має вирішити суд, має вирішити влада.

Вони, навпаки, можуть потягнути в ще більш глибоку кризу, більш глибоку зневіру і спровокувати якісь протистояння в суспільстві, а вони зараз точно нікому не потрібні.

Як у конституціоналіста, у мене аргументів для того, щоб сказати, що я як фізособа не маю права розпоряджатися своєю земельною ділянкою, яка є у моїй приватній власності, я думаю, що аргументів для такого висновку в Конституційного Суду точно немає.

Спрогнозувати, яким буде рішення щодо землі? Тут треба, знову ж таки: розмежовувати два питання, тому що зараз Конституційний Суд України розглядає не питання про неконституційність закону, яким було запроваджено ринок земель сільськогосподарського призначення, а він дає офіційне тлумачення ч. 1 ст. 13 і ч. 1 ст. 14, яка говорить, що земля є національним багатством, що природні ресурси перебувають у внутрішній власності українського народу і від імені українського народу здійснюється право власності органів державної влади.

Але якщо ми в цьому рішенні щодо офіційного тлумачення побачимо, що Конституційний Суд дійшов висновку, що, наприклад, земля як національне багатство не може перебувати в приватній власності або

перебуває у приватній власності, але (ну, я фантазую, не знаю, які там рішення можуть бути в Конституційного Суду) не може вільно бути продана, то я думаю, що це стане стовідсотковою підставою для наступного визнання неконституційним уже закону про запровадження вільного ринку землі.

Але якщо подивитися на проєкт рішення, який був оприлюднений у «Дзеркалі тижня» суддею Сасом, який суддя-доповідач у цій справі, то мені після нього телефонували мої колеги (доктори юридичних наук) і говорили: «Цей проєкт, якщо буде ухвалений, відкидає Україну в Радянський Союз. Це соціалістичний проєкт, який нічого спільного з ринком землі не має і не може мати».

(...) Я підстав для визнання цього закону (про функціонування української мови. – Ред.) таким, що не відповідає Конституції України, не бачу.

Тут треба ще мати на увазі і рекомендації Венеційської комісії, які вона дала, якщо не помиляюсь, у 2010 р.: за одним із висновків Венеційської комісії, навіть якщо є якісь процедурні порушення, але немає сутнісних невідповідностей Конституції, то Конституційний Суд України має прораховувати ті наслідки, які потягне за собою його рішення та загрози, чи ті негативні моменти, які були супутніми при ухваленні такого рішення.

Я думаю, що з точки зору змісту, з точки зору формальної невідповідності певних положень Закону «Про функціонування української мови як державної», невідповідності Конституції точно немає.

Деякі сумніви з приводу порушень процедури, можливо, можна знайти, хоча, на мою думку, вони не можуть бути стовідсотковою підставою для того, аби КСУ визнав його антиконституційним. Я переконаний, що КСУ все-таки визнає цей закон відповідним Конституції.

(...) І навіть якби голова КСУ пішов би сам у відставку, то він би зняв напругу. Чому? Тому що режисером усієї цієї конституційної кризи (я не боюсь цього сказати) був голова КСУ, формує порядок денний Конституційного Суду, і саме він поставив, усупереч вимогам регламенту і закону, на розгляд питання, яке було не підготовлене, і проєкти рішення з якого не були надані суддям, як того вимагає регламент Конституційного Суду України.

І саме він фактично своїми заявами продемонстрував рівень голови КСУ. Знаєте, дуже добре, що він вийшов на пресконференцію. Я такий радий був, коли послухав, що він говорив на ній, бо весь український народ подивився, хто у нас голова Конституційного Суду. Ви не уявляєте, скільки до мене було дзвінків від різних людей, які мене знають, які запитували: «Що це було?».

(...) Я думаю, якби він пішов у відставку, повірте, далі відбулося б таке спокійне оновлення складу Конституційного Суду. Якісь судді, можливо, теж пішли б у відставку, які мають право на відставку.

Тут же ж дуже цікава річ. Я не знаю, чи знають про це, але суддя КСУ через чотири роки роботи на посаді судді набуває права на відставку. Що це

означає? Це означає, що він довічно отримує 50 % утримання чинного судді. 125–130 тис. гривень суддя у відставці отримує довічно, незалежно від того, чи він займається іншою роботою. Тобто він може займатись адвокатською, викладацькою, науковою, творчою, будь-якою діяльністю, отримуючи довічно таку суму.

Тобто, коли судді розуміють наслідки негативні, руйнівні наслідки для держави від своїх дій, то я думаю, що найменшим таким компромісом було б те, аби піти у відставку (хоча б для тих, хто має право на відставку). Але програма мінімум – це якщо хоча б піде голова КСУ. Я думаю, робота КСУ нормалізується, і буде нормальне функціонування цієї інституції.

(...) Я думаю, що якби була суто президентська форма правління (хоча дуже багато моїх колег виступають за протилежну, парламентську форму правління)... Але я в душі – просто людина авторитарних деяких психологічних особливостей, тому я все-таки вважаю, що має бути сильна влада, має бути сильний Президент. Ментально, історично люди все-таки потребують лідера. Я думаю, що буду це рекомендувати, а як буде сприйнято чи не сприйнято, будемо дивитися.

Я – противник парламентської форми правління з однієї простої причини, що в нас немає таких класичних, ідеологічних партій. А без цього парламентаризм неможливий.

[\(Український кризовий медіа центр\)](#)

Голова правління Мережі захисту національних інтересів «АНТС», народний депутат України 8-го скликання Ганна Гопко:

Минуле скликання Верховної Ради України (ВР) та команда Міністерства охорони здоров'я на чолі із Уляною Супрун починали цю медреформу. Задля її реалізації в законі передбачили норму фінансування галузі – не менше 5 % від ВВП. А в проєкті держбюджету на 2021 р. закладена майже вдвічі менша сума, ніж того вимагає закон.

Ми почали збір підписів під петицією з вимогою до Президента України, до уряду, до ВР закласти в бюджеті 2021 р. ці важливі кошти.

Аналітик Мережі захисту національних інтересів «АНТС» Ярослав Сидорович:

В Україні у бюджеті на 2021 р., який дехто називає рекордним, на душу населення передбачено фінансування аж 162 дол. У США це фінансування становить 10,5 тис. дол., а в РФ – 1,5 тис. дол...

Зовсім нещодавно, 20 жовтня, Президент виступав у ВР з посланням і багато говорив про медичну реформу. Зокрема, він сказав, що згідно з планами МОЗ, у 2021 р. мінімальна зарплата лікаря має бути 20–25 тис. грн, медсестри – 15 тис. грн, а молодшого медперсоналу 10–12 тис. грн.

А якщо ми подивимося на динаміку загальної середньої зарплати та середньої зарплати з охорони здоров'я, то побачимо, що зарплати медиків значно нищі, ніж у цілому по країні.

У вересні 2020 р. середня зарплата медиків – 9058 грн. Це 70 % від середньої зарплати по країні. У скільки разів має зрости фінансування охорони здоров'я, щоб досягти декларованої Президентом зарплати?..

У проєкті Державного бюджету на 2021 р. загалом на охорону здоров'я передбачено 156,2 млрд грн. Зростання зарплат медиків передбачено лише на 30 %.

Як досягнути тих мінімальних зарплат, які озвучив Президент, коли в бюджеті закладене таке зростання? Медики мають менше середньої зарплати по країні.

Народний депутат Верховної Ради України 9-го скликання, заступниця міністра охорони здоров'я України у 2018–2019 рр. Ольга Стефанишина:

Майже в кожній промові Президент Зеленський торкається теми медичної реформи, розповідаючи, що вона не така, про медиків, яким він дуже хоче підвищити заробітні плати.

Але на практиці, на жаль, виходить зовсім інша ситуація. За даними НСЗУ, якщо розмір фінансування медичної галузі залишиться на тому самому рівні, то медики не зможуть отримувати навіть мінімальну зарплату. Там коштів не вистачить. Говорити про 20–30 тис. грн на вторинній-третинній ланці при такому бюджеті неможливо. Сьогодні ми насправді бачимо, що охорона здоров'я не є в пріоритеті. Популістські заяви про те, що ми покращимо систему, підвищимо зарплати лікарів, так і залишаються словами.

Ми фінансуємо все – судову ланку, правоохоронні органи, які ми знаємо, як працюють... Закатуємо гроші, які виділені на медицину, в дороги. Це театр абсурду. Це бачили і наші міжнародні партнери, як виділений «ковідний» фонд, по суті, розтягали по різних сферах, здебільшого – на дорожній фонд.

Поки що закладено лише 123,4 млрд грн. Ми на комітеті вимагали 225 млрд грн і подали відповідні правки. Також ми подали правки до програми, яка стосується системи забезпечення життєво важливими ліками пацієнтів – для хворих на онкологію, ВІЛ, гепатити, туберкульозу, гемофілію і т. д. Ці всі програми, згідно з проєктом бюджету, отримують фінансування близько 9,5 млрд грн, хоча мінімально потреба становить 14,4 млрд грн. Відповідні правки до проєкту бюджету комітет з питань здоров'я нації подав. Сподіваюся, що цього року спільними зусиллями нам таки вдасться переконати і Міністерство фінансів, і уряд, і особисто Президента України, який дуже багато всього наобіцяв, виконувати свої обіцянки.

Голова Опікунської ради НДСЛ «Охматдит» Оксана Корчинська:

За 14 місяців нова влада не запропонувала жодних змін до медреформи, яку запровадила минула команда, а лише розповідає, яка реформа погана. Насправді минула команда встигла запустити реформу лише на первинній ланці, у результаті чого лікарі «первинки» дійсно відчули зміни.

Усе, що нинішній владі треба зараз робити – це фінансувати медицину на рівні не менше 5 % від ВВП. Це той пакет, який дає можливість якісно провести другий і третій етап медичної реформи. Другий етап має тривати зараз, але його зупинили через популізм. Відповідно вся медична сфера зараз гальмує. Без грошей реформувати охорону здоров'я неможливо.

Голова благодійного фонду «100 % життя» Дмитро Шерембей:

Найбільшим проривом в історії для пацієнтів був закон про охорону здоров'я, який давав можливість на вихід із того «підвалу», в якому перебувала реформа охорони здоров'я. У 2019–20 рр. було допущено три масштабні помилки.

Закон про реформу охорони здоров'я гарантує фінансування сфери на рівні 5 % від ВВП. У 2019 р. його треба було проголосувати в кінці року, і з 1 січня 2020 р. всі лікарі отримали б додатково 100 млрд грн. Я хочу, щоб це чули всі лікарі та медсестри! 100 млрд грн їм не додали 1 січня 2020 р. Це невиконання закону про реформу охорони здоров'я.

У 2020 р. всі кошти, виділені в «коронавірусний» фонд, закатали в асфальт. Я припускаю, що це була цілеспрямована акція, щоб восени цього року ми отримали «армагедон». Міністр Степанов ще й саботував надання міжнародної допомоги Україні. Наш фонд вісім місяців не міг встановити в 19 клініках України системи забезпечення киснем, які надавали міжнародні партнери. Просто не підписували документи до осені.

У 2021 р., якщо Кабмін та ВР не виділять мінімум 5 % від ВВП на охорону здоров'я – вони Україну перетворять у кладовище...

Лікарка, представниця ГО «Медичні лідери» Юлія Брикульська:

Ми підраховали, що з 27 млрд грн, які на 2021 р. закладені на програму медичних гарантій, мінімум 15 млрд грн «з'їсть» підняття мінімальної зарплати, мінімум 7 млрд грн «з'їсть» інфляція, і трохи вистачить на боротьбу з COVID-19.

Не буде вистачати навіть на засоби індивідуального захисту для лікарів, тому вони будуть хворіти. Лікарі не будуть отримувати нормальних зарплат.

Фінансування галузі має бути підвищено. Не просто на якісь 10–20 %, а в рази. Міжнародні експерти давно порахували, що на нормальне забезпечення лікування одного пацієнта треба хоча б 500 дол. на людину. Нині, як казав попередній спікер, це сума 100–150 дол. Усе решта – із кишень пацієнтів.

Від імені лікарів хочу сказати – лікарі не хочуть заглядати в кишеню пацієнту, лікарі хочуть отримувати нормальну зарплату і мати можливість працювати в нормальних умовах – бути захищеними, працювати на нормальному сучасному обладнанні. Ми просимо уряд не «стріляти собі в ногу», а зробити висновок і правильно розставити пріоритети. Саме медична галузь має бути пріоритетом держави.

Мати дитини з важким захворюванням Нія Нікель:

Усього є близько 20 видів епілептичних препаратів, із яких в Україні легалізовано лише п'ять. Тобто ми спочатку не можемо діагностувати, що ми лікуємо, а потім лікуємо хворобу препаратами, які не підходять. Лікарі в кулуарах все одно призначають нелегалізовані препарати, адже не можуть навіть записати цей рецепт для нас. Ми купуємо їх у перекупщиків, не можемо бути впевненими за їхню якість.

Коли трапився локдаун, ми не могли придбати ліки своїм дітям, тому що були закриті кордони. Різке припинення лікування – це практично 100 % смерть. Поки триває карантин, ніхто не запропонував нам включити ці ліки в медзакупівлі і закупити їх. Ми ходили і під Кабмін, і під ВР, але ніхто не думає про це. Люди, які не мають коштів на ліки, які під час карантину ще й здорожчали утричі, змушені дивитися на те, як їхні діти повільно помирають. Фінансування медичної сфери ні в якому разі не можна зменшувати, а навпаки – його треба збільшувати.

[\(Нове время\)](#)

Президент Європейської бізнес асоціації (ЕВА), генеральний директор інвесткомпанії Dragon Capital Томаш Фіала:

Рік тому на аналогічному заході ЕВА підтримала Адміністрацію Президента Володимира Зеленського і позитивно оцінила темпи структурних реформ, які на той момент проводилися. Представники ЕВА назвали майже 20 напрямів, які вважають пріоритетними.

На жаль, із березня політика адміністрації пішла у зворотному напрямку. Стався відкат у боротьбі з корупцією, в питаннях верховенства права, корпоративного управління, співпраці із західними партнерами і інституціями, виріс бюджетний дефіцит і державний борг, що призведе до збільшення вартості фінансування для бізнесу, були відсторонені реформатори, які заслуговують на довіру, і посилюється вплив корисливих інтересів, олігархів і проросійських сил, що підтверджується не в останню чергу недавніми рішеннями Конституційного Суду. На жаль, список дуже довгий і тривожний. Ми хотіли б закликати Президента і його політичну партію повернутися до політики, за допомогою якої вони були обрані понад рік тому і яка вивела Україну на правильний шлях протягом перших 10 місяців президентської адміністрації.

Є і хороші новини. Наприклад, падіння економіки України в результаті пандемії коронавірусу виявилось одним з найменш сильних у регіоні. Після падіння на 11 % у другому кварталі, у третьому кварталі падіння ВВП становило 3,5 %. Нині економіка лише на 2,9 % нижче рівня, який був до пандемії.

Крім того, рівень зарплат і роздрібних продажів сьогодні вищий, ніж до початку кризи. Завдяки очищенню банківського сектора, проведеному в 2014–2015 рр., Україна вперше пододала кризу без валютної кризи,

населення не побігло знімати депозити і Нацбанку не довелося ліквідувати банки.

([Новое время](#))

Інвестиційний банкір Сергій Фурса:

Відбулася телефонна розмова між Президентом України і головою МВФ. Українська сторона дуже просила МВФ надіслати місію. Але МВФ поки не бачить такої можливості. Для цього, за словами голови МВФ, необхідно: «Full agreement on actions needed prior to program review».

Розумних людей можна обдурити. Але тільки один раз. Удруге вони вам уже не вірять.

До того ж, нині йдеться навіть не про транш. А про місію МВФ. Чому для України так важлива місія? Бо це сигнал, що співпрацю розморожено. Що Україна в програмі. Це дало б змогу отримати гроші від ЄС, наприклад. Принаймні, дало б нагоду говорити з ЄС про таку можливість навіть до отримання траншу. Хоча не факт, що спрацювало б.

І точно візит місії МВФ потрібен для виходу на зовнішні ринки. Для отримання грошей інвесторів. Річ у тім, що грошей цих зараз просто дуже багато. Світ здуває від грошей. Американські фондові індекси, після перемоги Байдена і виходу новин від виробників вакцин, перебувають на історичних максимумах. Тому інвестори мають велику потребу в нових позичальниках. Особливо в таких, що дають таку високу прибутковість, як Україна. А український бюджет дуже потребує грошей. Просто дуже. І якби був від МВФ позитивний сигнал, уже наступного дня український Мінфін оголосив би про новий випуск.

У МВФ це теж розуміють. Не дурні. І дадуть цей сигнал, тільки якщо знову зможуть повірити в те, що Україна виконає взяті на себе зобов'язання. Поки що, на жаль, усі пункти навіть дуже простої програми не виконані. Заяви української сторони про те, що ми все виконали для першого траншу – некоректні. Ми, можливо, виконали все, що повинні були зробити на кінець липня. Але кінець липня був давно. А меморандум передбачає розклад кроків, тайм-план реформ. І, може, для когось це стане сюрпризом, але чим пізніше ви виконуєте вимоги, тим більше вимог вам треба виконати. І це логічно. Це зв'язок часу і простору практично. І якщо ви виконали те, що повинні були в липні, але говорите про транш у грудні, то ви не отримаєте транш, поки не зробите все, що треба було виконати до грудня. Бо ви не виконуєте план співпраці. Бо ви не виконуєте взяті на себе зобов'язання. А ви самі казали, що зобов'язуєтеся до певної дати провести певні реформи. І якщо пам'ять погана, то не біда, усе записано в меморандумі.

Не кажучи вже про те, що під удар поставлено безліч реформ, зроблених у межах співпраці з фондом. Місія приїде, тільки якщо буде full agreement, тобто в МВФ побачать, що в українській влади є план, як полагодити те, що вона вже зробила, і Президент під цим планом публічно підпишеться. Поки що Президент не підписався навіть під судовою

реформою, яку передбачає співпраця з МВФ. І мова тут тільки про приїзд місії, не про виділення грошей. Гроші будуть, тільки коли цей план реалізують. У чому є великі сумніви.

Де можуть бути проблеми? Це відновлення довіри до НБУ, це бюджет на наступний рік, де роздутий дефіцит і завищені доходи, і це, передусім, антикорупційна інфраструктура, яку треба відновити, куди вже можна приплюсовувати судову реформу. Загалом, типова «місія нездійсненна». І незмінний порядок денний від наших партнерів в останні місяці. Нічого нового.

Чи може Україна вийти на ринок без місії МВФ? Теоретично може. Але випуск буде невеликим. Знову-таки, вся річ у дуже хорошому настрої ринків. Їм треба кудись дівати гроші. І нині інвестори готові заплющувати очі на багато що, готові шукати позитив там, де його немає (наприклад, інвесторам дуже сподобалася різка реакція Президента на рішення КС, тому що Президент уперше за багато місяців зайняв позицію, хоча жодного ефекту на реальність ця реакція і не мала), готові на невеликий випуск. Принаймні поки погода на ринках не змінилася.

Але певний час така стратегія працює. Ну як, працює. Дозволяє уникнути колапсу. Повного. Але «нам би день протриматися, нам би ніч простояти». І бюджет порожній. І грошей на підтримку бізнесу немає. В умовах боротьби з коронавірусом, в умовах карантину. Це жорстка дієта за умов, коли ви хворієте і вам потрібно багато харчуватися, щоб відновити сили. І якщо ви довго її будете дотримуватися, то кінець вам не сподобається.

І питання, чому ми опинилися на дієті під час хвороби? Тільки тому, що хтось вирішив, що можна кинути партнерів. Тільки тому, що хтось вирішив, що можна відкотити реформи. Тільки тому, що хтось вирішив, що боротися з корупцією погано. Тільки тому, що хтось вирішив, що зовнішнє управління заважає керувати по-українськи.

[\(Новое время\)](#)

**Політолог, директор Центру політичних досліджень «Пента»
Володимир Фесенко:**

Учора Колегія суддів Вищого антикорупційного суду скасувала вирок щодо колишньої судді Апеляційного суду Дніпропетровської області Надії Посуня, яку засудили за неподання електронної декларації. Це був перший вирок антикорсуду за порушення правил декларування, і він же перший, скасований через рішення КСУ. Центр протидії корупції (ЦПК) повідомляє, що на черзі ще чотири вже наявних вироків за недекларування, які рано чи пізно скасують.

Це перші реальні результати руйнування системи електронного декларування, здійсненого Конституційним Судом України (КСУ). І якщо все збережеться в нинішньому вигляді, то вже не буде жодного вироку за неправдиву інформацію (або її приховування) в деклараціях про доходи суддів, чиновників і політиків.

І цю проблему не вирішити паліативними заходами, частковими змінами законодавства. Тут потрібні системні рішення і щодо самого КСУ, і щодо його рішення. Через це президентський законопроект про розпуск КСУ не втратив своєї актуальності. У Конституції дійсно немає норми про одночасне припинення діяльності всього складу КСУ. Але якщо сам КСУ порушує конституційні принципи, то відновити конституційний порядок без видалення ракової пухлини в конституційно-правовій системі неможливо. Тільки кримінальна відповідальність за незаконне збагачення може зупинити корупцію в судовій системі, в політичній сфері і в держуправлінні. Адміністративні штрафи та інші символічні покарання тут не допоможуть.

Поки що Верховна Рада демонструє відсутність хоч якоїсь значущої реакції на рішення КСУ щодо руйнування антикорупційного законодавства. І депутатам, які на словах за європейську інтеграцію і боротьбу з корупцією (з «Голосу», «Європейської солідарності», «Слуги народу»), треба визначитися — або пафосна поза і марнослів'я, або реальні дії щодо захисту європейського вибору України.

Але і в Офісі президента мають розуміти, що тільки ініціювання законопроекту, апеляції до громадської думки та одних закликів до депутатів буде замало. Потрібна індивідуальна робота з депутатами фракції Слуги народу, які вагаються, переговори з тими депутатськими фракціями і групами, а також позафракційними депутатами, які реально (а не тільки на словах) підтримують європейський вибір країни.

Інакше кажучи, потрібна координація дій між президентом Зеленським і проєвропейськими силами в парламенті, узгодження стратегії і тактики у вирішенні проблеми КСУ і відновлення антикорупційного законодавства.

[\(Новое время\)](#)

**Політолог, директор Центру політичних досліджень «Пента»
Володимир Фесенко:**

Сьогоднішня ситуація навколо карантину вихідного дня – достатньо закономірна. Це було помітно ще навесні, коли з'явилися серйозні критичні зауваження до програми Кабміну, а потім її не затвердили. І зараз ці проблеми зберігаються. Вони помітні і в бюджетному процесі, хоча вдалося їх подолати. Ніхто не зацікавлений у провалі бюджету. Це занадто ризиковано. Але суперечності є, і вони тривають.

Особливо, коли приєднався додатковий чинник напруженості. Це емоції і критичні зауваження, що пов'язані з неоднозначною оцінкою карантину вихідного дня. Дискусії, які тривають у суспільстві, передаються і на парламент, зокрема, і на фракцію монобільшості. Там багато людей – вихідці з бізнесу, зокрема, і з тих структурних частин, що страждають від карантину вихідного дня.

Небажання дотримуватися карантину в регіонах – проблема не нова. Ми це побачили ще під час першого карантину. Зараз – це повторення ситуації. Як і тоді, а зараз ще більше проявляється чинник виборів.

Подивіться, де мери проявляють непокору – передусім там, де другий тур виборів. Там, де вибори вже відбулися – не чую, щоб були критичні зауваження з боку мера. Ну, в Харкові мер на лікуванні і взагалі невідомо, у якому він стані. Не бачу різкої публічної критики з боку мера Києва Віталія Кличка, бо мери, яких уже обрали, розуміють: проблема дуже серйозна і краще співпрацювати з владою, а не вступати з нею в конфронтацію. Правда, мер Дніпра Борис Філатов – то окрема історія. Він давно перебуває у фронді із центральною владою. Зокрема, з Офісом Президента. Мер Львова Андрій Садовий був більш конструктивним. Але зараз йому не вигідно мовчати. Він має виступати на захист місцевого бізнесу і тому критикує рішення уряду. А в містах який бізнес домінує? Пов'язаний з торгівлею, з виїзною торгівлею, з громадським харчуванням тощо. Мери стають на захист тих бізнесів, що формують міський бюджет.

Думаю, що після виборів та напруженість, що виявляється у відносинах між урядом і мерами, трохи вщухне. Будуть більше домовлятися. Але теж є проблема. У чому проблема нинішнього Прем'єра – його очевидна політична слабкість. Йому не вистачає якостей комунікатора. Політичного досвіду замало. Він не вміє спілкуватися з мерами, впливовими політиками, йому не вистачає особистого авторитету. І якщо до Президента ставляться з більшою повагою і з точки зору статусу, і з огляду на те, що навіть за падіння рейтингу він залишається найпопулярнішим політиком. То до Прем'єра, і це дуже помітно, ставляться без особливого пієтету.

Але треба буде домовлятися. Центральній і місцевій владі необхідно сідати і разом виробляти спільні заходи, контрзаходи з протистояння епідемії.

[\(Новое время\)](#)

Юрист Геннадій Друзенко:

Низка рішень Конституційного Суду України, якими він фактично зруйнував антикорупційну архітектуру, збудовану впродовж останніх років за підтримки та під тиском Заходу, занурило країну в повномасштабну конституційну кризу. Зупинити атаку КСУ на антикорупційні органи можливо тільки у відверто неконституційний спосіб, до якого вже публічно закликав Президент. Причому незалежно від прізвищ суддів та Президента, причина конституційної кризи полягає в системних дисбалансах та суперечностях, закладених у самій Конституції.

Утім, закладений в Основному Законі конфлікт по лінії політичної гілки влади – Конституційний Суд України не є єдиним конституційним «глюком». Епідемія COVID-19 оголила конституційно запрограмований конфлікт по лінії центральний уряд – місцева влада, яка має більшу суспільну легітимність в очах населення, але не має жодних інструментів впливу на вироблення та ухвалення загальнонаціональних рішень.

Власне посада Президента, який є фактичним центром влади в Україні, ґрунтується на принципі «переможець отримує все», а тому провокує

підвищення ставок у виборчій боротьбі, радикалізацію виборців та руйнуванні культури політичного компромісу, який конче потрібний крижкій українській демократії.

Економічна криза продемонструвала декларативність економічних прав, яким в українській Конституції гарантований судовий захист, але які ніяк не збалансовані з реальними можливостями державного бюджету. Через що тисячі громадян, навіть маючи на руках судові рішення, не можуть отримати належні їм соціальні гарантії та компенсації.

(...) Наразі, коли високий рейтинг суспільної підтримки президента Зеленського, який був стабілізуючим фактором в українській політиці останні півтора року, вже в минулому, а жоден з політичних гравців не має мажоритарного пакета у владі, відкривається вікно можливостей для проведення всеохопної конституційної реформи в Україні.

Інклюзивний конституційний процес, ініційований громадянським суспільством (що досі користується значною довірою українців), є найбільш реалістичною та ефективною альтернативою радикалізації української політики, посиленню вже сформованого запиту на сильну руку, посиленню конфліктів між різними центрами влади та згортанню демократичних перетворень. Недовіра до інституцій завжди завершується запитом на диктатора-месію з необмеженими повноваженнями.

Але для ініціювання реального конституційного процесу потрібна масштабна інформаційно-адвокаційна кампанія, яка б сформулила суспільний запит на нову Конституцію, як системну, а не персоналістичну відповідь на фундаментальні виклики, перед якими постала українська державність. Наслідуючи чилійців, українці мають виходити на вулиці з вимогою нових правил гри, а не з гаслами геть чергового президента. Боротьба з корупцією має стати частиною конституційної реформи, а не підмінити її.

[\(Нове время\)](#)

Юрист-кримінолог, голова Центру правових та кримінологічних досліджень Анна Маляр:

Кожного разу, коли КСУ визнає неконституційною чергову статтю Кримінального кодексу, виникає закономірне питання: хто відповідає за те, щоб закони, які приймаються, відповідали Конституції? Невже ніхто не перевіряє законопроекти на конституційність?

Даю відповідь на це питання на прикладі визнаної нещодавно неконституційною статті 366–1 Кримінального кодексу України. Нагадаю, що ця стаття встановлює кримінальну відповідальність за декларування чиновниками недостовірної інформації.

Це діяння було криміналізовано Законом «Про запобігання корупції» від 2014 р.

На цей законопроект давало висновок Головне науково-експертне управління. У висновку є слушні зауваження до тексту ст. 366–1, але жодного слова про невідповідність нормам Конституції не йдеться. Також на

цей законопроект писало зауваження Головне юридичне управління – зауважень до ст. 366–1 ККУ немає.

Законопроект подавав Кабмін, тобто там його теж опрацьовували юристи і не один. А потім ще опрацьовував головний комітет – Комітет з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією та 11 інших комітетів ВРУ, яким був направлений на опрацювання цей законопроект.

Тобто цей законопроект вчитували десятки юристів з-понад десяти різних підрозділів органів держвлади.

Отже, у разі визнання норм цього закону неконституційним повинно поставати або питання некомпетентності та відповідальності всіх цих людей, або неправий КСУ – і законодавство повинно містити запобіжники на такі випадки, бо судді КСУ – живі люди, і вони теж можуть помилятись.

По-перше, ми з вами маємо систему прийняття законів, яка не гарантує їх прийняття з дотриманням Конституції. Ми не знаємо скільки неконституційних законів на сьогодні чинні.

По-друге, система не забезпечує нас від тривалого використання неконституційних законів, поки суб'єкт звернення до КСУ до нього не звернеться.

По-третє, ми з вами взагалі ніяк не застраховані від помилкових рішень КСУ. Ми їх повинні виконувати, і оскарженню вони не підлягають.

Це означає, що потрібні системні рішення, а не точкові. Вирішення сьогодні конкретної ситуації з антикорупційними нормами ніяк не вирішує глобально недолугу роботу системи. Завтра ми будемо знову мати таку саму кризу, але вже з іншого питання.

Я вважаю, що нам потрібен механізм, який би гарантував прийняття законів відповідно до Конституції. Аби ми не жили в стані «російської рулетки», а раптом КСУ визнає цей закон неконституційним, після того як багато років його виконувала вся держава.

Для цього потрібна робота КСУ до прийняття закону, а не після. Наприклад, нехай КСУ опрацьовує законопроекти і дає висновок. Законопроект, який має висновок КСУ про конституційність і прийнятий саме в такій редакції, не може оскаржуватись на предмет неконституційності.

Тимчасово окуповані території, учасники бойових дій та тимчасово переміщені особи

Офіційна інформація

Обліковано 1 458 050 внутрішньо переміщених осіб ([Міністерство соціальної політики України](#)).

Станом на 10 листопада 2020 р., за даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, узято на облік 1 458 050 переселенців із тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим.

Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба: Донбас і Крим будуть серед пріоритетів Шведського головування в ОБСЄ у 2021 році ([Міністерство закордонних справ України](#)).

13 листопада міністр закордонних справ Дмитро Кулеба провів віртуальну зустріч із міністром закордонних справ Королівства Швеція Анн Лінде.

Співрозмовники обговорили безпекову ситуацію на тимчасово окупованих територіях України та зусилля з мирного врегулювання російсько-українського збройного конфлікту на Донбасі.

Д. Кулеба поінформував про ініціативи України в рамках Нормандського формату та Тристоронньої контактної групи. Сторони підкреслили важливість неухильного виконання Росією раніше досягнутих домовленостей для просування мирного врегулювання на Сході України.

Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба:

У нас є добра традиція, коли новий Діючий голова ОБСЄ здійснює перший закордонний візит саме до України. В її продовження, буду радий вітати Анн Лінде в Києві на початку наступного року. Ми високо цінуємо готовність Швеції включити питання російської агресії на Донбасі та тимчасової окупації Криму до пріоритетів головування Швеції.

Міністр також виступив за забезпечення належного моніторингу ОБСЄ на тимчасово окупованих територіях Донбасу та в Криму.

Дмитро Кулеба поінформував Анн Лінде про ініціативу створення Кримської платформи та запросив Швецію долучитися до її роботи.

Офіс «КримСОС» узяв участь в організації зустрічі посла Великобританії з активістами в Херсоні ([Громадський Простір](#)).

Шостого листопада з переселенцями і кримськотатарськими активістами зустрілася Мелінда Сіммонс, Надзвичайний і Повноважний

Посол Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні.

Під час зустрічі обговорювалися питання політичної, економічної, гуманітарної та епідеміологічної ситуації в регіоні. Мелінду Сіммонс цікавили також історії переселенців, їхні проблеми та потреби. Олексій Тільненко, координатор Херсонського офісу «КримСОС», розповів про вплив окупації Криму на життя людей.

Надзвичайний і Повноважний Посол Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії Мелінда Сіммонс:

Великобританія послідовно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України і чекає конкретного бачення та пропозиції української сторони щодо залучення та необхідних дій з боку Британії. На міжнародній арені Великобританія завжди підтримувала Україну в питаннях впровадження санкцій проти РФ за дії на території України. У разі погіршення ситуації з порушенням прав людини на окупованих територіях посилення санкцій може додатково розглядатися.

Після спілкування з активістами і переселенцями Мелінда Сіммонс зазначила, що їй було боляче чути про те, що пережили кримські татари, яких змусили покинути свої будинки. Вона закликала Росію припинити репресії на окупованому півострові і повернути Крим Україні.

Понад 2 тис. осіб вступили до українських закладів вищої освіти з тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму у 2020 році – МОН ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Заступник міністра освіти і науки України Андрій Вітренко:

З початку роботи освітніх центрів «Крим – Україна» та «Донбас – Україна» вдвічі збільшилася кількість вступників із тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу до українських закладів вищої освіти. Якщо у 2016 р. було зараховано 1008 студентів, то у 2020 р. – 2026. При цьому з метою безпеки вступників у рейтингових списках та наказах про зарахування прізвища шифрувалися.

Найбільш популярними для вступників через освітні центри «Донбас – Україна» стали такі заклади вищої освіти: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (180 осіб), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (141 особа), Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (118 осіб), Маріупольський державний університет (93 особи), Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (92 особи), Київський національний університет імені Тараса Шевченка (29 осіб).

Найчастіше вступники вибирали такі спеціальності: «право» (184 особи), «медицина» (144 особи), «менеджмент» (131 особа), «комп'ютерні науки» (127 осіб), «економіка» (116 осіб).

Серед найпопулярніших для вступників через освітні центри «Крим – Україна» такі заклади вищої освіти: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського (64 особи), Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (34 особи), Національний університет «Львівська політехніка» (23 особи), Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (20 осіб), Херсонська державна морська академія (18 осіб), Київський національний університет імені Тараса Шевченка (16 осіб).

Найбільш цікавими для вступників з Криму визначено такі спеціальності, як «менеджмент» (44 особи), «право» (43 особи), «інженерія програмного забезпечення» (42 особи), «медицина» (42 особи), «економіка» (37 осіб).

Мінреінтеграції планує ввести дистанційну ідентифікацію для переселенців ([Новини Донбасу](#)).

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій спільно з Міністерством цифрової трансформації планують ввести дистанційну ідентифікацію для переселенців.

Так, 700 тис. громадян, які отримують пенсійні виплати і проживають на невідконтрольній українському уряду території, зможуть проходити ідентифікацію без необхідності проходження КПВВ – віддалено, повідомляють у міністерстві.

Коли послуга стане доступною і яким чином буде проходити дистанційна ідентифікація, у відомстві не уточнили.

Крім того, Міністерство реінтеграції планує створити на своєму сайті електронний кабінет для осіб, які позбавлені або були позбавлені свободи угрупованнями «Л-ДНР» або органами Росії за політичними мотивами, а також у зв'язку із суспільною, політичною чи професійною діяльністю. Зареєструвавшись, громадяни зможуть дистанційно подати документи для отримання матеріальної допомоги в розмірі 100 тис. грн.

Уряд посилює роботу стосовно реінтеграції жінок-ветеранок ([Міністерство соціальної політики України](#)).

28 жовтня урядом України було прийнято Національний план дій з реалізації резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 р., який розроблено Мінсоцполітики у співпраці з органами виконавчої влади та громадянським суспільством.

Документ передбачає виконання конкретних кроків, покликаних створити умови для забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у подоланні конфліктів, встановленні миру, процесах відновлення, протидії безпековим викликам, системній протидії насильству за ознакою статі та насильству, пов'язаному з конфліктом.

Резолюція передбачає врахування особливих потреб жінок і дівчат, у тому числі вразливих категорій (біженці, внутрішньо переміщені, жінки-

комбатанти, жінки-ветеранки, а також постраждалі від насильства за ознакою статі та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом), при наданні послуг у сфері охорони здоров'я, психологічної та гуманітарної допомоги; забезпечення участі жінок в економічному відновленні та перехідному правосудді в конфліктних і постконфліктних ситуаціях.

Французька гуманітарна організація АСТЕД оголосила конкурс грантів для навчання в ІТ-сфері ([Донецька обласна державна адміністрація](#)).

Перевага надається жінкам, які належать до найбільш вразливого населення та постійно проживають (в тому числі внутрішньо переміщені особи) на території Донецької та Луганської областей підконтрольній уряду України.

Програму підтримує Global Affairs Canada.

Головна мета програми: посилення економічного розвитку жінок, розширення можливостей для зайнятості та підприємництва, а також збільшення доступу жінок до інноваційних та більш оплачуваних сфер діяльності.

Хоча програма строго сфокусована на підтримку жінок, програмою передбачена можливість участі для батька-одинака або чоловіка з інвалідністю. Навчання передбачає короткострокові та інтенсивні курси (від трьох до 12 місяців) ІТ-напряму різними методами – офлайн (в аудиторії) та /або онлайн.

Очікується, що отримувачі гранту докладуть максимум зусиль у працевлаштуванні та протягом року почнуть працювати за обраним напрямом для досягнення мети проекту.

Загальний розмір гранту: до 25 000 грн.

Грант може покривати від 50 % до 100 % витрат на навчання (стипендія), та інших витрат, асоційованих з навчанням. Частина гранту, що призначена покривати оплату навчання, перераховується постачальнику навчальних послуг безпосередньо АСТЕД.

У серпні–жовтні 2020 року IQholding разом із Програмою ООН з відновлення та розбудови миру реалізовано 4 спільних проєкти ([IQholding](#)).

Чотири серії навчальних сесій сумарною кількістю 57 тренінгів відбулися впродовж серпня–жовтня цього року на Сході України на замовлення Програми ООН з відновлення та розбудови миру.

Виконавцем навчальних програм, уже за доброю традицією, виступило ТЗОВ «АйКю Холдинг».

Внутрішньо переміщені особи та місцеве населення Луганської, Донецької та Запорізької областей отримали нагоду пройти різнопланові навчання у сфері започаткування та розвитку власного бізнесу. Загальна

кількість учасників, що пройшли навчання, отримавши підтверджуючі сертифікати, становить 1490 осіб (серед них 238 ВПО).

Серії навчальних сесій було проведено за темами: «Практичні аспекти підприємницької діяльності» (дев'ять триденних тренінгів для 240 осіб, які змогли підвищити рівень знань у сфері управління та обліку, фінансів, бухгалтерського обліку), «Стратегічний розвиток бізнесу» (сім дводенних тренінгів для 188 осіб), «Формування бізнес-ідей, стартапів та розробка бізнес-планів» (проведено 31 навчальну сесію, тривалістю по п'ять днів (790 осіб), «Маркетинг/продажі, брендинг та ЗМІ/ділове спілкування» (10 триденних тренінгових занять, 272 слухачі).

Формування груп відбувалося із забезпеченням рівного доступу людей з обмеженими можливостями та з урахуванням гендерного балансу. У результаті навчання пройшли 1026 жінка, 464 чоловіків та 114 осіб з інвалідністю.

З метою продовження впровадження проекту Світового Банку «Надання соціальних послуг у громаді» Український фонд соціальних інвестицій підписав мікропроектні угоди з Балтською, Біляївською, Вилківською, Коноплянською, Яськівською ОТГ Одеської області, а також з Борщівською, Вишнівецькою, Зборівською, Почаївською, Скала-Подільською ОТГ Тернопільської області ([Facebook](#)).

Ці 10 територіальних громад підготували найкращі мікропроекти з розвитку власної системи надання соціальних послуг за результатами проведеного конкурсного відбору.

Усі мікропроекти мають на меті створити нові або вдосконалити існуючі соціальні послуги для вразливих верств населення. Зокрема, бенефіціарами мікропроектів є літні люди, особи та діти з інвалідністю, сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах, молодь, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, особи, які постраждали від насильницьких протиправних дій, особи, які відбували покарання, особи, які потребують паліативної допомоги, патронатні сім'ї, учасники АТО, внутрішньо переміщені особи та інші категорії населення.

Кошти проекту в обсязі до 140 тис. дол. США будуть спрямовані на кожний із десяти мікропроектів для фінансування будівельних робіт, придбання товарів, послуг консультантів та на проведення навчання з надання соціальних послуг.

Проект Світового банку «Надання соціальних послуг у громаді» фінансується за рахунок грантових коштів, наданих Україні урядом Японії через Японський фонд соціального розвитку.

Кабінет Міністрів України ухвалив передати КПВВ «Чонгар» на адмінмежі з тимчасово окупованим Кримом на баланс Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій ([Громадський Простір](#)).

Наразі пункт пропуску належить «Укрзалізниці».

Координатор Херсонського офісу КримСОС Олексій Тільненко:

Передача КПВВ «Чонгар» на баланс Мінреінтеграції дасть змогу підвищити ефективне обслуговування громадян на пункті пропуску.

«Укрзаліниця» – це організація, яка займається перевезеннями пасажирів і вантажів, а не питаннями перетину адмінмежі, вона не може в повному обсязі належним чином облаштувати КПВВ, щоб громадянам було комфортно. Для цього треба налагодження адмінпослуг, автомобільного сполучення. Для роботи КПВВ потрібно залучати операторів поштового зв'язку, аптечні пункти тощо. «Укрзаліниця» таким не займатиметься. Також варто відзначити, що центри надання адміністративних послуг на адмінмежі з Кримом потребують додаткової фінансової підтримки, оскільки через зменшення пасажиропотоку, викликаного карантинними заходами, у них упали доходи. Передача КПВВ на баланс Мінреінтеграції сприятиме стабільній роботі центрів.

Підтримка внутрішньо переміщених осіб та жителів Сходу України

Кабмін виділив ще майже 3,5 млн гривень на придбання житла для ВПО ([Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій](#)).

Кабінет Міністрів України на своєму засіданні 16 листопада розподілив субвенції з державного бюджету на суму 3,43 млн грн для придбання житла внутрішньо переміщеним особам (ВПО). Ще приблизно 1,5 млн грн до цих коштів виділять місцеві бюджети.

За рахунок коштів цієї субвенції за умови співфінансування з місцевих бюджетів місцева влада планує придбати 10 квартир для проживання 28 внутрішньо переміщених осіб у місті Покровськ Донецької області, у місті Конотоп Сумської області, у місті Первомайськ Харківської області.

Придбані квартири місцева влада виділяє внутрішньо переміщеними особам за визначеним Порядком надання житлових приміщень для ВПО, затвердженим постановою уряду № 582.

Згідно з Порядком, першочергове право на забезпечення житлом мають сім'ї ВПО з неповнолітніми дітьми, вагітні жінки, люди, які втратили працездатність та пенсіонери з числа ВПО.

Це остання субвенція у 2020 р. Усього в поточному році, згідно з бюджетною програмою «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на Сході України», було направлено 20 мліні грн.

Передбачається, що за результатами 2020 р. за рахунок коштів субвенції місцевими владами буде придбано 84 об'єкти нерухомого майна, що дає змогу забезпечити житлом 260 ВПО.

У проєкті Державного бюджету України на 2021 р. уряд запланував виділити на цю програму понад 125 млн грн та рекомендує органам місцевого самоврядування чи відповідним військово-цивільним адміністраціям передбачати у відповідних місцевих бюджетах кошти для співфінансування.

Протягом жовтня відбулося 20 засідань тематичних груп з розробки нового Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини ([Міністерство юстиції України](#)).

У рамках розробки проєкту Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 рр. Міністерством юстиції проведено 20 онлайн-засідань тематичних груп.

Серед інших питань у режимі відеоконференції відбулося обговорення таких блоків:

- забезпечення прав ветеранів війни, у тому числі осіб, які брали або беруть участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях;

- забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб;

- ужиття необхідних заходів для захисту прав осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополь;

- захист прав осіб, які проживають у населених пунктах у безпосередній близькості до лінії розмежування в Донецькій та Луганській областях;

- звільнення осіб, які були позбавлені свободи внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації Російською Федерацією територій у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополь та відновлення прав таких осіб;

- подолання негативних наслідків збройного конфлікту, спричиненого збройною агресією Російської Федерації.

Загалом до обговорень приєдналося 249 учасників, серед яких представники органів державної влади, міжнародних організацій і партнерів, громадськості.

Наразі Міністерством юстиції забезпечується збір та опрацювання пропозицій та зауважень від учасників засідань тематичних груп, у результаті чого відповідний проєкт Плану дій буде підготовлений та надісланий на погодження зацікавлених органів та поданий на розгляд Кабінету Міністрів України.

Уперше в нових громадах: місцеві вибори з правом голосу для ВПО ([Всеукраїнська коаліція з надання правової допомоги](#)).

В Україні відбулися місцеві вибори, в яких уперше змогли взяти участь вимушені переселенці з тимчасово окупованих Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей.

Щодо участі вимушених переселенців з Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей, напередодні виборів актуальними в рамках проекту «Посилення участі внутрішньо переміщених осіб у місцевих виборах» були питання про необхідність підтвердження статусу внутрішньо переміщених осіб довідкою переселенця.

Як показує вибіркове опитування тих ВПО, які напередодні в рамках проекту мали запитання щодо зміни виборчої адреси, у тих, хто пройшов цю процедуру, не виникало проблем з голосуванням. Зазвичай після показу першої сторінки паспорта особу знаходили в списках та не цікавились місцем реєстрації, відповідно, не вимагали показати довідку-ВПО із зафіксованою адресою проживання. В окремих випадках особа посилалась на зміни, за якими не зобов'язана надавати довідку за вимогами членів ДВК, і проблема вирішувалась на місці.

З метою розширення території банківського обслуговування населення та забезпечення державою своєчасного виконання соціальних виплат та допомог біля лінії розмежування в Донецькій та Луганській областях, АТ «Ощадбанк» здійснюють заходи щодо функціонування пересувних мобільних підрозділів банку на базі автомобіля КРАЗ ([Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України](#)).

До того ж, на Лугашині, зокрема, на КПВВ у Щасті, крім пересувних мобільних підрозділів, громадяни можуть скористатися послугами в сервісному центрі, де представлено всі адміністративні і соціальні сервіси, у тому числі і відділення «Ощадбанку» та банкомати.

Наприкінці жовтня відбулась презентація правозахисних моніторингових досліджень під час онлайн-заходу за темою: «Право на соціальний захист, доступ до суду та документів без дискримінації у Донецькій та Луганській областях» ([Громадський простір](#)).

Моніторингова діяльність проходила в рамках менторської програми для українських правозахисників за фінансової підтримки Бюро з демократичних інституцій і прав людини (БДПІЛ) ОБСЄ.

Юристка і консультантка з питань дотримання прав людини Наталія Гриценко, презентуючи моніторинговий звіт про доступ до правосуддя, розповіла про труднощі, з якими стикаються ВПО, жителі «сірої зони» та окупованих територій під час звернення за судовим захистом. За її словами, у зв'язку зі зміною територіальної підсудності справ ВПО і жителі ТОТ звертаються до судів зі зміненою підсудністю або за новою реєстрацією місця проживання.

Експертка називає проблемою велику відстань між судами та місцем проживання; для особистого звернення до суду та подачі документів жителі «сірої зони» і ТОТ мають перетнути лінію зіткнення, щоб дістатись

найближчого відділення пошти або безпосередньо до суду за визначеною підсудністю.

Директор міжнародних програм Гельсінського фонду з прав людини м. Варшава (Польща) Ленур Керімов підкреслив, що відсутність точної інформації про поранених осіб унеможлиблює побудову достовірних прогностичних моделей фінансової та організаційної підтримки осіб з інвалідністю внаслідок війни в довгостроковій перспективі.

Перший заступник міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ростислав Замлинський 5 листопада відповідав на запитання громадян, які звернулися на пряму телефонну лінію Кабінету Міністрів «1545» ([Телеканал Донеччина TV. ДТВ](#)).

Здебільшого телефонували мешканці Донецької області. Найбільше додзвонювачів цікавило питання про те, як стати в чергу на отримання житла для внутрішньо переміщених осіб у тому чи іншому населеному пункті та які саме документи потрібно для цього надати. Крім того, частина запитань стосувалася того, як отримати грошову компенсацію постраждалим, житлові будинки чи квартири яких зруйновано внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Також частина запитань стосувалася відновлення документів для людей, чиє майно та особисті речі були знищені на окупованих територіях унаслідок збройної агресії РФ.

Права переселенців: до міжвідомчої комісії ввели представника Президента в Криму ([Укрінформ](#)).

Кабінет Міністрів вніс зміни до складу Міжвідомчої комісії з питань застосування та реалізації норм міжнародного гуманітарного права в Україні та ввів до її складу представника Херсонської ОДА та постійного представника Президента України в АР Крим.

«Оскільки Херсонська область межує з тимчасово окупованою територією АР Крим та міста Севастополь, вважається за доцільне ввести до складу комісії представника Херсонської ОДА. Крім того, до складу комісії ввели постійного представника Президента України в АР Крим з огляду на компетенцію Представництва у сфері захисту прав та законних інтересів громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях або переселилися з тимчасово окупованих територій і перебувають в інших регіонах України», – ідеться в пояснювальній записці про проект постанови.

Переселенці з Донецької та Луганської областей підпадають під програму «Держмолодьжитло», яка дозволяє придбати квартиру, а також, за бажанням, побудувати будинок для своєї родини ([Перший Діловий телеканал](#)).

Кредит на будівництво дає можливість планувати витрати, а разом з тим отримати житло відмінної якості.

Тим часом згідно з існуючою статистикою, на будинки зазіхають лише деякі з переселенців. Причина проста – кредит видається тільки на будівництво, а ось ділянку землі майбутні власники будинку повинні купити самостійно. За словами експерта, ті, хто хочуть купити будинок (побудувати) за кредитом програми «Держмолодьжитло», становлять не більше 1 % від загальної кількості тих переселенців, які користуються пільговими кредитами.

Учасникам АТО / ООС і переселенцям нададуть перші в цьому році кредити ([РПД «Донецькіє новості»](#)).

Голова правління Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву («Держмолодьжитло») Сергій Кімнатний:

Будуть видані перші в цьому році кредити учасникам АТО і ВПЛ за програмою, відомої як «Іпотека під 3 % річних».

Комісією прийнято надання перших у 2020 р. кредитів за програмою пільгового довгострокового державного кредитування під 3 % річних для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), учасників антитерористичної операції (АТО) і / або Операції Об'єднаних сил (ООС).

За рахунок коштів спеціального фонду Державного бюджету України регіональні управління «Держмолодьжитла» видадуть п'ять кредитів на придбання житла для сімей учасників АТО / ООС і така ж кількість – для ВПЛ. На ці цілі будуть направлено 5 477 000 грн (кредити для учасників АТО) і 4 016 000 грн (кредити внутрішньо переміщеним особам). Зазначені житлові кредити отримають сім'ї у Вінницькій, Волинській, у Львівській, Одеській та Харківській областях і Іпотечний центр «Держмолодьжитла» в Києві і Київській області.

Проекти з відновлення регіону

У районі проведення ООС буде відновлено роботу всіх наявних КПВВ ([Міністерство оборони України](#)).

Починаючи з 8:00 10 листопада, відповідно до рішення командувача об'єднаних сил, в усіх КПВВ у районі проведення операції Об'єднаних сил, відновлюється пропуск осіб і транспортних засобів через лінію розмежування.

На території Донецької області через КПВВ «Гнутове», «Новотроїцьке», «Мар'їнка», «Майорське», а на Луганщині – через КПВВ «Станиця Луганська» та новостворені контрольні пункти в'їзду-виїзду «Щастя» та «Золоте».

Пропуск громадян і транспортних засобів буде проводитися щоденно з 8:00 до 18:00.

Під час в'їзду на підконтрольну уряду України територію проводитиметься температурний скринінг громадян. Обов'язковою умовою

також є перебування в захисній масці (респіраторі) та дотримання соціальної дистанції з урахуванням нанесеної розмітки.

Для пропуску через КПВВ громадяни повинні дати згоду на проведення заходів обов'язкової самоізоляції з використанням єдиного електронного сервісу «Дій вдома» або обсервації, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України № 392 від 20.05.2020.

Надзвичайна кредитна програма для відновлення України – один із прикладів допомоги ЄС Україні ([Економічна правда](#)).

На території підконтрольних Україні частин Луганської та Донецької областей відновлення потребують багато інфраструктурних об'єктів. Саме на це спрямована Надзвичайна кредитна програма для відновлення України від ЄС та Європейського інвестиційного банку.

Це 200 млн євро кредиту від Європейського інвестиційного банку на ремонт і відновлення ключових закладів муніципальної та соціальної інфраструктури – лікарень, шкіл, дитсадків, адміністративних та громадських будівель. 244 об'єкти в Донецькій, Луганській, а також Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Одеській, Київській, Полтавській та Херсонській областях отримають нове життя (...).

Надзвичайна кредитна програма для відновлення України реалізується у співпраці з урядом України та завдяки грантам ЄС і Трастового фонду технічної допомоги Східного партнерства (ЕРТАТФ). Програму виконує Міністерство розвитку громад та територій України. ПРООН допомагає контролювати виконання програми.

Голова представництва Європейського інвестиційного банку в Україні Жан-Ерік де Загон:

Я побував у багатьох містах і містечках Сходу України та на власні очі бачив їхню потребу в інфраструктурі, насамперед школах, садочках та лікарнях. Вона передбачає не просто реконструкцію ключових закладів інфраструктури. Це довгострокова інвестиція в людський капітал та добробут мешканців цього регіону.

Програма включає ремонти та відновлення лікарень, шкіл, дитячих садків, адміністративних та громадських будівель у Донецькій, Луганській, а також Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Одеській, Київській, Полтавській, Херсонській областях. Саме в цих регіонах мешкають понад 86 % переселенців – 1,2 млн людей.

Посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас:

Подолання наслідків конфлікту на Сході та підтримка внутрішньо переміщених осіб залишається одним з першочергових завдань у роботі ЄС в Україні. Відновлення шкіл, лікарень та інших важливих об'єктів інфраструктури значно покращує якість життя місцевих жителів.

Станом на жовтень 2020 р. понад 5,4 млн українців, з них майже 700 тис. вимушено переміщених осіб, скористались або незабаром скористаються перевагами програми.

Новий проєкт Світового банку зі сприяння економічному відновленню та розвитку Східної України ([Світовий банк в Україні](#)).

Шостого листопада 2020 р. Рада виконавчих директорів Світового банку схвалила проєкт вартістю 100 млн дол. США, спрямований на підтримку діяльності уряду України щодо сприяння соціально-економічному відновленню і розвитку Східної України, де конфлікт, що триває, вплинув на життя і засоби до існування більше ніж п'яти мільйонів українців. Проєкт «Східна Україна: возз'єднання, відновлення та відродження» (3В) буде зосереджений на територіях Луганської області, підконтрольних уряду України, які зазнали найсерйознішого економічного спаду через конфлікт, залучаючи вкрай необхідні інвестиції для поліпшення транспортного сполучення і сприяння відновленню сільськогосподарського сектора.

Проєкт сприятиме поліпшенню дорожньої інфраструктури, зв'язку з ринками та послугами, а також підтримуватиме розвиток сільського господарства та економічне зростання в сільській місцевості. Проєкт також передбачає залучення громад для забезпечення участі населення, яке зазнало впливу конфлікту, і вразливих груп населення, таких як жінки, ветерани і внутрішньо переміщені особи (ВПО), до процесів прийняття рішень і моніторингу проєкту.

Регіональний директор Світового банку у справах країн Східної Європи (Білорусь, Молдова та Україна) Аруп Банерджі:

Це перша позика у портфелі Світового банку, спрямована на надання допомоги уряду України у виконанні зобов'язань щодо інформаційно-просвітницької роботи та підтримки розвитку населення, яке зазнало впливу конфлікту. Проєкт 3В базується на портфелі інвестицій Світового банку в Україні та галузевих знаннях у транспортному і сільськогосподарському секторах, питань земельної реформи та поширює цю підтримку на Східну Україну. Тисячі людей у громадах, які зазнали впливу конфлікту, отримають допомогу в рамках інвестицій проєкту 3В.

Для відновлення дорожньої інфраструктури Луганщини залучено партнерів з МБРР та ЄІБ ([Міністерство інфраструктури України](#)).

Для реалізації проєкту з відновлення дорожньої інфраструктури Луганщини – «Східна Україна: возз'єднання, відновлення та відродження (Проєкт 3В)» Міністерство інфраструктури України залучає партнерів із Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) та Європейського інвестиційного банку (ЄІБ).

Міністр інфраструктури Владислав Криклій:

Азовський та східний регіони залишаються для України одним із пріоритетів відновлення інфраструктури. Відібрані ділянки доріг Луганської області, які будуть оновлені в рамках цього проєкту, були запроектовані ще у 50–60-х роках минулого століття і, звісно, наразі не відповідають фактичному навантаженню та інтенсивності дорожнього руху. Окремі

ділянки доріг зі слабкими ґрунтами чи існуючими ураженнями під час експлуатації руйнуються практично щодоби. І це попри війну і розруху, спричинену російською агресією. Укотре дякую нашим міжнародним партнерам за постійну підтримку України в реалізації таких важливих проєктів та створенні сучасної та якісної інфраструктури для людей. Ми очікуємо підписати відповідні фінансові угоди до кінця року, щоб уже навесні розпочати роботи.

Упровадження цього проєкту сприятиме розбудові інфраструктури Луганщини. Найважливіше – результати проєкту вже зовсім скоро зможуть відчути на собі мешканці східного регіону, а жителі тимчасово окупованих територій будуть знати, що Україна змінюється і дбає про своїх громадян.

У рамках Проєкту ЗВ на відновлення доріг у Луганській області Україна отримає 65 млн дол. США позики від МБРР та 100 млн євро позики від ЄІБ.

Усього в рамках вищезазначеного проєкту буде оновлено близько 183 км автошляхів загального користування державного значення в Луганській області.

Ініціативи регіональних владних структур та громадських організацій

Голова Донецької ОДА Павло Кириленко передав ключі від квартир для учасників АТО/ООС та внутрішньо переміщених осіб ([Донецька обласна державна адміністрація](#)).

Ремонт у цих квартирах проводився коштом обласного бюджету для забезпечення житлом учасників АТО/ООС, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій громадян, які потребують покращення житлових умов.

Голова Донецької облдержадміністрації Павло Кириленко:

Карантин вносить свої обмеження, тому ми не змогли запросити людей, які отримують це житло. Ми виділили 7 млн грн для ремонту 17 квартир: 10 – у Краматорську та 7 – у Костянтинівці, і за ці кошти зробили якісний сучасний ремонт. Тепер у квартирах є все необхідне, у тому числі і побутова техніка, лічильники для світла, води і газу, інші зручності. Міські комісії тепер мають розподілити житло відповідно до черги. Наразі найкращою оцінкою нашої роботи стануть емоції людей, які заселяться в ці квартири.

Начальник управління житлової політики та благоустрою департаменту житлово-комунального господарства Донецької ОДА Лариса Гусєва:

Ремонт 17 квартир проходив у рамках реалізації обласної програми створення соціального житла. Ці квартири неможливо буде приватизувати, і вони будуть перебувати у власності територіальних громад. Краматорськ і Костянтинівка стали першими містами в проєкті створення соціального житла. Цей проєкт передбачає, що після звільнення житла туди місцева влада

зможє заселити лікарів, учителів чи будь-кого, хто матиме потребу в покращенні умов проживання.

Оприлюднено повний перелік послуг, які можна буде отримати в сервісному центрі на КПВВ у Щасті ([Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України](#)).

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України працює над створенням на всіх КПВВ універсальних сервісних хабів, де громадяни України як із підконтрольних, так і з тимчасово окупованих територій зможуть отримати широкий спектр адміністративних послуг, скористатися соціальними програмами, у тому числі – медичними, такими як «Доступні ліки».

10 листопада на Луганщині планують відкрити два КПВВ – у Щасті та Золотому. Перший сервісний центр запрацює у Щасті.

Віцепрем'єр-міністр України – міністр з питань реінтеграції ГОТ Олексій Резніков:

Ми розуміємо, у якій складній ситуації опинилися люди в тимчасово окупованих районах Донецької і Луганської областей. І мусимо зробити все можливе, щоб їх підтримати. Уже на КПВВ вони мають бачити, що ми їх чекаємо (...). Донбас, як і Крим, має бути звільнений і має повернутися до нормального життя в єдиній країні, бо наші громадяни там цього заслуговують.

Олексій Резніков також подякував партнерам, які допомагають в облаштуванні сервісних центрів і долучилися до надання послуг: NRC (Norwegian Refugee Council), УВКБ ООН, АТ «Ощадбанк», ТОВ «Нова пошта», ТОВ «ОСТО-ГРУП», Благодійна організація «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ», ПрАТ «ВФ УКРАЇНА», НАК «Нафтогаз України».

Про результати роботи Фонду за 9 місяців 2020 року на засіданні колегії ([Головне управління Пенсійного фонду України в Харківській області](#)).

Станом на 1 жовтня 2020 р. на обліку в органах Пенсійного фонду області перебуває 779,9 тис. пенсіонерів, з них 43 тис. пенсіонерів силових структур, 28,5 тис. отримують пенсії за особливі заслуги перед Україною, 50,3 тис. – переселенці з Донецької та Луганської областей. (...).

У Херсоні шведська Beetroot Academy навчає ІТ ([Кавун.City](#)).

Починаючи з 2014 р., в Україні працюють ІТ-курси шведської компанії Beetroot Academy, яка навчає сучасним затребуваним ІТ-професіям за принципом соціального підприємництва.

Наразі в Херсоні та інших містах Beetroot Academy реалізує кілька нових соціальних проєктів. Наприклад, стипендіальна програма на навчання для воїнів АТО / ООС та переселенців з Донецької, Луганської областей та Криму. Цю ініціативу підтримав шведський благодійний фонд Юса Арма

Nostra. З 2018 р. Ioca Arma Nostra підтримує дітей, які були змушені переїхати через війну на Сході України та анексію Криму... Студент при цьому сплачує 20 % вартості навчання (...).

127 сімей отримали квартири за міськими житловими програмами ([Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету](#)).

Заступник Харківського міського голови – директор Департаменту економіки та комунального майна Михайло Фатєєв:

43 сім'ї уклали договори з містом на 55 квартир у рамках програми молодіжного кредитування. Саме цей напрям є найбільш затребуваним.

Цього року 30 договорів уклали учасники бойових дій, 12 – вимушені переселенці та ще чотири – працівники підприємств.

Протягом січня – вересня 2020 року послуги Черкаської обласної служби зайнятості отримували 211 внутрішньо переміщених осіб, з них 183 особи мали статус безробітного ([Черкаський обласний центр зайнятості](#)).

За сприяння обласної служби зайнятості працевлаштовано 41 внутрішньо переміщену особу.

Станом на 1 жовтня 2020 р. статус безробітного мали 82 таких громадянина, з них 63 особи отримували допомогу з безробіття (середній розмір якої становив 3245 грн).

Безробітними серед переселенців є, у переважній більшості, представники жіночої статі (67 %).

На Черкащині вирішують військово-квартирне питання ([АрміяInform](#)).

Начальниця управління у справах ветеранів, осіб з інвалідністю та постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи Черкаської облдержадміністрації Тетяна Касян:

У нас, відповідно до державних програм, надання грошової компенсації за житло передбачено для трьох категорій. Зокрема, інвалідів війни 1 і 2 групи та членів сімей загиблих військових, учасників АТО/ООС, які є водночас внутрішньо переміщеними особами та афганців з-поміж інвалідів 1 і 2 групи й родин загиблих воїнів-інтернаціоналістів. Вони діють з 2016 р. і з цього часу таку компенсацію вже отримали близько 150 родин загиблих та інвалідів війни 1 і 2 групи, сім родин учасників АТО/ООС-переселенців.

Водночас на місцевому рівні ухвалено рішення, що передбачає виплату коштів пропорційно: 10 % – з обласного бюджету і 90 % – з міського, районного або селищного на купівлю власного житла.

Як зазначають у Черкаській ОДА, грошова компенсація набагато краща, аніж житло, адже так відкривається великий вибір у межах України.

Розмір її переважно залежить від кількості членів сім'ї. Цього року – це близько 1,5 млн грн в середньому на одну родину.

Черкаських атовців забезпечують житлом ([Офіційний сайт Черкаської районної державної адміністрації](#)).

Починаючи з 2016 р., за рахунок коштів державного бюджету 142 сім'ї, у складі яких особи з інвалідністю I-II групи серед учасників антитерористичної операції та члени сімей загиблих учасників АТО, отримали майже 140 млн грн грошової компенсації на придбання власного житла. Там зазначають також про сім сімей, до складу яких входять учасники АТО – внутрішньо переміщені особи, за п'ять років отримали 5 млн грн.

У Кропивницькому запрацювала громадська організація з працевлаштування ([Гречка](#)).

У Кропивницькому запрацювала громадська організація Фонд «Професійний розвиток» з Кривого Рогу, яка з 2012 р. реалізує програму сприяння працевлаштуванню, підтримки організації самозайнятості, мікропідприємництва та професійного зростання.

Серед проєктів, які наразі пропонують мешканцям Кропивницького – «Платформа соціального згуртування і професійної підтримки».

Проєкт спрямований на підтримку та сприяння працевлаштуванню вразливих мешканців Кропивницького та області (ВПО, вдови та ветерани АТО, безробітні, багатодітні родини, матері, які самі виховують дітей, люди віком 50+, студенти), а також їхні сім'ї. Для тих, хто шукає або хоче змінити місце роботи шляхом розвитку професійних та особистих навичок.

Ідеться про тренінги, індивідуальне та групове консультування, можливість профнавчання за обраною спеціальністю (навчання у виші не підтримується). Надаються мінігранти на навчання.

47 родин отримали власне житло в Херсоні ([Херсонська обласна державна адміністрація](#)).

У Херсоні ключі від квартир у двох 9-поверхових житлових будинках у рамках житлових програм Держмолодьжитла отримали 47 родин. (...).

Серед власників нових квартир – 11 родин військовослужбовців – учасників бойових дій в АТО, 17 родин внутрішньо переміщених осіб із тимчасово окупованих територій України.

У будівництво двох корпусів залучено та інвестовано понад 40,1 млн грн з бюджетів різних рівнів, а також статусний капітал Держмолодьжитла та власні кошти покупців квартир.

Будівельні роботи за підтримки УФСІ продовжуються ([Комиш-Зорянська селищна рада, селищна об'єднана територіальна громада Більмацького району Запорізької області](#)).

У Комиш-Зорянській ОТГ реалізується проект з Українським фондом соціальних інвестицій «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури. УФСІ.VI», метою якого є створення житла для внутрішньо переміщених осіб та поліпшення умов надання шкільної освіти. У рамках цього проекту розпочалися будівельні роботи.

Виплата компенсації на житло пільговим категоріям громадян – пріоритетний напрям роботи органів соціального захисту ([Полтавська обласна державна адміністрація](#)).

З 2015 р. до 2020 р. області на реалізацію державних програм виділено 114,8 млн грн. За рахунок гарантованої державою компенсації вдалось поліпшити житлові умови 156 родинам області. Зокрема, за рахунок виплаченої компенсації житло придбали 44 родини загиблих учасників антитерористичної операції, операції об'єднаних сил на Сході країни, 89 сімей учасників АТО/ООС, які внаслідок бойових дій отримали інвалідність I чи II групи, 19 сімей учасників бойових дій на території інших держав серед осіб з інвалідністю I–II групи, чотири сім'ї внутрішньо переміщених осіб серед учасників АТО/ООС.

Оголошено конкурс заявок для некомерційних організацій громадянського суспільства щодо пом'якшення наслідків пандемії COVID-19 ([Луганська обласна державна адміністрація. Обласна військово-цивільна адміністрація](#)).

Метою «Програми солідарності COVID-19» організації «Людина в біді» є пом'якшення наслідків пандемії COVID-19 і сприяння довгостроковій соціально-економічній стійкості вразливих груп населення в Донецькій та Луганській областях України.

У 2020–2022 рр. організація «Людина в біді» буде співпрацювати з організаціями громадянського суспільства з метою реалізації пріоритетів конкурсу шляхом надання грантової підтримки. (...).

Цільові регіони – Луганська область (підконтрольні уряду України території), включаючи сільські населені пункти та невеликі міста на лінії зіткнення в Луганській області.

Доступне фінансування – максимальна сума гранту, яка може бути присуджена в рамках цього конкурсу, становить 30 тис. євро на один проєкт. Мінімальна сума гранту становить 20 тис. євро на один проєкт. Максимальна кількість проєктів, яким може бути присуджене фінансування, – чотири проєкти.

Жителям Донеччини нададуть грошову допомогу у зв'язку з COVID-19 ([РПД «Донецькіє новості»](#)).

У Донецькій області в рамках програми економічного розвитку Східної України від Данського ради у справах біженців – Данської групи з розмінування (DRC – DDG) поновлюється прийом заявок на отримання

одноразової грошової допомоги у зв'язку з пандемією COVID-19. Кошти надаються сім'ям, які втратили основне джерело доходу через поширення коронавірусної інфекції COVID-19 і введення карантину.

Головний критерій – наявність як мінімум одного працездатного члена сім'ї, який є основним годувальником і втратив головне джерело доходу через поширення COVID-19 і введення карантинних обмежень. Також як додаткові критерії розглядаються фінансова і соціальна вразливість (наприклад, наявність інвалідності або важких хронічних захворювань у кого-небудь із членів сім'ї і т. д.).

Програма «Школа жіночого підприємництва» у Харкові допомагає жінкам-ВПО з Донбасу і Криму, а також жертвам домашнього насильства розпочати власну справу ([Facebook](#)).

Тут навчають писати бізнес-плани і грантові заявки, залучати інвестиції. Крім того, психолог допомагає жінкам позбутися страхів і упереджень, набутти впевненості в собі і своїх ідеях. Курс реалізується в межах проекту «Центр гендерної культури як платформа для розширення прав і можливостей жінок і молоді», який фінансується ЄС.

У двох громадах Донецчини можна замовити інтегровані соцпослуги, не виходячи з дому ([Антикризовий медіа-центр](#)).

Мешканці Соледарської міської ОТГ та Волноваського району отримали можливість замовляти соціальні послуги та послуги соціального характеру в режимі онлайн.

Для цього за підтримки ПРООН розроблено та запущено вебсайти та мобільні додатки Центрів інтегрованих соціальних послуг. За допомогою онлайн-сервісів можна не тільки замовити соціальні послуги, не виходячи з дому, а також порадитися з фахівцями щодо ситуації, яка потребує уваги соціальних служб, та отримати необхідну консультацію. Це робить надання соціальної допомоги більш доступною та ефективною.

Крім соціального захисту, інтегровані послуги можуть охоплювати ще й послуги раннього втручання, інклюзивну освіту, охорону здоров'я, підтримку батьків та інші види послуг.

Таким чином, на одному ресурсі можна отримати всю необхідну інформацію про соціальні послуги, що надаються на державному та на місцевому рівнях, дізнатися про їхніх надавачів, а також замовити послуги. Щоб скористатися сервісом, необхідно зареєструватися в особистому кабінеті.

Як для Соледарської ОТГ, так і для Волноваського району, в яких багато віддалених від центру населених пунктів, запровадження онлайн-сервісів є вкрай доречним. Адже тепер мешканцям цих громад, щоб отримати консультацію щодо своєї ситуації, не доведеться кожного разу їхати до Центру інтегрованих соціальних послуг, а можна поспілкуватися з фахівцями в онлайн-режимі.

Вінницькі депутати дали згоду на будівництво муніципального житла ([Бізнес Вінниці](#)).

На останній сесії каденції міськради Вінниці сьомого скликання прийняли рішення про передачу земельної ділянки площею майже 0,3889 га в користування КП «Вінницький фонд муніципальних інвестицій».

На ділянці передбачається збудувати багатоквартирний житловий будинок за програмою «Муніципальне житло».

Скористатися цією програмою можуть працівники бюджетної сфери, пільгові категорії вінничан, переселенці, військові, вчителі, медики та люди з інвалідністю можуть оплатити 30 % вартості обраної квартири, отримавши на решту 70 % пільговий кредит (...).

Під житло для переселенців у Донецькій області реконструюють гуртожитки у п'яти містах і двох районах ([ОстріВ](#)).

Проекти з реконструкції 14 об'єктів під житло для переселенців реалізуються в рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України (...).

Затверджено перелік проектів, які фінансуються в рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України – 117 проектів по Донецькій області, у тому числі 14 проектів з реконструкції 12 гуртожитків для розміщення внутрішньо переміщених осіб загальною вартістю 325,7 млн грн.

Протягом 2017–2020 рр. фактичне фінансування проектів з відновлення гуртожитку становило 71,4 млн грн.

Кабмін розподілив субвенції з держбюджету в розмірі понад 4 млн грн для придбання житла внутрішньо переміщеним особам (ВПЛ). Ще 1,7 млн грн виділять на житло місцеві бюджети.

Цьогоріч з міського бюджету на житлові програми витратили 100 млн грн ([Харьковские Известия](#)).

Цьогоріч з міського бюджету на житлові програми виділили 100 млн грн. На 2021 р. запланували таку саму суму. Тридцять догорів цьогоріч уклали учасники бойових дій, АТО та ООС з містом на придбання житла. Шістнадцять угод було доступного житла, 12 – вимушені переселенці. Про це повідомили у профільному Департаменті.

Мешканці Донеччини та Луганщини, а також переселенці тепер можуть дізнатися про цікаві програми, гранти та інші актуальні оголошення на одній платформі ([Вільне радіо](#)).

Її створили волонтери з Києва та Херсона.

Оголошення та анонси програм публікують на сайті проєкту «Буст». Вони поділені за категоріями: психологічна допомога; здоров'я; правова допомога; освіта; фінансова допомога тощо.

Наразі на платформі є понад 620 можливостей для мешканців Донбасу та переселенців. Наприклад, німецька служба академічних обмінів DAAD Ukraine пропонує студентам стипендію на навчання на магістратурі в Німеччині. А благодійники зі «Служби порятунку дітей» готові допомогти матерям з дітьми грошима й медикаментами.

Для мешканців невеликих містечок та сіл передбачили офлайн-інформування. У таких населених пунктах розвішуватимуть каталоги на дошках оголошень сільрад і на пошті.

Гуманітарна допомога сім'ям у складних життєвих обставинах у жовтні 2020 р. ([Управління соціального захисту населення Ізюмської міської ради](#)).

Соціально незахищені сім'ї, які опинилися в складних життєвих обставинах і потребують соціальної допомоги, постійно перебувають під наглядом Ізюмського міського центру соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, який надає соціальні послуги з метою виходу цих сімей із кризового становища, забезпечення повноцінних умов для проживання та виховання дітей.

Під час роботи з сім'ями, які потребують особливої соціальної підтримки, досить часто виникає потреба в наданні гуманітарної допомоги. З цією метою представники центру у жовтні цього року забезпечили багатодітних, малозабезпечених та внутрішньо переміщених сімей Ізюмської ОТГ найнеобхіднішими речами (продукти харчування, одяг, взуття, текстиль, іграшки), зібраними небайдужими жителями міста та благодійними і волонтерськими організаціями Харкова.

Карантин не завадив роботі із соціального захисту населення ([Немирівська районна державна адміністрація](#)).

На обліку в управлінні соціального захисту населення перебуває 248 особи (158 сімей) внутрішньо переміщених осіб із зони АТО та тимчасово окупованої території України. З них 109 пенсіонерів, 52 дитини (до 3-х років – 12 чол., від 3-х до 6-ти – 14 чол., від 6-ти до 18 – 26 чол.), 87 працездатних осіб. На обліку в управлінні перебуває чотири багатодітні сім'ї серед переміщених осіб (...).

Адресну допомогу особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення АТО, було виплачено на суму 1319063 грн.

Новини із соціальних мереж

([Луганська обласна державна адміністрація](#))

Процес пішов: перші вісім постраждалих отримують від держави компенсацію за зруйноване житло. Сьогодні відбулося перше засідання обласної комісії з розгляду питань, пов'язаних із наданням грошової

компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації. Цей орган створений розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації С. Гайдая, підписаний 6 жовтня 2020 р., на виконання відповідної постанови Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 року № 767...

«Ми спільно робимо велику справу! Я щиро радію за людей, які отримують компенсацію. Сподіваюсь, що всі громадяни, які постраждали внаслідок російської агресії, отримають відшкодування, але це буде, коли Україна виграє всі міжнародні суди», – наголосила заступник міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій І. Голованчук.

[\(Луганська обласна державна адміністрація\)](#)

Мінінфраструктури планує оновити громадський транспорт у 18 містах. Серед них Северодонецьк. Спільно з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) та місцевою владою Міністерство інфраструктури продовжує підготовку другої фази проєкту «Міський громадський транспорт України II». Він передбачає оновлення парків громадського транспорту в різних українських містах. Попередньо визначено 18 міст-учасників проєкту. Це Северодонецьк, Вінниця, Ужгород, Черкаси, Кременчук, Біла Церква, Мелітополь, Кам'янське, Хмельницький, Тернопіль, Кривий Ріг, Дніпро, Луцьк, Запоріжжя, Львів, Полтава, Одеса та Чернівці. Фінансову угоду з ЄІБ щодо впровадження проєкту «Міський громадський транспорт України II» на суму 200 млн євро планується підписати вже у грудні. Орієнтовна загальна вартість проєкту становить понад 400 млн євро, на які планується придбати понад 280 одиниць тролейбусів, 65 електробусів із зарядними станціями і без, 24 трамваї та близько 10 трамвайних вагонів. Також у рамках проєкту передбачається будівництво та модернізація трамвайних і тролейбусних ліній, капремонт трамвайних вагонів та інші роботи...

[\(Денис Казанський\)](#)

Журналіст Денис Казанський:

Пообщались в Лисичанске с местными предпринимателями, которые открыли цех по пошиву детской одежды. Несколько лет назад люди купили несколько швейных машинок и запустили своё дело. А затем обратились к грантодателям, и получили помощь в десятки тысяч евро от ПРООН и USAID. Купили современное оборудование, расширили производство, создали десять рабочих мест. И все это – в депрессивном шахтерском городе, где сложно найти работу, и где остановились почти все крупные предприятия.

На оборудовании, которое предоставили бизнесменам грантодатели, наклейки с надписью «From the American people»...

Вот это и есть главное отличие подконтрольной территории от неподконтрольной. Шахты рано или поздно закроются везде. Но в Украине есть возможность получить поддержку и вместо старых производств создать новые. (...) Вообще стоило бы создать программу поддержки таких небольших производств на государственном уровне. И большой потенциал как раз у легкой промышленности. К примеру, Польша экспортирует в год продукции легпрома на 26 млрд долл. А Украина – только на 1,7 млрд долл.

[\(Павло Кириленко\)](#)

Голова Донецької ОВЦА Павло Кириленко:

Робота вишів-переселенців, залучення студентів-медиків до боротьби з пандемією коронавірусної хвороби, стажування студентів у Донецькій облдержадміністрації.

На ці та інші теми говорив сьогодні на зустрічі зі студентами та представниками молодіжної ради при Донецькій ОДА... Донецька ОДА, зі свого боку, всебічно підтримує молодь. Наразі розробляється проект регіональної соціальної програми «Молодь Донеччини» на 2021–2025 рр., де є окремий розділ «Підтримка студентської молоді». Профільні структурні підрозділи постійно опрацьовують реальні проблеми молоді для того, щоб програма дійсно працювала, а не залишилась проектом на папері.

[\(Павло Кириленко\)](#)

Голова Донецької ОВЦА Павло Кириленко:

Тривають будівельні роботи на фізкультурно-оздоровчому комплексі з басейнами H2O-Classic у Краматорську. Тут уже готові основи для двох басейнів: для дитячого – 12 x 4 м і для дорослого 25 x 16 м (8 доріжок). Для глядачів передбачене зведення трибун на 72 місця. Також планується благоустрій прилеглої території та облаштування парковки. За цей рік на проєкт виділено 22,3 млн грн з обласного бюджету, загальний же кошторис становитиме 80,2 млн грн. Приміщення будується з нуля за сучасними технологіями. Воно буде зручним у користуванні та ефективним в утриманні.

[\(Павло Кириленко\)](#)

Голова Донецької ОВЦА Павло Кириленко:

Радий вітати у Краматорську глав дипломатичних представництв Канади, Німеччини, Франції, Швеції, США та Великої Британії, а також керівників міжнародних організацій, акредитованих в Україні.

Під час зустрічі сьогодні зі Спеціальним представником діючого голови ОБСЄ в Україні Хайді Грау, координатором системи ООН в Україні Оснатою Лубрані, Надзвичайним і Повноважним Послом Канади в Україні Ларисою Галадзою, Надзвичайним і Повноважним Послом Німеччини в Україні Анкою Фельдхузен, Надзвичайним і Повноважним Послом Франції в Україні Етьенном де Понсен, Надзвичайним і Повноважним Послом Швеції в Україні Тобіасом Тібергом, тимчасовою повіреною США в Україні

Крістіною Квін, заступником посла Великої Британії в Україні Ніколасом Гарроксом та заступником міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ігорем Яременком говорили не лише про вирішення питань, що постали перед Україною внаслідок збройного конфлікту, але і про досягнення в розвитку країни та Донецької області, зокрема.

Глави дипломатичних відомств висловили зацікавленість у знайомстві з туристичним, історичним та економічним потенціалом Донеччини.

Щиро дякую за постійну увагу до Донбасу та України.

Упевнений, що у співпраці з міжнародними партнерами подолаємо наслідки збройної агресії РФ та налагодимо мирне життя на нашій, українській, землі!

Експертний погляд

(Слово і Діло)

Понад три місяці тому на лінії розмежування був встановлений «режим тиші». За цей час кількість обстрілів знизилася.

Політолог Олександр Мусієнко:

Я думаю, що певний прогрес ми можемо відзначити, тому що кількість обстрілів, інтенсивність вогню очевидно зменшилась. Це підтверджує статистика. Бували дні, коли на лінії розмежування було дійсно тихо. Інше питання, що не можна сказати, що режим тиші дотримувався на 100 %. Як би там не було, по позиціях українських військових стріляли і, на жаль, з українського боку є людські втрати. Більше того, фіксувався рух колони зі зброєю, яка йшла окупованою територією.

У цілому, інтенсивність вогню зменшилася в рази, і на продовженні перемир'я треба наполягати в подальшому. Тому що це перший крок у Мінських домовленостях, і без нього просуватися далі неможливо.

У будь-якому випадку, Президент тримається за це, щоб вести якісь перемовини. Це використовується ще політично, і не треба про це забувати. Крім режиму тиші, зараз нічого іншого відбуватися не може, тому робиться акцент на цьому.

(Слово і Діло)

Українська делегація в Тристоронній контактній групі представила ОБСЄ та російській делегації п'ять головних пунктів «Плану дій щодо Донбасу».

Політолог Андрій Горбенко:

Я думаю, що результату не буде – із того, що я чую, то українська сторона фактично погоджується на умови росіян. Бо вибори на Донбасі повинні бути тільки після повного виведення іноземних військ та після відновлення контролю. Насправді це схоже на розмови, які тривають дуже довго. Ця активність Офісу Президента більше схожа на інформаційні

кампанії, аніж на політичні кроки, тому що досі ефективності нуль, але виглядає дуже яскраво.

Щоб змінити ситуацію дипломатичним шляхом, треба пропонувати нестандартні рішення, які б виходили за рамки тих меж, які створила Росія.

Останній більш-менш ефективний з точки зору дипломатії крок був ще за часів попередньої Адміністрації, коли порушувалося питання миротворчої місії. Це було нестандартно і створювало якийсь рух та переводило акценти.

Потрібно постійно говорити про Крим, бо цей весь конфлікт розпочався для того, щоб українці забули про нього. Таким чином змінюється дискурс. Якщо ми не можемо змінити дискурс – треба мовчати, але не піддаватися на ці односторонні рухи.

[\(Слово і Діло\)](#)

Закон про амністію учасників війни на Донбасі, під яку не потраплять винуватці тяжких злочинів, буде схвалений парламентом після виборів і формування місцевих органів влади на цих територіях відповідно до українського законодавства.

Правозахисник Борис Захаров:

Тут треба бути дуже уважними з термінологією: у нас є військові злочини та воєнні злочини. Воєнні – це міжнародні злочини, скоєні внаслідок порушення Женевських конвенцій. Військові – це інше. Наприклад, призов юнаків на службу в армію в окупованому Криму – це воєнний злочин, який скоює Росія на окупованій території. Проблема в тому, що категорії воєнних злочинів не імплементовані в національне законодавство на нормальному рівні. Але я вважаю, що за амністії повинна застосовуватися зовсім інша логіка. Наприклад, сепаратисти, які воювали за всіма правилами, то ми, що тепер, маємо їх усіх амністувати?

Це не має обмежуватися воєнними злочинами та злочинами проти людяності. Я вважаю, що амністії не мають підлягати особи, які скоїли тяжкі та особливо тяжкі злочини. Тобто, амністії не має бути за скоєння воєнних злочинів, а також тяжких або особливо тяжких. Тому дуже важливо правильно кваліфікувати ці злочини.

Амністія учасників конфлікту на Донбасі може бути передбачена в законопроекті про колаборантів.

Наприклад, якщо керуватися Женевськими конвенціями, то держава-окупант повинна зберегти судоустрій окупованої території. Вони цього не зберегли, але, наприклад, чи варто карати суддів, які, скажімо, не порушували права людини, але продовжили працювати в російських судах. Наприклад, таких людей можна амністувати, на мою думку. Це саме той випадок, коли під час кваліфікації треба враховувати, що кажуть міжнародні угоди. Я вважаю, що це має бути окремий законопроект або розділ у законопроекті про колаборантів.

(Слово і Діло)

ОБСЄ підготує єдиний план із врегулювання ситуації на Донбасі з урахуванням позицій усіх сторін. Такий документ може з'явитися до 10 листопада.

Політолог Петро Олещук:

У такій ситуації досить важко щось передбачати, що включить ОБСЄ в цей мирний план. Очевидно, що там мають бути пункти Мінських домовленостей, може бути включена так звана «формула Штайнмаєра». У принципі, я не думаю, що буде запропонований якийсь кардинально новий підхід, і суперечності можуть виникнути навіть на етапі узгодження. Тому, я думаю, що навряд чи це щось змінить.

Є серйозні розбіжності, насамперед, щодо того, коли має бути переданий Україні контроль над кордоном. Ми знаємо, що план Кравчука, як раніше було представлено, передбачає демілітаризацію, повернення контролю над кордоном і проведення виборів. Наскільки я розумію, це істотно різниться від позиції Росії, тому важко сказати, як це питання має бути узгоджене в рамках ТКГ.

Якщо ОБСЄ пристане на чийсь бік, то це істотно знизить шанси, що документ узагалі буде погоджений. У принципі, Україна і так пішла на досить значні компроміси, і всі вони оформлені у Мінських домовленостях. І я думаю, що Мінські домовленості – це межа компромісів, на які Україна може піти в цьому конфлікті.

(Слово і Діло)

Основною темою зустрічі радників лідерів «нормандської четвірки», яка відбудеться у форматі відеоконференції 13 листопада, стане поживлення роботи Тристоронньої контактної групи.

Політолог Олександр Мусяченко:

Передусім, вдасться можливий прогрес щодо безпекових та гуманітарних питань, а саме – це продовження врегулювання питань припинення вогню на Донбасі, щоб цей режим дійсно був. Наступний момент – це, звичайно, розведення. І ще один пункт – це обмін полоненими. Я думаю, що це, у принципі, ті моменти, які є на порядку денному.

Росія захоче ставити на порядок денний політичні питання – це те, що стосується законодавства України, але я не думаю, що зараз це буде вирішуватися. До кінця року нас чекає, фактично, питання продовження або не продовження закону про особливості місцевого самоврядування в ОРДЛО.

Поки що тільки припинення вогню, тільки розведення, і тільки обмін полоненими. Поки що погоджені три-чотири точки розведення, вже інші точки, можливо, будуть обговорюватися з наступного року.

(Радіо Свобода)

Підтриманий партією «Опозиційна платформа – За життя» Бойка – Медведчука самовисуванець Олександр Гончаренко переміг чинного мера

Краматорська Андрія Панкова в другому турі виборів 15 листопада. Він набрав майже 58 % голосів при 40 % у конкурента, при цьому явка в Краматорську становила всього 23 % – нового мера вибрали менше 19 тис. виборців із 160-тисячного населення міста.

Політолог, координатор Центру громадського контролю «ДІЙ-Краматорськ» Андрій Романенко:

Мені здається, і розчарування в політиці, і втома від виборів, і коронавірус, і погана погода – усе це зіграло, у результаті дійсно прийшло 23 %. За фактом, нині в Краматорську живе близько 250 тис. осіб. І дійсно, цей результат, який показав Олександр Гончаренко, він менше 19 тис. Це найнижчий результат за всі вибори мерів за останні 15 років.

Фактично на користь Гончаренка спрацювала «мобілізація електорату». Якщо ми подивимося на картину міста, де яка явка і де який відсоток підтримки, ми побачимо, що в селищах, де живе в основному дуже доросле населення, підтримка О. Гончаренка в чотири, п'ять, а іноді і сім разів вище, ніж у А. Панкова, і явка вища, ніж у середньому по місту. Тобто з електоратом цілеспрямовано працювали. Там була пряма робота з виборцями: від двору до двору, обіцянку кожній конкретній бабусі, що в неї все буде добре.

Мені здається, 75 % не прийшли проголосувати: їм було все одно, їм зараз, як і раніше, все одно, що буде з містом, що відбувається і хто буде мером. І це – величезна проблема, тому що це дуже низький рівень легітимності. Мери буде важко йти на якісь непопулярні кроки, тим більше попереду в нього серйозні виклики: коронавірус – це медичний виклик, соціальний виклик і нелегка зима (до квітня ще треба дожити всім громадянам-краматорчанам, не тільки бізнесу, який є в місті).

(...) Він (новий мер Краматорська. – Ред.) не є членом ОПЗЖ, він іде як незалежний кандидат, у тому числі від М. Єфімова і його команди «Наш Краматорськ». Але тут питання в тому, наскільки ОПЗЖ пов'язана з М. Єфімовим. Коли ми дивимося на людей, які пройшли від ОПЗЖ до міської ради, це десь наполовину люди М. Єфімова: співробітники його підприємств, його бізнес-партнери, старі друзі і знайомі. Власне кажучи, зв'язка така існує між ОПЗЖ і Максимом Єфімовим, і, як наслідок, – між М. Єфімовим та О. Гончаренком.

Хочу сказати, що на нас у Краматорську чекають дуже веселі часи, тому що ми не знаємо, хто кому що обіцяв. На цьому тижні має відбутися перша сесія міської ради, багато що буде зрозуміло з того, кому дістанеться посада секретаря міської ради.

Журналіст Денис Казанський:

Коли ми говоримо про те, що нібито кандидата Гончаренка підтримувала широка коаліція – «Слуга народу», ОПЗЖ – насправді треба розуміти, що його підтримував Максим Єфімов. Тобто вся ця коаліція – це по суті одна людина. Є такий неофіційний господар Краматорська, як його називають, висхідна зірка української олігархії, власник заводу

«Енергомашспецсталь» та ряду тепер уже колишніх активів сім'ї Януковича – М. Єфімов.

Це досить багата впливова людина, яка є депутатом від Краматорська, за цим округом він обирався в парламент, і він фактично всі місцеві партійні організації купує як франшизи. А потім вони в підсумку зображують такий плюралізм, коаліцію і висувають людину, яка за фактом є теж ставлеником М. Єфімова – цей кандидат О. Гончаренко.

Політолог, директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства Віталій Кулик:

Я б не зводив усе до такої дихотомії – протистояння Медведчука і Ахметова. Єфімов – людина, яка має власні амбіції в місті, його вплив досить серйозний, я б не сказав, що він на чиємусь боці – Медведчука або Ахметова: у нього є там свій інтерес.

У багатьох інших містах Донбасу і Луганській області ми бачимо схожі речі, коли всередині відомих політичних мегабрендів ми бачимо людей, які пов'язані безпосередньо з місцевими кланами та угрупованнями впливу. Тому в багатьох питаннях вони будуть слухати не своє партійне керівництво, а, скоріше, будуть орієнтуватися на місцеві інтереси.

(...) Це бачимо по всій Україні. Схожі речі є і на Донбасі, коли діаметрально протилежні політичні сили виявляються в руках одного клану або групи інтересів, і будуть блокуватися під час потрібних голосувань у місцевих радах, наприклад, під час бюджетних питань або голосування за землю або інших знакових, маркерних питань порядку денного місцевих рад.

[\(Радіо Свобода\)](#)

Голова української делегації в Тристоронній контактній групі в Мінську Леонід Кравчук:

Не можна сказати, що цієї тиші повністю дотримуються, але і масштабних військових дій також немає. Наші помилки або наші прорахунки, або порушення з боку української сторони караються українськими Збройними силами. Думаю, це має так бути і в ОРДЛО, що порушення бойовиків повинні бути покарані або оцінені керівництвом цих незаконних збройних формувань. Ті, які прибульці, різні найманці, вони роззброюються і виводяться з України. Якщо вони злочинці, якщо вони вбивали, гвалтували, грабували, здійснювали воєнні злочини, злочини проти людяності, вони повинні нести покарання.

Ті, які просто брали участь у військових діях, повинні бути виведені з території, якщо вони прибульці, найманці. А ті, які місцеві, – просто здають рушниці. Невинні працюють, включаються в життя, іде нормальний процес.

(...) Найкращі умови економічного розвитку – оподаткування, стимулювання інвестицій, спеціальних фондів тощо. Тобто створення передумов і умов для того, щоб у більш швидкі й ефективні терміни відновити зруйновану інфраструктуру і життєві умови для людей, які там живуть. Нова економічна зона – це не початок. А коли ж будуть створені

умови? Вибори пройшли, управління створене, не стріляють, виведені найманці, збройні формування незаконні, зброя прибрана з території. Українська влада прийшла туди, прийшли українські закони, ми контролюємо кордон. Люди починають діяти відповідно до ухвалених законів, до умов життя, щоб його, це життя, дуже швидко відновити. Щоб життя могло тривати в нормальних, цивілізованих людських умовах.

[\(Український кризовий медіа центр\)](#)

Правозахисники закликають ввести відповідальність за військові злочини та злочини проти людяності та звертаються до представників міжнародних організацій, та країн-учасниць із проханням підтримати зусилля правозахисників щодо просування проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» та закликати Верховну Раду України якнайшвидше ухвалити його.

Голова правління Центру громадських свобод Олександра Матвійчук:

Правозахисні організації в Україні вже сім років займаються документуванням воєнних злочинів та злочинів проти людяності, які відбуваються після окупації Криму та початку Росією війни на Донбасі. Одна з істотних перешкод у встановленні справедливості в цих справах є застарілий Кримінальний кодекс України. Досі в ньому не передбачено відповідальності за злочини проти людяності, а його положення щодо воєнних злочинів не в повній мірі відповідають вимогам сучасного міжнародного кримінального права. Нам кажуть, що такі законодавчі зміни не на часі, але це неправда.

Недоліки українського законодавства не дають можливості органам національного розслідування та національній судовій системі здійснити правильну кваліфікацію цих дій як міжнародних злочинів, які не мають термінів давності, що має стратегічне значення для поданих Україною міжнародних позовів проти Російської Федерації.

[\(Новое время\)](#)

Екс-представник України в Тристоронній контактній групі в Мінську, колишній посол України в Білорусі Роман Безсмертний:

Я розцінюю нинішню ситуацію з черговим мирним планом щодо Донбасу як рефлексію української сторони на те, що вже місяць крутиться в ЗМІ – так звані ініціативи Донецька, Луганська і Кремля. Пам'ятаєте – відтермінування 35 років чи 40, вільна економічна зона (ВЕЗ) і так далі?

Стверджую, що в умовах, коли політичне керівництво держави не може відповісти на питання, що воно хоче або камо грядеши, то очевидно, що виписати такий документ не є можливим.

Додайте до вищесказаного ще й реакцію Росії, яка не знає, що, але вже проти. Отже, це тема для внутрішньої української дискусії, а не зовнішньої.

Звідси питання до тих, хто зробив цей інформаційний «вкид»: а воно вам треба?

У нас немає традиції, як зробити так, щоб усе це всередині країни не вибухало. Пункти, зазначені вище, й інші, які обговорюються, вони – як міни, і, по суті, кожна така інформація про черговий план створює чергове мінне поле внутрішньої ситуації. Раціонально сказати в результаті: ну воно вам треба оце в нинішній ситуації?! Після виборів місцевих, після конфлікту щодо Конституційного Суду ще одна міна, що насправді поділена на масу гранат, які вибухатимуть.

Це – не план, це – à la план. Ще можна це назвати – роздуми вголос, думки з приводу засад і так далі. Давайте позитивно мислити. Бо вибори в березні – це видається смішним. Вільна економічна зона – це так, ніби сказати, що уряд України вже завтра запровадить ВЕЗ на Мадагаскарі.

(...) Якщо ви переглянете всі документи «нормандської четвірки», там ніде не зустрічається таке поняття, як «план», а є «дорожня карта». Причому, починаючи від «дорожня карта роботи політичної підгрупи» до «дорожня карта імплементації мінських домовленостей». Зараз нам кажуть: «На виконання рішення Паризького саміту нормандського формату ми пропонуємо план».

План і дорожня карта – ідеологічно несумісні. Що таке дорожня карта у європейській культурі документообігу? Це так, як ви їдете від Києва до Житомира, і перший пункт, умовно, який ви зустрічаєте – Стоянка, потім ви обов'язково проїдете Макарів і так далі. Ось що таке дорожня карта. А що таке план? Це накидані заходи, з яких можна 29-тий виконати, а 28-мий – ні. Тому коли ведуть переговори щодо Донбасу, щойно українська сторона використовує поняття «дорожня карта», таке враження, що там хтось за нитку смикає, і росіянам там у сидушку голка коле – вони аж підскакують. Вони зразу починають говорити про «план заходів», про «план заходів на виконання плану заходів», розуміють прекрасно, що, атакуючи ідею дорожньої карти, моментально збивають ситуацію. Так от, коли мені кажуть: український уряд, виходячи з рішень нормандського формату, запропонував план – усе, мені достатньо. Далі ви мені можете не розказувати, що в цьому плані. Розумію прекрасно, що на черговому засіданні ТКГ росіяни наших уже «посунули» і сказали; «Ні, хлопці, ніякої дорожньої карти». Бо дорожня карта – це безпека, звільнення військовополонених і так далі, за логікою подій, а тоді вже – вибори.

А коли сказали «план», то тоді карету поставили попереду коней. Усе нікуди не тулиться, відбувається імітація процесу, причому, в багатьох випадках, це ще й для внутрішнього вжитку.

Але тут треба розуміти: ми маємо справу з Кремлем. От куди не глянь – скрізь чорт. Не «дорожня карта», а «план». Хай ви напишете всі норми ОБСЄ, ви напишете, що воно біле, а він сидітиме біля вас і розказуватиме, що воно чорне. І так у кожній деталі буде чорт. І як тільки ви допустили

перший прорахунок, сказали, ну яка там різниця – хай не буде дорожня карта, а план – усе, ви вже попали назавжди.

Висновок із нинішньої ситуації. Якщо на сьогодні ні Президент, ні уряд, ні парламент не декларує, що вони хочуть, то як можна визначити тактику. Треба визначити, що вони хочуть, а ще краще, щоб це пройшло через вибори, тільки без популізму, без «мир на всій планеті Земля».

Я чітко переконаний, що зараз має прозвучати: «Досить уже!» Проблему можна вирішити тільки за допомогою армії. Бо у війнах перемагають армії. Сьогодні це зробити неможливо (див. Нагірний Карабах). Але є люди. Тому має бути програма відселення людей (лояльних українському уряду). І ось такі пункти написали, і щойно це зробили, тоді електроенергію, газ, воду перерізали і поставили крапку. Тоді зрозуміло, що ми піклуємося про людей, відселяємо, забезпечуємо їх житлом, роботою, і ми: А) не годуємо собі ворога; Б) не мучимо себе.

Бо хочу нагадати, що із 1949-го і аж до 1970 р. Радянський Союз усе пропонував об'єднання Східної і Західної Німеччини. На що західні німці казали так: або це буде на наших умовах, або цього не буде ніколи.

Тому переконувати мене в тому, що Донбас Росії не потрібен... Потрібен чи ні – це рана. І вона або лікується, і тоді ми готові її лікувати тільки нашими інструментами і способами, або ми продовжуємо обманювати людей. Те, що зараз говориться в ефірі Президентом, урядом, величезною кількістю депутатів – усе це можна було говорити три перші роки. Далі це називається словоблуддя, популізм і брехня. Тому треба припинити ці балачки про мирні проєкти, програми реінтеграції. Усе, цей період із перебігом п'ятирічного етапу завершено. Тому нічого гангрену далі розвивати.

Я цю думку намагався донести новому Президенту ще з серпня минулого року. Той період мрії про реінтеграцію завершений. Тому треба абсолютно чітко сказати: це можливо на наших умовах, бо це наша територія, наші громадяни. Сльози з приводу людей? Будь ласка, ми готові прийняти всіх, хто лояльний до українського уряду. Під це проєкти, програми можна писати. І кінець.

([Новое время](#))

Правозахисниця, юристка ГО «Громадський холдинг “ГРУПА ВПЛИВУ”» Марія Красненко:

Проєкт держбюджету на 2021 р., ухвалений 5 листопада в першому читанні, точно буде бюджетом боротьби з COVID-19 та його наслідками. Проте в цих умовах не варто забувати і про інші виклики.

Одним із таких є житло внутрішньо переміщеним особам. Питання не нове, проте таке ж актуальне як і рік, два, три тому. Скажу одразу: фінансування цих двох програм, що реалізуються Державним фондом сприяння молодіжному житловому будівництву, відсутнє.

Програма «Доступне житло» передбачає державну підтримку у вигляді сплати державою 50 % вартості будівництва (придбання) житла та/або пільгового кредиту з можливістю отримання переселенцем додаткового кредитування для сплати частини, яка не покривається державною підтримкою. Програма ж кредитування – можливість придбання житла з відсотковою ставкою в розмірі 3 % річних. На жаль, у попередні роки програми не покривалися повною мірою. Зокрема, кошти на пільгове кредитування для учасників АТО та ВПО в цьому році було виділено лише зі спеціального фонду в надзвичайно малому розмірі – 14,6 млн грн, і то лише восени. Цього вистачить на кредитування близько 15 сімей (залежно від регіону, звісно) обох категорій. Коштів на «Доступне житло» цього року загалом передбачено не було. Утім, переселенці зацікавлені в обох програмах. Минулого року лише на початку реєстрації (що тривала декілька днів, до речі) було подано понад тисячу онлайн-заявок.

Судячи з проекту Бюджету-2021, тенденції зберігаються. Проте виглядає це не як вимушений захід, спричинений пандемією.

Така програма була однією з найбільш запитуваних. Саме її наші регіональні партнери обирали для адвокатування на місцевому рівні – на Одещині, Сумщині, в Київській, Чернівецькій та інших областях. Причини вибору зрозумілі – формування фондів житла для тимчасового проживання передбачено в форматі субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Тобто фінансування здійснюється 50 на 50, з державного та місцевого бюджету. Сама субвенція може бути спрямована як на будівництво, реконструкцію житлових фондів комунальної власності, так і на придбання об'єктів для надання в тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам. Що важливо, житло залишається на балансі громади, а в умовах децентралізації це непогано. За попередні три роки з державного бюджету було вже виділено 85 млн грн, а близько 600 внутрішньо переміщених осіб отримали таке житло в тимчасове користування. Зокрема, житло було отримано не тільки в районах з найбільшою кількістю внутрішньо переміщених осіб, а й у Львівській, Житомирській областях. Що радує, у проекті Державного бюджету передбачено 125 млн грн. Таке фінансування є найбільшим з початку впровадження програми, і сподіваємось, воно залишиться після всіх етапів погоджень бюджету.

Чи слід бути здивованим таким станом речей? Мабуть, ні. Адже житлове питання в цілому не стоїть у «явному» пріоритеті держави ні щодо переселенців, ні щодо середньостатистичних громадян. А єдиної стратегії, відповідно до якої можна було б фінансово забезпечувати виконання цілей – на сьогодні немає. Згадане, звісно, не має виключати фінансування потреб, а вони явні, особливо для переселенців.

Прогнози

(Укрінформ)

У зв'язку з пандемією коронавірусу Україна може зіштовхнутися з найбільшою за останні 10 років рецесією, через яку понад 9 млн людей опиняться в бідності.

Про це йдеться у звіті ООН за жовтень 2020 р. Так, згідно з матеріалами цього звіту, від початку пандемії понад 80 % домогосподарств в Україні втратили доходи, а в щонайменше 40 % родин хоча б один із членів втратив роботу.

Наголошується, що хоча наразі й немає окремих даних стосовно Сходу України, ймовірно, соціально-економічні наслідки цього спаду для постраждалого внаслідок конфлікту регіону будуть ще більш руйнівними.

Повідомляється, що на не підконтрольних Україні територіях наразі 58 % родин повідомили про використання негативних механізмів пристосування для задоволення свої основних потреб, порівняно з 49 % на початку 2020 р.

Також збільшується частка домогосподарств, які мають заборгованість: 15 % – у вересні проти 11 % – до початку пандемії.

У звіті досить тривожно оцінюється епідеміологічна ситуація в Україні, яка «продовжує погіршуватися».

Так, підкреслюється, що кількість випадків коронавірусного захворювання подвоюється кожні п'ять тижнів загалом по країні та кожні три тижні на Сході України (з 4 600 випадків на кінець вересня до понад 14 000 наприкінці жовтня). У зв'язку з експонентним ростом захворювання уряд України продовжив адаптивний карантин і режим надзвичайної ситуації, запроваджений у березні, до кінця року. У листопаді планується запровадження додаткових обмежувальних заходів, оскільки очікується, що добова кількість випадків досягне відмітки 10 000.

Інфографіка

(Слово і Діло)

(Слово і Діло)

ЗАЛИШКИ НА ЄДИНОМУ КАЗНАЧЕЙСЬКОМУ РАХУНКУ

СЛОВО І ДІЛО

Інфографіку створено за даними інформаційного порталу minfin.com.ua станом на 12.11.2020 року

(Слово і Діло)